

020. 711593

ว 8460

9.3

ศักยภาพในการขยายการศึกษาด้านสารนิเทศของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ปฏิญานันท์

ของ

อุมาวดี โกศล

24 ก.ค. 2534

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์

กุมภาพันธ์ 2534

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

173053

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบใบพิจารณาปริญญาโทฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาหาบัณฑิต วิชาเอก
บรรณารักษศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะกรรมการควบคุม

..... ประธาน

(ดร.สุนทร แก้วฉาย)

..... กรรมการ

(รศ.เจื้อย พันธุลีดา)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน

(ดร.สุนทร แก้วฉาย)

..... กรรมการ

(รศ.เจื้อย พันธุลีดา)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(อ.นงนารถ ชัยรัตน์)

มหาวิทยาลัยธนบุรีได้รับปริญญาโทฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษาหาบัณฑิต วิชาเอกบรรณารักษศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีมหาวิทยาลัย

(ศ.ดร.สมพร นวทอง)

วันที่... ๘... เดือน... สิงหาคม... พ.ศ. 2534

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ได้รับความกรุณาอย่างสูงจาก ดร.สุนทร แก้วลาย ที่ให้แนวคิด คำแนะนำ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จนสำเร็จด้วยดี ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ และขอขอบพระคุณ รศ.เจลิยว พันธุ์ลีตา กรรมการ และอาจารย์เนงนารถ ชัยรัตน์ กรรมการสอบปริญญานิพนธ์

ขอขอบพระคุณอธิการบดี รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ อาจารย์ประจำ และอาจารย์พิเศษของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตรทุกท่าน ที่กรุณาให้ข้อมูลการสัมภาษณ์

ขอระลึกถึงพระคุณผู้เขียนบทความ เจ้าของบทความและเอกสารต่าง ๆ ทุกชิ้น ที่ผู้วิจัยได้ใช้รวบรวมและวิเคราะห์ เพื่อเขียนข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้

และขอขอบคุณ "ทุนงบประมาณแผ่นดิน" ประจำปี 2533 ที่กรุณาสนับสนุนในการทำวิจัยครั้งนี้

อุมาวดี โกศล

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ.....	1
	ภูมิหลัง.....	1
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	6
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	6
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	7
	นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
	ผลกระทบของเทคโนโลยีสารสนเทศต่อการบริการและการจัดการของห้องสมุด.....	9
	ผลกระทบด้านตลาดแรงงานต่อการจัดการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และ	
	สารนิเทศศาสตร์.....	14
3	วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	19
	แหล่งข้อมูลและกลุ่มประชากร.....	19
	เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล.....	20
	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	21
	การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	22
	สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	23
	การนำเสนอข้อมูล.....	23
4	ผลการศึกษาค้นคว้า.....	24
	ตอนที่ 1 พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรด้านบรรณารักษศาสตร์และ	
	สารนิเทศศาสตร์ ระดับปริญญา ในประเทศไทย.....	24

1.1 พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรด้านบรรณารักษศาสตร์และ	
สารนิเทศศาสตร์ ในระยะแรก (ประมาณปี พ.ศ.2497-2514).....	24
1.2 พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรด้านบรรณารักษศาสตร์และ	
สารนิเทศศาสตร์ ในระยะที่ 2 (ประมาณปี พ.ศ.2515-2524).....	27
1.3 พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรด้านบรรณารักษศาสตร์และ	
สารนิเทศศาสตร์ ในระยะที่ 3 (ประมาณปี พ.ศ.2524-2531).....	29
1.3.1 การพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ	
สารนิเทศศาสตร์ ระดับปริญญาในประเทศไทย.....	31
1.3.2 หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ในปัจจุบัน.....	38
1.3.3 ความคาดหวังเกี่ยวกับหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ	
สารนิเทศศาสตร์ ระดับปริญญา ในอนาคต.....	41
ตอนที่ 2 แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์	
และสารนิเทศศาสตร์และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง เน้นระหว่างปี	
พ.ศ.2521-2531.....	47
2.1 พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรการศึกษาด้านบรรณารักษ	
ศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง.....	48
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์	
และสารนิเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง เน้นระหว่าง	
ปี 2521 - 2531.....	67
2.2.1 เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร.....	67
2.2.2 ทิศทางและแนวโน้มในการจัดหลักสูตรการศึกษาด้าน	
บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์.....	68
2.2.3 ความพยายามในการกำหนดวิชาแกน.....	74

ตอนที่ 3 การจำแนกและจัดลำดับความสำคัญทางแนวคิดด้านการจัดหลักสูตร และกระบวนวิชา.....	84
ตอนที่ 4 ศักยภาพของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.....	99
4.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพของสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์.....	112
4.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการด้านการศึกษาของภาควิชา บรรณารักษศาสตร์.....	114
4.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการขยายหลักสูตรการศึกษาด้าน บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์.....	117
4.4 ความพร้อมด้านต่าง ๆ.....	120
4.5 ปัญหาและอุปสรรค.....	136
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	138
สรุปผลการค้นคว้า.....	138
อภิปรายผลการศึกษาค้นคว้า.....	147
ข้อเสนอแนะ.....	151
บรรณานุกรม.....	154
ภาคผนวก.....	166
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	183

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 เปรียบเทียบวัตถุประสงค์และหลักสูตรรายวิชาในมาตรฐานการศึกษา.....	34
2 ความสามารถที่เป็นที่ต้องการสำหรับบรรณารักษ์ 9 ประเภท.....	82
3 ลำดับความสำคัญของกลุ่มรายวิชาตามความถี่ของแนวคิด.....	89
4 ลำดับความสำคัญของกลุ่มรายวิชาในกลุ่มสาขาวิชา	
สารนิเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์.....	94
5 ลำดับความสำคัญของกลุ่มรายวิชาในกลุ่มสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์.....	96
6 ลำดับความสำคัญของกลุ่มรายวิชาในกลุ่มสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง.....	98
7 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพของสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์.....	113
8 ความพอใจต่อการจัดระบบการศึกษาของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์.....	116
9 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการขยายหลักสูตรการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์และ	
สารนิเทศศาสตร์ขึ้นเป็นคณะสารนิเทศศาสตร์ ของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์.....	119
10 ความพร้อมของบุคลากรอาจารย์.....	121
11 ความคิดเห็นของผู้บริหารมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับการขยายหลักสูตรด้านบรรณารักษศาสตร์	
เป็นคณะสารนิเทศศาสตร์ ของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์.....	124
12 การให้ความสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ของผู้บริหารในการขยายหลักสูตรของ	
ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นคณะสารนิเทศศาสตร์.....	128
13 ศักยภาพในการขยายหลักสูตรการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ขึ้นเป็น	
คณะสารนิเทศศาสตร์ ของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์.....	130

ภูมิหลัง

สารนิเทศเป็นรากฐานที่สำคัญของกระบวนการตัดสินใจ การถ่ายทอดสารนิเทศจากแหล่งสารนิเทศไปสู่ผู้ใช้นั้นจำเป็นต้องกระทำอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ความแตกต่างของประเทศที่กำลังพัฒนาและประเทศที่พัฒนาแล้ว ที่สำคัญประการหนึ่งอยู่ที่กลไกของการถ่ายทอดสารนิเทศ หรือการนำสารนิเทศไปสู่ผู้ใช้อย่างแท้จริง ประเทศที่กำลังพัฒนามักจะประสบปัญหาการขาดสารนิเทศและการกำหนดเครือข่ายสารนิเทศที่เหมาะสมของประเทศ ขาดการวางแผนในเรื่องสารนิเทศระบบต่าง ๆ

ห้องสมุดเป็นแหล่งสารนิเทศที่สำคัญที่มีความพยายามจะให้บริการสารนิเทศอย่างรวดเร็วและสนองกับความต้องการของผู้ใช้สารนิเทศมากที่สุด ซึ่งภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 กิจกรรมนิพนธ์และวิทยาการด้านต่าง ๆ ได้เจริญก้าวหน้าขึ้นมาก มีการวิจัยค้นคว้าในด้านต่าง ๆ ทำให้ปริมาณสิ่งพิมพ์เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้นคว้าทางด้านวิทยาศาสตร์และวิทยาศาสตร์ประยุกต์ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากทางราชการ อุตสาหกรรมและมหาวิทยาลัยความรู้ใหม่ ๆ เหล่านี้ทำให้เกิดปัญหาในการจัดเก็บและการค้นหาสิ่งพิมพ์เอกสารของห้องสมุด ห้องสมุดไม่สามารถให้บริการแก่ผู้ใช้ได้อย่างเต็มที่ เช่น การให้หัวเรื่องหนังสือ หรือบทความวารสารที่ล้ำสมัยไม่ทันต่อวิทยาการสมัยใหม่ ทำให้ต้องมีการแก้ไขปรับปรุงใหม่อยู่เสมอ ไม่สามารถที่จะหาข้อมูลที่ใช้ห้องสมุดต้องการ (เช่น บทความทางการวิจัยใหม่ ๆ) เพราะเกิดสิ่งพิมพ์ใหม่ ๆ มากมาย แต่ห้องสมุดไม่ได้จัดซื้อหรือออกรับ หรือสิ่งที่มีผู้ต้องการอาจเป็นข้อมูลทางเทคนิค ปัญหาเหล่านี้ทำให้ต้องพัฒนาวิธีการจัดหา จัดเก็บและบริการสารนิเทศให้สอดคล้องกัน เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมาย จึงมีการนำเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการดำเนินงานห้องสมุด ทำให้สามารถเข้าถึงเอกสารข้อมูลต่าง ๆ ได้รวดเร็ว ควบคุมวัสดุเอกสารต่าง ๆ ได้เป็นจำนวนมาก และขอบเขตกว้างขวางและช่วยลดงานด้านธุรการลง (สามารถสืบค้นและคัดเลือก

สารสนเทศที่เฉพาะด้านที่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการได้อย่างรวดเร็วและทันต่อเหตุการณ์) บรรณารักษ์ต้องเพิ่มทักษะตนเองให้เป็นผู้ที่สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการรวบรวม จัดระบบ จัดเก็บและเตรียมสารสนเทศให้พร้อมที่จะใช้ได้ สามารถเป็นสื่อกลางเชื่อมโยงระหว่างสารสนเทศและ ผู้ใช้บริการอย่างมีประสิทธิภาพ (ม.ล. จ้อย นันทวิชรินทร์. 2528 : 4 ; สำนักนายก- รัฐมนตรี. 2529 : 175 - 177 ; ราชรี อัครโชติกนิษฐ์, 2519 : 285 - 286)

ผู้ประกอบการวิชาชีพบรรณารักษ์ นักเอกสารสนเทศ และผู้เกี่ยวข้องกับสารสนเทศได้ตระหนัก ถึงการเพิ่มจำนวนการผลิตเอกสารของโลกอย่างมหาศาล อันเป็นปัญหาให้ห้องสมุดและระบบ สารสนเทศต่าง ๆ ขาดงบประมาณที่จะจัดหาได้ตามความต้องการของผู้ใช้ หรือที่ควรจะมี ประกอบกับก่อให้เกิดปัญหาด้านสถานที่ ซึ่งไม่สามารถขยายเพื่อรองรับจำนวนเอกสารใหม่ ๆ ได้ ทุก ๆ ปี จึงจำเป็นที่จะต้องมุ่งความสนใจไปยังเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่สามารถช่วยขจัดปัญหานี้ เช่นการผลิตเอกสารในรูปของ electronic books แทน printed books หรือมีการเพิ่ม ประสิทธิภาพเกี่ยวกับระบบเครือข่าย (Network) เพื่อลดปัญหาการทำงานซ้ำซ้อน และเพิ่ม สมรรถนะในการสืบค้นข้อมูล รวมทั้งพิจารณาถึงมาตรฐานด้านบรรณานุกรม เพื่อให้ประเทศ ทั่วโลกได้รับ Bibliographic Data อย่างทั่วถึงและถูกต้อง ในเวลาอันรวดเร็ว และสามารถ สสนองความต้องการของผู้ใช้ได้ในเวลาอันสมควร เป็นการเผยแพร่สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ (ลานนา ทวีเศรษฐ. 2531 : 38)

สถาบันการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศในทวีปยุโรป ได้ยอมรับความเปลี่ยนแปลง ทั้งความก้าวหน้าทางสาขาวิชาต่าง ๆ วิชาการของเทคโนโลยีและความต้องการของผู้ใช้ จึงได้นำข้อเท็จจริงนี้มาพิจารณาและปรับปรุง หลักสูตรการศึกษาสาขามรรณารักษศาสตร์ เพื่อจัดเตรียมให้บัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษาในสาขานั้น ได้ออกไปประกอบอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ ตรงกับเป้าหมายและสังคมยุคสารสนเทศ และต่อไป ในภายภาคหน้าด้วย (ลานนา ทวีเศรษฐ. 2530 : 76 - 78) ซึ่งโปรแกรมการศึกษาด้าน บรรณารักษศาสตร์ ระดับบัณฑิตศึกษาในสหรัฐอเมริกาและแคนาดานั้น ผู้เรียนสามารถเลือกเรียน โปรแกรมที่ส่งเสริมให้ตนมีความสามารถเป็นนักวิเคราะห์ระบบห้องสมุดหรือระบบสารสนเทศ สามารถมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในโครงการห้องสมุดอัตโนมัติ และสามารถสนับสนุนความคิดใหม่ ๆ

และปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีห้องสมุด (Carpenter. 1988 : 132)

ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ของสถาบันต่าง ๆ ในประเทศไทย ได้พยายามปรับปรุงหลักสูตร และกระบวนวิชาเป็นระยะ ๆ เพื่อเตรียมบรรณารักษ์และนักเอกสารสนเทศให้ออกไปทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาหลักสูตรให้ก้าวหน้า เพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษามีโอกาสหางานทำได้มากขึ้น เห็นได้จากตัวอย่างการเพิ่มคำว่า สารนิเทศศาสตร์รวมกับบรรณารักษศาสตร์ เป็นชื่อหลักสูตรสาขาวิชา "บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์" ได้แก่ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ชุดใหม่ สัจจานันท์. 2530 : 55) อีกทั้งมีการจัดประชุมสัมมนาปรับปรุงหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ 3 ครั้ง โดยมีวัตถุประสงค์ตรงกันในการที่จะจัดหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ให้สอดคล้องกับความต้องการทางวิชาชีพ ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี แนวโน้มของตลาดแรงงาน ซึ่งผลของการประชุมสัมมนาครั้งที่ 1 ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใน พ.ศ. 2524 มุ่งไปที่ความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอน อาทิเช่น การลงทะเบียเรียนระหว่างมหาวิทยาลัย การผลิตตำรา วารสารทางวิชาการ ข่าวสารทันสมัย ฯลฯ ตลอดจนการรวมกลุ่มผู้สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ ซึ่งภายหลังได้จัดขึ้นเป็นชมรมการเรียนการสอนบรรณารักษศาสตร์ (ช.ส.บ.) ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย

การประชุมสัมมนาครั้งที่ 2 ซึ่งจัดที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง ใน พ.ศ. 2525 ได้สรุปผลเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ ระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยรามคำแหง วิชาพื้นฐาน วิชาเลือก ความรู้ใหม่ ๆ โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีที่ควรที่จะเพิ่มเติม คุณลักษณะของบัณฑิตทางบรรณารักษศาสตร์ที่ต้องการเป็นต้น

การสัมมนาครั้งที่ 3 ที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในปี พ.ศ. 2527 มีข้อสรุปที่ชัดเจนว่าในปัจจุบัน หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ของทุกสถาบัน ย่อมสนองการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย การผลิตบัณฑิต ควรเน้นความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ เน้นการผลิตบุคลากรเพื่อธุรกิจเอกชน และบัณฑิตที่มีคุณภาพ คุณธรรม การพัฒนาชนบท และมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักสูตรแกนร่วม (Common core courses) ของทุกมหาวิทยาลัย เพื่อเป็นแนวทางขั้นต้นในการลงทะเบียเรียนข้ามสถาบัน ตลอดจนเสนอแนะให้ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ร่วมมือกันทำการสำรวจตลาดแรงงาน

สำหรับวิชาชีพบรรณารักษ์โดยแบ่งงานกันตามภูมิภาค

การจัดการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ระดับปริญญาตรีในประเทศไทย เป็นไปตามเกณฑ์ด้านปริมาณหน่วยกิตของทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งกำหนดไว้ว่าไม่ต่ำกว่า 120 หน่วยกิต ไม่เกิน 150 หน่วยกิต และมหาวิทยาลัยทั้ง 8 แห่ง ก็จัดการเรียนการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในปริมาณ 131 - 145 หน่วยกิต ส่วนการศึกษาเรื่องคุณภาพของสถาบันการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์ โดยนำมาตราฐานสากล แห่งสมาคมห้องสมุด หรือมาตรฐานการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ของประเทศไทย (ซึ่งมีการจัดทำขึ้นในปี พ.ศ. 2508 แต่ไม่มีการประกาศใช้) มาสำรวจดู การจัดการเรียนการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ของมหาวิทยาลัยทั้ง 8 แห่ง ก็ยังมิได้ดำเนินการเช่นในต่างประเทศ (อัมพร ทิษะระ. 2529 : 90 - 92)

ชัยเลิศ ปริสุทธุกุลและคณะ (2529 : 8 - 72) ได้ศึกษาถึงการผลิตบัณฑิตทางบรรณารักษศาสตร์ ซึ่งจากการสอบถามถึงลักษณะเด่นของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ระดับปริญญาโทของสถาบันที่เปิดสอน 4 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า ทั้ง 4 สถาบัน ไม่ได้กำหนดให้บัณฑิตเรียนกลุ่มรายวิชาด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ และเมื่อพิจารณาจากรายวิชาของหลักสูตรทั้ง 4 แห่งแล้ว พบว่าไม่มีหลักสูตรของสถาบันใดเน้นหนักไปทางด้านใดด้านหนึ่งอย่างชัดเจน โดยทั้ง 4 สถาบัน มีรายวิชาในด้านต่าง ๆ คล้ายคลึงกัน และการกระจายรายวิชาในแต่ละด้านไม่แตกต่างกันมากนัก

อแทน (Atan. 1987 : 146) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ของประเทศในกลุ่มอาเซียน กล่าวถึงหลักสูตรสาขาบรรณารักษศาสตร์ที่ใช้อยู่ว่า หลักสูตรส่วนใหญ่เป็นเพียงแต่ดัดแปลงจากหลักสูตรของสถาบันการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์ในต่างประเทศ และเห็นได้ชัดว่าไม่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม หรือการพัฒนาชาติ แม้ว่าจะมีความพยายามอย่างมากในการจัดหลักสูตรให้ตอบสนองความต้องการของสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของประเทศ แต่โปรแกรมที่ใช้มีความแตกต่างเพียงเล็กน้อยจากโปรแกรมในสถาบันการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์ในประเทศอังกฤษหรือสหรัฐอเมริกา ซึ่งอาจจะเนื่องจากข้อเท็จจริงที่พื้นฐานดั้งเดิมที่มีอยู่นั้นน้อยมาก และในช่วงนั้นไม่มีการกำหนดให้ชัดเจนถึง โปรแกรม

ที่เหมาะสมที่สุดสำหรับประเทศ เนื่องจากขาดเอกสารและความพยายามในการวิจัยโดยผู้ปฏิบัติ
งานและผู้สอนในท้องถิ่น ซึ่งในการกำหนดหลักสูตรที่เหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่น มี
ความจำเป็นต้องใช้เอกสารและงานวิจัยจำนวนมากเป็นข้อมูลประกอบในการพิจารณา

จากความพยายามในการจัดหลักสูตรการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์ เพื่อสามารถผลิต
บัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานในยุคสังคมสารสนเทศ และ
สืบเนื่องจากการขยายขอบเขตของบรรณารักษศาสตร์ก่อให้เกิดการตื่นตัว มีการจัดประชุมสัมมนา
การวิจัยและเอกสารต่าง ๆ เสนอแนะเกี่ยวกับทิศทางใหม่ ๆ ของหลักสูตรเป็นจำนวนมาก
ประกอบกับในประเทศไทย ยังไม่มีการศึกษาหรือผู้ชำนาญการผู้ใดกล่าวถึงทิศทางการพัฒนา
หลักสูตรทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ที่ชัดเจน อีกทั้งการวิจัยเกี่ยวกับการผลิตบัณฑิต
มักจะทำในด้านศึกษาศถาบันการทำงานของบัณฑิตมากกว่าการศึกษาการดำเนินงานของสถาบัน
บรรณารักษศาสตร์ ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการที่จะศึกษาถึงพัฒนาการของหลักสูตรการศึกษา
ด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ในระดับปริญญา เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณา
ปรับปรุงหลักสูตรและโครงการที่เหมาะสมต่อไป และเนื่องจากภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหา-
วิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร รับผิดชอบการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ 2 ระดับ คือ
ระดับปริญญาตรีและระดับปริญญาโท โดยเฉพาะระดับปริญญาโทยังแยกเป็น 2 หลักสูตร คือ
หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต และหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึง
ศักยภาพ ปัญหา และอุปสรรคของภาควิชาฯ ในการขยายหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อให้
รายวิชาต่าง ๆ มีความสอดคล้องกับความต้องการทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อสามารถผลิต
บัณฑิตได้ตรงกับความต้องการของสังคมได้มากขึ้น

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ระดับปริญญาในประเทศไทย เน้นระหว่างปี พ.ศ. 2521-2531
2. เพื่อจำแนกและจัดลำดับความสำคัญของแนวความคิดเกี่ยวกับหลักสูตรและกระบวนการวิชาทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ในระดับปริญญาทั้งในประเทศและต่างประเทศ เน้นระหว่าง ปี พ.ศ. 2521-2531
3. เพื่อศึกษาศักยภาพของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ในการพัฒนาเพื่อการขยายการศึกษาไปสู่หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้รับการจัดลำดับความสำคัญของแนวความคิดไว้สูง ตามจุดมุ่งหมายในข้อ 2

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อเป็นแนวทางในการจัดเตรียมโครงการใหม่ ๆ ในการจัดศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง
2. ทำให้ทราบถึง แนวทาง ปัญหา และอุปสรรคในการจัดหลักสูตรด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง
3. เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีค้นคว้าจากเอกสารและการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง ภายในขอบเขตดังต่อไปนี้

1. การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร จะศึกษาจากเอกสารทั้งที่เป็นปฐมภูมิ และทุติยภูมิ ได้แก่

1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ ในระดับปริญญา ของประเทศไทย เน้นระหว่างปี พ.ศ. 2521-2531

1.2 เอกสารที่แสดงข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ รายงานการประชุม และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ระดับปริญญา ทั้งในและต่างประเทศ เน้นระหว่างปี พ.ศ. 2521-2531

2. การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาถึงศักยภาพของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ในการพัฒนาเพื่อการขยายการศึกษาไปสู่หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาจาก

2.1 ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ได้แก่

2.1.1 อธิการบดี

2.1.2 รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

2.1.3 รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา

2.1.4 คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ 1 คน

2.2 คณาจารย์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร จำนวน 19 คน

รวมทั้งหมด 23 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การศึกษาด้านสารนิเทศ หมายถึง การจัดหลักสูตรอย่างเป็นทางการ การจัดการเรียนการสอน และการฝึกฝนทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และสาขาวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจประกอบด้วย สาขาวิชาการสื่อสาร (Communication), สื่อมวลชน (Mass media), การสื่อสารโดยใช้เทคนิคสมัยใหม่ (Technical communication) ฯลฯ, และสาขาวิชาใหม่อื่น ๆ ในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท

2. สารนิเทศศาสตร์ หมายถึง ศาสตร์ที่ศึกษาค้นคว้าคุณสมบัติและพฤติกรรมของสารนิเทศ (Information) อิทธิพลที่กำกับการไหลเวียนของสารนิเทศและการดำเนินการเกี่ยวกับสารนิเทศเพื่อให้สามารถจัดหาและใช้ได้อย่างเต็มที่ การดำเนินการประกอบด้วย การริเริ่ม การแพร่กระจาย การรวบรวม การจัดเก็บ การสืบค้น การแปลความหมาย และการใช้สารนิเทศ (สุนทร แก้วลาย. 2521 : 12)

3. ศักยภาพในการขยายการศึกษาด้านสารนิเทศ หมายถึง ความสามารถสูงสุดที่เป็นไปได้ในการขยายการศึกษาด้านสารนิเทศ ของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตรในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือด้านงบประมาณ คณะอาจารย์ อาคารสถานที่และบริการสนับสนุนที่ส่งเสริมให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ วัสดุหลักสูตร เช่น คู่มือ เอกสารอ่านเสริม อุปกรณ์การสอน วิทยากรและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชา เป็นต้น แหล่งฝึกงานของนักศึกษา แหล่งรองรับแรงงานจากผลผลิตของภาควิชาในการปฏิบัติงานของนักศึกษา

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลกระทบของเทคโนโลยีสารสนเทศต่อการบริการและการจัดการของห้องสมุด

พัฒนาการในระบบสารนิเทศและเทคโนโลยีไม่ใช่สิ่งใหม่ ห้องสมุดและบรรณารักษ์ได้เริ่มสัมผัสกับเทคโนโลยีและระบบสารนิเทศมาตั้งแต่ช่วงทศวรรษ พ.ศ. 2473 แล้ว อันที่จริงสิ่งใหม่นั้นคือความเร็ว ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของเทคโนโลยี ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ ซึ่งมีผลกระทบที่สำคัญต่อการบริการและการจัดการของห้องสมุดพอสมควร ดังนี้

1. สารนิเทศและเอกสารมีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว แพร่หลายในรูปของสื่อต่าง ๆ เกินกว่าห้องสมุดจะจัดหาและจัดการได้ทัน
2. การปรับโครงสร้างทางภาษีและค่าครองชีพที่สูงขึ้น ทำให้ฐานะทางการเงินของห้องสมุดไม่มั่นคง
3. สื่อมวลชนและโทรคมนาคมเป็นช่องทางกระจายสารนิเทศได้กว้างขวางและรวดเร็วกว่าที่เคยเป็น
4. ฐานข้อมูล และรายการในออนไลน์ กำลังเข้ามาแทนที่บัตรรายการ
5. หน่วยงานพาณิชย์ กำลังแข่งขันกับห้องสมุดในการจัดเตรียมบริการสารนิเทศ
6. ผู้ใช้ห้องสมุด และสารนิเทศในปัจจุบัน เป็นคนยุคใหม่ที่ต้องการความรวดเร็วและประสิทธิภาพในการบริการสารนิเทศมากกว่าในอดีต (Subramanyam. 1986 : 161)

ประดิษฐกรรมใหม่ ๆ ทางเทคโนโลยีที่มีผลกระทบต่อการบริการและการจัดการของห้องสมุด เช่น

1. ดาวเทียมสื่อสาร ทำให้การค้นคืนและการนำส่งเอกสารสะดวก เสริมงานบริการอ้างอิงเหมาะสำหรับบริการที่มีการประชาสัมพันธ์กว้างขวาง และกำลังมีพัฒนาการอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ Satellite Business systems จาก IBM, COMSAT และ Aetna life และ XTEN จากบริษัทซีร็อกส์ (Xerox Corporation) ช่วยผสมผสานบริการค้นคืนที่มีอยู่แล้วกับบริการนำส่ง

เอกสารให้รวมอยู่ ณ จุดเดียวกัน

2. ระบบการใช้งานในบ้านและคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (Home system & Personal Computers) คือระบบการค้นหาค้นหาข้อมูลโดยการติดต่อโดยตรงทางสาย อาศัยเครื่องรับโทรศัพท์ธรรมดาที่มีอยู่ที่บ้านหรือที่ทำงานแทนหน่วยติดต่อป้อนรับข้อมูลกับคอมพิวเตอร์ ดังเช่นระบบ PRESTEL ที่กรมไปรษณีย์อังกฤษได้ดำเนินการอยู่ ซึ่งจะช่วยให้บรรณารักษ์ให้บริการแก่ประชาชนกลุ่มที่ไม่เคยได้รับโอกาสที่จะค้นคว้าสารนิเทศ เช่น กลุ่มผู้อยู่ในสภาพกักเก็บ (Shut-ins) ระบบเช่น PRESTEL ทำทนายบรรณารักษ์ให้ประจักษ์ชัดถึงระบบอื่น ๆ ที่อาจจะใช้วิธีการคล้ายกัน เพื่อแจ้งวารสารหรือหนังสือที่เพิ่งส่งมาถึงห้องสมุด โดยผ่านจอเครื่องรับโทรศัพท์ในที่ทำงาน และห้องทดลองต่าง ๆ หรืออาจใช้เพื่อแสดงบรรณานุกรมเฉพาะเรื่องที่ได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัยเป็นรายสัปดาห์ ส่งไปยังผู้ให้ที่สนใจเรื่องนั้น ผู้ใช้อาจจองหนังสือหรือเอกสารที่ตนต้องการโดยเพียงแต่กดปุ่มบางปุ่มบนแผงไขข้อความ (Keypad) ที่เชื่อมต่อกับเครื่องรับโทรศัพท์เป็นพิเศษ

3. ข้อมูลตามสายและวิดีโอเท็กซ์ (Online data & Videotex) เป็นพัฒนาการของบริการสารนิเทศผ่านคอมพิวเตอร์ ติดต่อโดยตรงตามสายจากฐานข้อมูลที่จัดตั้งขึ้น บริการวิดีโอเท็กซ์ จะเพิ่มขอบเขตให้ส่งสารนิเทศไปสู่บ้านและที่ทำงานได้กว้างขวางเพียงอาศัยผ่านเครื่องรับโทรศัพท์

4. ไมโครคอมพิวเตอร์ ซึ่งปัจจุบันคอมพิวเตอร์ได้รับการพัฒนาให้มีขนาดเล็กลง หน่วยความจำเพิ่มขึ้น ไมโครคอมพิวเตอร์มีราคาถูกกว่าอุปกรณ์คอมพิวเตอร์แบบอื่น ๆ สามารถประยุกต์ใช้ในงานห้องสมุดอัตโนมัติ ช่วยลดภาระงานประจำต่าง ๆ ช่วยลดค่าใช้จ่ายในการจัดหา จ่ายรับ ทำบัตรรายการ ควบคุมวารสาร และค้นคว้าอ้างอิง ทำให้บรรณารักษ์ลดเวลาในการทำหน้าที่ "ดูแล รักษา" มาให้บริการผู้ใช้และเผยแพร่สารนิเทศเพิ่มขึ้น

5. มินิมาร์ค (Mini MARC) เป็นระบบที่ใช้บัตรรายการตามสาย สามารถเข้าถึงบัตรรายการของห้องสมุดรัฐสภาอเมริกัน ที่บันทึกไว้ใน MARC ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้ใช้นี้เปลี่ยนแปลง แก้ไข ปรับปรุง หรือจัดการเกี่ยวกับระเบียบนั้น เพื่อให้รับกับความต้องการของแต่ละบุคคลและสามารถพิมพ์บัตรรายการครบชุดของหนังสือและวัสดุตีพิมพ์อื่น ๆ ได้

เห็นได้ชัดเจนว่าเทคโนโลยีช่วยขยายขอบเขตการให้บริการข้อมูล ทำให้เกิดการพัฒนารื้อหรือปรับปรุงโครงสร้างของหน้าที่ และกระบวนการทำงานในห้องสมุด ส่งผลให้ต้องมีการทบทวนบทบาทหน้าที่ของบรรณารักษ์ใหม่ ผลกระทบที่มีต่อวิชาชีพบรรณารักษ์อาจมองได้ 2 กรณีคือ ความเจริญทางเทคโนโลยีทำให้วิชาชีพบรรณารักษ์มีลักษณะ "Deprofessionalisation" กล่าวคือเกิดการถดถอยทางวิชาชีพ หรือการลดทักษะทางวิชาชีพ เพราะทักษะเดิมถูกรวมไว้กับกระบวนการอัตโนมัติและอุปกรณ์ที่โดยความรู้รูปแบบอื่น เกิดการผสมผสานวิชาชีพบรรณารักษ์กับวิชาชีพอื่นเกิดเป็นอาชีพใหม่ เพื่อการบริการให้ดียิ่งขึ้นมากกว่าที่จะแข่งขันกัน พัฒนาการใหม่ของเทคโนโลยีเปิดโอกาสให้บรรณารักษ์มีเวลาพอสำหรับวิชาชีพของตนสู่สังคมภายนอก เช่น เข้าร่วมกับกลุ่มแพทย์ กลุ่มนักสังคมสงเคราะห์ เพื่อนำสารนิเทศสู่ชุมชน เปลี่ยนปรัชญาพื้นฐานของห้องสมุดในการจัดการสารนิเทศ จากการเตรียมคอยไว้ให้ใช้เป็นบทบาทที่พยายามแจกจ่ายออกไปให้ถึงมือผู้ใช้ (ม.ล. จ้อย นันทิกวีรินทร์. 2528 : 1 - 13 ; จารุพร พงศ์ศรีวัฒน์. 2531 : 6 - 7)

ชัยวัฒน์ คุประตะกุล (2531 : 169 - 170) กล่าวว่า ในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21 ห้องสมุดทันสมัยหลายแห่งของโลก จะมีสภาพกำลังกันระหว่างการให้บริการที่เป็นวัสดุตีพิมพ์ กับที่เป็นวัสดุอิเล็กทรอนิกส์ในรูปของแผ่นคอมพิวเตอร์ และหนังสือที่ตีพิมพ์จากโรงพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ของห้องสมุดเอง กล่าวคือจะเป็นทั้งห้องสมุดที่เก็บหนังสือสิ่งตีพิมพ์ไว้บริการผู้ใช้ห้องสมุดโดยตรง นอกเหนือไปจากการให้บริการทางด้านข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่างๆ ทั่วโลกแก่ผู้ใช้ห้องสมุดแล้ว ห้องสมุดจะเป็นทั้งสำนักพิมพ์และโรงพิมพ์อีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากพัฒนาการของระบบการพิมพ์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ขนาดเล็กในลักษณะที่เรียกว่า "การพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic publishing)" ทำให้ห้องสมุดสามารถให้บริการแก่ผู้ใช้ห้องสมุดในรูปแบบที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน นั่นคือการพิมพ์หนังสือให้ออกมาทั้งเล่ม เป็นเล่มโดยสมบูรณ์ มีคุณภาพดีทัดเทียมกับหนังสือที่ตีพิมพ์จากโรงพิมพ์ใหญ่ ๆ โดยทั่วไป เป็นผลให้ห้องสมุดไม่จำเป็นต้องเก็บหนังสือเป็นรูปเล่มไว้จำนวนมากในห้องสมุด หรืออาจไม่ต้องเก็บเป็นหนังสือจริงๆ ไว้เลย เพราะเครือข่ายเชื่อมโยงต่อกันของห้องสมุดใหญ่ทั่วโลก ทำให้ห้องสมุดทุกแห่งสามารถจะเรียกหนังสือจากห้องสมุดอื่น ๆ ให้ผู้ใช้บริการห้องสมุดได้อ่านทันทีบนจอภาพคอมพิวเตอร์ หรือจะให้พิมพ์ออกมาเป็นเล่ม เข้ารูปเล่มออกมาได้อย่างรวดเร็ว

สำหรับประเทศไทย โรงเรียนอิเล็กทรอนิกส์ในห้องสมุดจะมากกว่าห้องสมุดหลายแห่งของโลก แต่จะไม่เข้าเกินไปนัก เมื่อเปรียบเทียบกับห้องสมุดในประเทศทางแถบเอเชียหลายประเทศ เพราะประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังก้าวหน้าเร็วมากทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีการพิมพ์ด้วยระบบคอมพิวเตอร์

ในปี พ.ศ. 2528 IFLA จัดให้มีการประชุมสามัญประจำปี ครั้งที่ 51 ขึ้น ระหว่างวันที่ 18-24 สิงหาคม 2528 ที่ชิคาโก รัฐอิลลินอยส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ในหัวข้อ "Libraries and the Universal Ability of Information" มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้ (ลานนา ทวีเศรษฐ. 2531 : 39 - 40)

สำหรับห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย

1. ควรได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณให้มากขึ้น และควรสนับสนุนให้มีระบบเครือข่ายในขอบเขต และพื้นที่ที่เหมาะสม

2. ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานด้านธุรกิจเห็นความสำคัญและยอมรับถึงความจำเป็นในการใช้สารนิเทศ เพื่อจะได้รับการสนับสนุนในด้านอุปกรณ์ที่จำเป็นและทันสมัยแก่ห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยต่อไป

3. สภาห้องสมุดควรมีบทบาทในการเป็นผู้นำแก่ห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย ควรให้มีการกำหนดมาตรฐานในการทำงาน โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

สำหรับห้องสมุดที่ส่งเสริมด้านการวิจัย ผู้ประกอบวิชาชีพบรรณารักษ์ และนักสารนิเทศจะต้องคำนึงถึงเรื่องต่อไปนี้

1. ห้องสมุดเพื่อการวิจัย (Research Libraries) ได้เปลี่ยนบทบาทจากห้องสมุดเฉพาะที่ให้บริการเฉพาะสมาชิกภายในและมีหน้าที่เพียงเก็บรวบรวมหนังสือและวารสาร ไปเป็นศูนย์การให้บริการระหว่างประเทศ ซึ่งผู้ใช้ทั่วโลกสามารถเข้าถึงสารนิเทศโดยผ่านระบบเครือข่ายอัตโนมัติ โดยใช้คอมพิวเตอร์และโทรคมนาคม ซึ่งสามารถให้บริการแก่สมาชิกได้ทั่วโลก

2. ศูนย์คอมพิวเตอร์ในสถาบันการศึกษา (โดยเฉพาะระดับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย) ได้มีการประสานงานกับห้องสมุด เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเก็บและเรียกใช้ข้อมูลสนเทศ และ

ห้องสมุดเพื่อการวิจัยกับศูนย์คอมพิวเตอร์นั้น นับเป็นธุรกิจประเภทเดียวกันแล้วในปัจจุบัน

3. ความร่วมมือในระบบเครือข่าย (Cooperative networks) ได้พัฒนาขึ้นมา แต่ละแห่งมีจุดมุ่งหมายที่ห้องสมุดสมาชิกจะต้องตระหนักเสมอ นอกจากห้องสมุดทั้งปวงในปัจจุบัน จะต้องมีการแบ่งปันบันทึกทางบรรณานุกรมประเภทต่างๆ และร่วมกันใช้ Collection ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด จะต้องยอมรับการดำเนินการตามมาตรฐานที่มีอยู่ เช่น ด้านการวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการ และสามารถตกลงกันได้ระหว่างสมาชิกว่า ห้องสมุดใดจะรับหน้าที่ด้านใด เพื่อลดค่าใช้จ่ายด้านงบประมาณ และเวลาในการทำงานซ้ำซ้อน

4. ความแตกต่างของระบบห้องสมุดแบบเก่ากับแบบใหม่ เห็นได้ชัดเจนขึ้น ห้องสมุดจำนวนมากได้พัฒนาเข้าสู่ระบบใหม่เกือบทั้งหมดแล้ว ดังนั้นในฐานะผู้ประกอบการวิชาชีพจะต้องระลึกรถึงบทบาทของบรรณารักษ์ (Traditional Librarians) และผู้ใช้บริการสารนิเทศสมัยใหม่ว่า มีหน้าที่และความรับผิดชอบเหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร ผู้ประกอบการวิชาชีพจะต้องศึกษาให้เข้าใจ และรู้ถึงถึงบทบาทของตน ตลอดจนเข้าใจการดำเนินงานของผู้ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการขายสารนิเทศจากฐานข้อมูลต่าง ๆ นอกจากนี้ ต้องเข้าใจเกี่ยวกับระบบโทรคมนาคม และผู้เกี่ยวข้อง กับสิ่งพิมพ์ประเภท Electronic publications เพื่อสามารถเข้าถึงแหล่งทรัพยากรสารนิเทศประเภทนี้ และนำมาเป็นหลักการพิจารณาเลือกให้และจัดหาไปไว้ในห้องสมุด หรือศูนย์สารนิเทศที่ตนรับผิดชอบอยู่ ยิ่งกว่านั้นในฐานะของห้องสมุดเพื่อการวิจัย จะต้องตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เนื่องจากสารนิเทศเพื่อการวิจัย ย่อมมาจากแหล่งทรัพยากรทั่วโลก

ที่สำคัญ วิทยาลัยและมหาวิทยาลัย จะต้องคำนึงถึงความสำคัญของการให้การศึกษาและฝึกฝนอบรมผู้ประกอบการวิชาชีพให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่ทันกับวิทยาการของโลกที่ก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง

ดังนั้น เพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายในการให้บริการสารนิเทศ ผู้ให้บริการแก่ชุมชน และผู้นำในแต่ละสังคม จึงควรร่วมมือกันระดมความคิด และวางแผน ทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ ในเรื่องต่อไปนี้

1. มาตรฐานระหว่างชาติ เพื่อการแบ่งปันข้อมูลและสารนิเทศ ตัวอย่างเช่น เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในปัจจุบันที่ทำให้ ข้อมูล ข่าวสาร ได้เผยแพร่ไปยังประเทศต่าง ๆ

ทั่วโลก ดังนั้นจึงควรมีมาตรฐานเกี่ยวกับการลงรายการหลัก โดยใช้คอมพิวเตอร์ที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ในแต่ละประเทศ

2. ร่วมกันศึกษาถึงวิธีการที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในการสืบทอดรายการทางบรรณานุกรมระหว่างชาติ โดยการกำหนดแนวทางเพื่อให้ห้องสมุด หรือศูนย์สารนิเทศ ทั่วโลกได้ใช้ร่วมกัน

3. จะต้องคำนึงถึงวิธีการที่จะให้ผู้ให้บริการ ได้รับสารนิเทศที่ต้องการอย่างแท้จริง โดยประการแรก จะต้องเปิดทางให้ผู้เข้าใช้เข้าถึงแหล่งสารนิเทศอย่างสะดวก และเลิกที่จะหวงห้ามการใช้เอกสารที่ไม่สมเหตุผลเช่นที่เคยปฏิบัติมาแต่โบราณอย่างสิ้นเชิง

4. จะต้องมีการแบ่งปันการใช้เทคโนโลยีโดยความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยเฉพาะแผนการอนุรักษ์หนังสือและวัสดุอื่น ๆ ควรได้ปฏิบัติในทำนองเดียวกัน เพื่อลดขั้นตอนการทำงาน และช่วยด้านการบริหารงาน ทั้งนี้งานลักษณะนี้สามารถประยุกต์ใช้ร่วมกันได้

5. ต้องร่วมมือกันส่งเสริมการศึกษาต่อเนื่องของผู้ประกอบวิชาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้การศึกษา และการฝึกอบรมในประเทศกำลังพัฒนา

6. ต้องส่งเสริมการค้นคว้าเพื่อการวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาบรรณารักษศาสตร์ และการให้บริการสารนิเทศ ต้องมีการให้ความร่วมมือกันในการสำรวจ ทดลอง และพัฒนากระบวนการต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาวิชาชีพให้ดียิ่งขึ้น

7. ต้องร่วมมือกันแสดงให้เห็นถึงระดับถึงความสำคัญของห้องสมุด ศูนย์สารนิเทศ และตัวสารนิเทศ ว่ามีความสำคัญ เปรียบเหมือนเป็นปัจจัยประการสำคัญในการพัฒนาต่าง ๆ ของประเทศ เพื่อรัฐบาลจักได้ส่งเสริมด้านนโยบาย แผนงานและงบประมาณต่อไป

ผลกระทบด้านตลาดแรงงานต่อการจัดการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

ด้วยประสิทธิภาพในการเชื่อมโยงกันของพัฒนาการด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีในการโทรคมนาคม นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงวิธีการควบคุมสารนิเทศ ทำให้เกิดมีอาชีพใหม่ ๆ ขึ้นในขณะที่บางอาชีพก็ล้าสมัยลง (Debons. 1981 : 1) แต่ตั้งแต่เริ่มนั้น บรรณารักษ์เป็นผู้ทำงานเกี่ยวกับการจัดหมวดหมู่หนังสือ การเรียงบัตรรายการ การรวบรวม การจัดเก็บ การบันทึกและการค้นคว้าความรู้และสารนิเทศอันเป็นหน้าที่หลักที่แท้จริงในการให้บริการต่อสังคม เป็น

อาชีพสารนิเทศอยู่แล้ว บรรณารักษ์จึงเป็นผู้ที่เหมาะสมที่สุดที่จะเข้ามาสู่อาชีพสารนิเทศใหม่ ๆ (Thompson. 1986 : 9) สภาพแวดล้อมของห้องสมุดที่เปลี่ยนไปจากแบบเก่า คือมีการใช้เทคโนโลยี บริการเชิงพาณิชย์ ความคาดหวังของผู้ใช้เปลี่ยนไป มีเครื่องคอมพิวเตอร์เข้ามาเกี่ยวข้องและผู้ใช้ไม่ยอมรับความลำบากจากห้องสมุดแบบเก่า ดังนั้นบรรณารักษ์ต้องเปลี่ยนทักษะเกี่ยวกับการจัดการ และเปลี่ยนทัศนคติในงานให้แตกต่างไปจากเดิมที่เคยเป็นอยู่ (Brindley. 1987 : 235 - 243) จากการศึกษาโดย British Library พบว่าเทคโนโลยีสมัยใหม่ขยายตลาดแรงงานทางด้านสารนิเทศให้กว้างขึ้น ทั้งนี้ไม่รวมถึงตลาดแรงงานทางด้านห้องสมุดโดยทั่วไป บรรณารักษ์จะต้องศึกษาหาความรู้ในวิชาการทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ มิฉะนั้นแล้วโอกาสที่จะมีงานทำและก้าวหน้าจะลดลง (จิรวรรณ ภักดีบุตร. 2529 : 228)

ความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีทำให้มีอาชีพใหม่ ๆ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่ทำหน้าที่บริการสารนิเทศเกิดขึ้น ผู้ใช้ที่มีความสามารถทางเทคโนโลยีก็จะไม่รอคอยที่จะได้รับสารนิเทศจากห้องสมุดเพียงแห่งเดียวอีกต่อไป (Ocha1. 1984 : 376) แนวโน้มของห้องสมุดหรือแหล่งบริการสารนิเทศจะก้าวไปสู่ระบบธุรกิจ หรือกิจกรรมมากกว่าระบบราชการดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน (ประภาวดี สืบสันต์. 2529 : 243 - 244) เซอร์พรีแนนท์ (Serprenant. 1985 : 234 - 238) ได้เขียนบทความ "The Reference Librarian of the Futures : A Scenario" กล่าวถึงห้องสมุดในยุคเทคโนโลยีว่า ในอนาคตห้องสมุดอาจเป็นเพียงตึกเก็บเอกสาร และศูนย์กลางข่ายงานโทรคมนาคมและบรรณารักษ์อ้างอิงส่วนใหญ่ก็จะอยู่ที่สำนักงานบริการซึ่งอยู่นอกห้องสมุด (service - point office) ซึ่งเป็นสถานที่ให้บริการชุมชนได้ใกล้ชิดกว่า และติดต่อกับห้องสมุดโดยทางจอเครื่องอิเล็กทรอนิกส์ ห้องสมุดจะเป็นศูนย์รวมของโทรคมนาคมและข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบต่าง ๆ มากมาย และเมื่อข่ายงานโทรคมนาคมขยายมากขึ้น ก็อาจจะพัฒนาไปเป็นการรวบรวมข้อมูลทั่วโลกได้ด้วย ห้องสมุดจะมีบริการ "เรียกข้อมูลทางสาย" (Information oncall) ตลอด 24 ชั่วโมง โดยมีเจ้าหน้าที่ประจำห้องสมุดและบรรณารักษ์ที่อยู่นอกห้องสมุดให้บริการทางข่ายงานโทรคมนาคม สามารถตอบคำถามในหัวเรื่องเฉพาะ ๆ ได้ทันทีที่เรียก รายได้ของบรรณารักษ์จะได้มาจากผู้ใช้บริการโดยตรง ซึ่งถ้ามีความชำนาญสาขาวิชามากขึ้น และให้ความช่วยเหลือผู้ใช้บริการได้มากขึ้นเท่าไร

รายได้ก็จะสูงเท่านั้น เหมือนนักธุรกิจเอกชนที่เก่ง ๆ ที่เดียว การบริการทั้งหมดจะคิดเป็นเงิน และส่วนหนึ่งของรายได้ จะถูกหักเข้าห้องสมุด เป็นรายได้ของเจ้าหน้าที่ในห้องสมุดส่วนกลาง และเป็นค่าใช้จ่ายในการทำงาน และการบำรุงรักษาเทคโนโลยีสมัยใหม่

วีเนอร์ (Veaner. 1985 : 295 - 308) เขียนบทความเรื่อง "Librarian : the Next Generation" โดยมีสาระว่า ปัจจุบันงานบรรณารักษ์เปลี่ยนรูปแบบมากเมื่อพิจารณาจากอดีตที่ผ่านมา ภัณฑสาขานี้อาจจะทำงานในตำแหน่งผู้บริหาร นักวางแผน นักเขียน นักพูด นักวิจัย นักสถิติ ผู้จัดสรรทรัพยากร นักเขียนโครงการ ที่ปรึกษา ผู้ชำนาญทางด้านโทรคมนาคม ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชา เป็นต้น เจ้าหน้าที่ห้องสมุด (support staff) สามารถจะทำงานที่บรรณารักษ์เคยทำได้ และเป็นเรื่องยากที่จะแบ่งขอบเขตระหว่าง ภารกิจแบบเดิม (Traditional job) และ ภารกิจแบบใหม่ (Nontraditional job)

โรธดา (Rhoda) และ แอนดรู การ์กูเกียน (Andrew Garoogian) ได้สำรวจงาน/อาชีพต่าง ๆ ของบรรณารักษ์และพบว่ามีงานกลุ่มหนึ่งที่บรรณารักษ์ให้ความสนใจเพราะสามารถให้ความรู้และทักษะในวิชาชีพไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น การทำหน้าที่เป็นนักวิเคราะห์ระบบ การค้นคืนสารนิเทศ (information - retrieval - system analyst), customer service for a data - base vender, political research analyst for a state legislator, public - information assistant, college relations office (Tees. 1986 : 372 - 376)

มุกิตา ไตรลิขิต (2532 : 46 - 49) ได้สำรวจตลาดแรงงานสำหรับภัณฑบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในภาคเอกชนในประเทศไทย พบว่า มีความต้องการผู้มีความชำนาญทางสารนิเทศที่มีความรู้และทักษะด้านสารนิเทศ มากกว่าด้านการจัดการห้องสมุด โดยตลาดแรงงานส่วนใหญ่ กำหนดคุณสมบัติพิเศษที่ต้องการ คือ มีความรู้ด้านภาษาต่างประเทศมากที่สุด รองลงมาคือประสบการณ์ในการทำงาน ความสามารถในการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ พิมพ์ดีด และคุณสมบัติด้านมนุษยสัมพันธ์และบุคลิก

จิรวรรณ ภักดีบุตร (2529 : 228) กล่าวถึงบทบาทในอนาคตของบรรณารักษ์/นักบริการสารนิเทศไว้ดังนี้

1. บรรณารักษ์/นักบริการสารนิเทศ ในฐานะเป็นตัวกลาง (Librarian as intervenor) เป็นผู้สื่อความหมาย/นำสารนิเทศ จากห้องสมุดไปสู่ผู้ใช้/ผู้รับ และเป็นสื่อ นำเอาความคิดเห็นของผู้ใช้มาป้อนกลับ (feedback) แก่ห้องสมุด/ศูนย์สารนิเทศ เพื่อนำมาปรับปรุงบริการสารนิเทศ งานสารนิเทศเป็นงานที่ต้องคาดการณ์ไว้อย่างล่วงหน้า เตรียมการพร้อมที่จะตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ ขณะเดียวกัน บรรณารักษ์/นักบริการสารนิเทศ ควรมีบทบาทในการ "รุก" (proactive) มากกว่าบทบาทในการรับและสนองตอบ (reactive) อย่างเดียว

2. บรรณารักษ์/นักบริการสารนิเทศ ในฐานะเป็นผู้ให้บริการ (Librarian as service agent) เป้าหมายสูงสุดของห้องสมุด/ศูนย์สารนิเทศคือการให้บริการ

3. บรรณารักษ์/นักบริการสารนิเทศในฐานะเป็นตัวนำการเปลี่ยนแปลง (Librarian as change agent) ซึ่งเป็นตัวนำการเชื่อมโยงให้เกิดการไหล การถ่ายทอดความคิดหรือการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ จากหน่วยงาน (change agency) ไปยังกลุ่มผู้รับบริการ การเปลี่ยนแปลงใหม่หรือนวัตกรรมนี้ ต้องผ่านการเลือกสรรให้ตรงกับปัญหา และความต้องการของผู้รับ และในทำนองเดียวกัน จะต้องมียุทธศาสตร์การสื่อสารที่มีการป้อนกลับ (feedback) เพื่อนำเอาผลสำเร็จหรือความผิดพลาดไปปรับปรุงการปฏิบัติงานต่อไป

จากการสัมมนาวิชาการเรื่อง แนวโน้มการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ซึ่งภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดขึ้น ในปี พ.ศ. 2529 ได้สรุปถึงบรรณารักษ์และนักบริการสารนิเทศที่คาดหวัง ดังนี้ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2529 :

1. ต้องมีความรู้ด้านเทคโนโลยี
2. ต้องมีความรู้เรื่องการจัดการ และควรเรียนวิชาเฉพาะสาขานำเพิ่มเติม เช่น วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ธุรกิจ เพื่อที่จะได้ออกไปเป็นผู้ชำนาญการเฉพาะสาขา
3. ต้องมีความรู้ด้านการตลาด และมีความรู้ทางสารสนเทศเทคโนโลยี (information technology) เพราะจะได้มีทักษะในการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ และเครื่องใช้สำนักงานระบบใหม่ นอกเหนือจากภาษาอังกฤษ แล้ว ควรมีความรู้ทางด้านภาษาจีน ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น
4. ควรมีบทบาทในการวิจัยและประเมินผล เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาการทำงานของบุคลากรในหน่วยงานของตน

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้นำระเบียบวิธีการทำวิจัยมาใช้ 2 วิธี คือ

1. วิธีการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Method) เพื่อให้ทราบถึงพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตร แนวความคิดเกี่ยวกับหลักสูตรและกระบวนการวิชาทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ในระดับปริญญา ในประเทศไทย และต่างประเทศ ในช่วง พ.ศ. 2521-2531
2. ใช้วิธีสัมภาษณ์จากบุคคลผู้เกี่ยวข้องในการศึกษาสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ และผู้บริหารระดับต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อให้ทราบถึงศักยภาพของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ในการพัฒนาเพื่อการศึกษาไปสู่วิชาการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

แหล่งข้อมูลและกลุ่มประชากร

1. การค้นคว้าและรวบรวมเอกสารปฐมภูมิ และทุติยภูมิ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ โดยใช้เครื่องมือในการช่วยค้น ดังนี้ คือ
 - 1.1 บัตรรายการ
 - 1.2 ดัชนีวารสาร
 - 1.3 แฟ้มรวมหน้าสารบัญชของวารสารทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ซึ่งเก็บรวบรวมเป็นรายปี ของ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 - 1.4 องค์กรที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลปฐมภูมิ ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง เอกสารชิ้นต้นจากสถาบัน องค์กรทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ได้แก่ รายงานการประชุม เอกสารหลักสูตร และอื่น ๆ

ข้อมูลทุติยภูมิ หมายถึง ข้อมูลที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้อง และข้อมูลที่ใช้ประกอบในการ

วิเคราะห์ ได้แก่ หนังสือ วารสาร รายงานการประชุม สัมมนา วิจัย และอื่น ๆ

2. การศึกษาศักยภาพของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ในการพัฒนาเพื่อขยายการศึกษาไปสู่หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง โดยสัมภาษณ์จาก

2.1 ผู้บริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร จำนวน 3

คน คือ

2.1.1 อธิการบดี

2.1.2 รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

2.1.3 รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา

2.2 คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ 1 คน

2.3 คณาจารย์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

จำนวน 19 คน

รวมทั้งหมด 23 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ ได้แก่

1. ตารางวิเคราะห์กลุ่มกระบวนการวิชา ใช้ในการบันทึกข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร เพื่อจำแนกและจัดลำดับความสำคัญของแนวความคิดเกี่ยวกับหลักสูตร และกระบวนการทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

2. แบบสัมภาษณ์ ใช้ในการศึกษาศักยภาพของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ในการพัฒนาเพื่อขยายการศึกษาไปสู่หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

2.1 ในการสร้างแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและผลสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร พิจารณาขอบเขตและวัตถุประสงค์ในการศึกษา แล้วสร้างข้อคำถามให้ครอบคลุม จากนั้นนำเสนอต่อคณะกรรมการผู้ควบคุมปริญญาพันธ์ เพื่อตรวจสอบความ

ถูกต้องของเนื้อหาและแก้ไขให้สมบูรณ์ ก่อนนำไปใช้

2.2 แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ชุด คือ

ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้บริหาร แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ความคิดเห็นในการขยายการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์
ขึ้นเป็นคณะวารนิตศาสตร์ ของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร

ตอนที่ 2 การให้ความสนับสนุนด้านต่าง ๆ ในการขยายหลักสูตรการ-
ศึกษาของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์สำหรับอาจารย์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ แบ่งออกเป็น

4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพของสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์
และวารนิตศาสตร์ ในปัจจุบัน

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์
และวารนิตศาสตร์ ของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการขยายหลักสูตรการศึกษาด้าน
บรรณารักษศาสตร์ ขึ้นเป็นคณะวารนิตศาสตร์ ของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัย-
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ตอนที่ 4 ความพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในโครงการใหม่ ๆ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการสำรวจและรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร
การศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และวารนิตศาสตร์ ในระดับปริญญาของประเทศไทย เน้น
ระหว่างปี พ.ศ. 2521-2531 เพื่อศึกษาถึงพัฒนาการของหลักสูตร และรวบรวมเอกสารต่าง ๆ
ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา โดยเฉพาะสาขาวิชาทางบรรณารักษศาสตร์และวารนิตศาสตร์
และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีการจัดการเรียนการสอนเพิ่มเติมขึ้นทั้งในและต่างประเทศ เพื่อ

จำแนกและจัดลำดับความสำคัญ โดยเน้นในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2521-2531

ส่วนการสัมภาษณ์ผู้บริหารมหาวิทยาลัย คณบดี หัวหน้าภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ และอาจารย์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ผู้วิจัย ดำเนินการโดยติดต่อกับทางมหาวิทยาลัยฯ คณะมนุษยศาสตร์ และภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ เพื่อขอนัดวันและเวลาที่จะทำการสัมภาษณ์ จากนั้นดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเองตามวันและเวลาที่ได้นัดไว้ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นเครื่องมือ

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. เอกสารที่รวบรวมได้ จะจัดแยกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร และการจัดการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์ ระดับปริญญา ในประเทศไทย

1.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิดเกี่ยวกับหลักสูตร และกระบวนวิชาทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ในระดับปริญญา ทั้งในและต่างประเทศ

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร และการจัดการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ระดับปริญญาในประเทศไทย จะนำมาศึกษาถึงรายละเอียดของพัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงของกระบวนวิชาในหลักสูตรการศึกษาทางด้านบรรณารักษศาสตร์ โดยครอบคลุมไปถึงสภาพของสังคมและเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้อง ในช่วงเวลานั้น

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิดเกี่ยวกับหลักสูตร และกระบวนวิชาทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ในระดับปริญญา ทั้งในและต่างประเทศ จะนำมาพิจารณา วิเคราะห์ แล้วจัดบันทึกลงในแบบวิเคราะห์กลุ่มกระบวนวิชา เพื่อจำแนกและจัดลำดับความสำคัญตามความถี่ของแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับกระบวนวิชานั้นๆ

4. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ จะนำมาพิจารณาสรุปจากข้อมูลดิบ เนื่องจากกลุ่มประชากรที่ศึกษามีจำนวนทั้งหมดเพียง 23 คน โดยพิจารณาจากคำแนะนำของความคิดเห็นที่ได้จากแบบสัมภาษณ์แยกตามความคิดเห็นของผู้บริหาร คณบดี หัวหน้าภาควิชา และอาจารย์ภาควิชา-

บรรณารักษศาสตร์ เพื่อศึกษาถึงศักยภาพ ปัญหา และอุปสรรค ในการขยายการศึกษาไปสู่หลักสูตร บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร โดยกำหนดค่าคะแนนการประมาณ ค่าความคิดเห็น เป็น 5 ระดับดังนี้

มากที่สุด ค่าคะแนนเท่ากับ 5

มาก ค่าคะแนนเท่ากับ 4

ปานกลาง ค่าคะแนนเท่ากับ 3

น้อย ค่าคะแนนเท่ากับ 2

น้อยที่สุด ค่าคะแนนเท่ากับ 1

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{M}$) คะแนนของความคิดเห็นแต่ละข้อ และนำเสนอโดยจัดทำเป็นตาราง สำหรับรายละเอียดที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะนำเสนอแบบพรรณนา

การนำเสนอข้อมูล

ข้อมูลที่สำคัญและรวบรวมได้ จะนำเสนอโดยการบรรยาย และแจกแจงเป็นตาราง ในบทที่ 4 ตามลำดับ ดังนี้

1. พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ระดับปริญญา ในประเทศไทย
2. แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง เน้นระหว่างปี พ.ศ. 2521-2531
3. การจำแนกและจัดลำดับความสำคัญทางแนวคิดด้านการจัดหลักสูตรและกระบวนวิชา
4. ศักยภาพของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ในการพัฒนาเพื่อการขยายการศึกษาไปสู่หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาค้นคว้า

ผลการศึกษาค้นคว้าจะนำเสนอตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ระดับปริญญาในประเทศไทย

ตอนที่ 2 แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง เน้นระหว่างปี พ.ศ. 2521-2531

ตอนที่ 3 การจำแนกและจัดลำดับความสำคัญทางแนวคิดด้านการจัดหลักสูตรและกระบวนวิชา

ตอนที่ 4 ศึกษาของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ในการพัฒนาเพื่อการขยายการศึกษาไปสู่หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ระดับปริญญาในประเทศไทย

1.1 พัฒนาการด้านหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในระยะแรก (ประมาณปี พ.ศ. 2497-2514)

การสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย เริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2497 ที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยจัดเป็นการศึกษาภาคพิเศษในตอนเย็น ในขณะนั้นเรียกว่าวิชาห้องสมุด ดร.ฟรานซิส แลนเดอร์ เสงป เป็นผู้วางแนวการสอนและการจัดหลักสูตรวิชาห้องสมุด วิชาที่กำหนดให้เรียนนั้นเป็นวิชาที่เป็นหลักสำคัญและอาจใช้ได้ทั่วไป รวม 6 วิชา คือ

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการบริการห้องสมุด การจัดหมู่หนังสือและการทำรายการ บริการตอบคำถาม และช่วยการค้นคว้า การเลือกหนังสือ การจัดหมู่และทำรายการหนังสือชั้นสูง การบริหารงานห้องสมุด ถ้าพิจารณาหลักสูตรรายละเอียดแล้ว จะเห็นว่าอยู่ในระดับสูงเกือบเท่าชั้นปริญญาโท การสอนวิชาห้องสมุดนั้นนับว่าเป็นกัน ได้ขึ้นแรกไปสู่การสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในระดับอนุปริญญา ปริญญาตรี และปริญญาโท ในเวลาต่อมา

การจัดหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ในระดับปริญญา ในระยะแรกนั้น กล่าวได้ว่าได้รับอิทธิพลจากประเทศสหรัฐอเมริกามากกว่าประเทศอื่น เนื่องจากชาวอเมริกันเป็นผู้วางรากฐานกิจการห้องสมุดแผนใหม่ในประเทศไทย อีกทั้งการกำหนดหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ในช่วงนั้น คนไทยซึ่งเรียนจบชั้นปริญญาโททางวิชาบรรณารักษศาสตร์จากสหรัฐอเมริกาสามสี่คน เป็นผู้ช่วยกันร่างขึ้นและได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ชาวอเมริกันของมูลนิธิฟุลไบรท์ด้วย โดยถือแนวทางหลักสูตรของแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ในมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาเป็นแนว เพิ่มเติมวิชาที่เห็นว่าจำเป็นสำหรับผู้ซึ่งทำงานห้องสมุดในประเทศไทย

หลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรี เริ่มเปิดสอนครั้งแรกที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2502 มุ่งหมายให้ความรู้ขั้นพื้นฐานโดยทั่วไป ซึ่งจะนำไปปฏิบัติงานในห้องสมุดได้ ดร.มอริส เอ. เกลนเฟนด์ ผู้เชี่ยวชาญขององค์การการศึกษา สหประชาชาติ ซึ่งได้มาทำการสำรวจเพื่อวางโครงการปรับปรุงงานห้องสมุดแห่งชาติ และเพื่อประเมินค่าการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2505 มีความเห็นว่าเป็นหลักสูตรที่เหมาะสมแล้ว จนกระทั่งปีการศึกษา 2514 จึงได้มีการแก้ไขปรับปรุงและเริ่มใช้ระบบหน่วยกิต และจัดหลักสูตรเพื่อสนองความต้องการของประเทศ ซึ่งในขณะนั้นห้องสมุดโรงเรียนยังขาดบรรณารักษ์ประมาณมากกว่า 25,000 คน ในระดับนี้จัดให้มีการสอนวิชาห้องสมุดโรงเรียน วิชาวัสดุประกอบหลักสูตรโรงเรียน เพื่อส่งเสริมให้ผู้ศึกษาไปทำงานห้องสมุดโรงเรียนให้มากขึ้น นอกจากนี้ยังได้นำวิชาที่คิดว่าจะนำไปใช้ประโยชน์ได้กว้างขวางมาเปิดสอนเป็นวิชาให้เลือก เช่น วิชาการทำดรรชนีและสาระสังเขป และการบริหารงานเอกสารจดหมายเหตุ สำหรับการฝึกงานจัดไว้เป็นวิชาบังคับของหลักสูตร

ในระดับปริญญาโท เริ่มเปิดสอนครั้งแรกในปีการศึกษา 2507 ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หลักสูตร 2 ปี หน่วยกิตรวม 60 หน่วยกิต คือเป็นการฟังปาฐกถา 30 หน่วยกิต และ อีก 30 หน่วยกิต สำหรับการค้นคว้าและเขียนวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วยรายวิชาหลักที่เป็นรากฐานเช่นเดียวกับในระดับอนุปริญญา แต่เรียนในระดับสูงกว่า ได้แก่ วิชาการจัดหมวดหมู่หนังสือและทำการายการ บริการตอบคำถามและงานทางเทคนิคต่าง ๆ ของห้องสมุด เป็นต้น หลังจากนั้นได้มีการปรับปรุงอีกหลายครั้ง การปรับปรุงครั้งใหญ่กระทำเมื่อปีการศึกษา 2516 โดยลดหน่วยกิตลงจาก 60 หน่วยกิต มาเป็น 48 หน่วยกิต แบ่งเป็นวิชาบังคับ 10 หน่วยกิต วิชาเลือก 20 หน่วยกิต และวิทยานิพนธ์ 18 หน่วยกิต และเปิดโอกาสให้ผู้ที่ไม่มีพื้นฐานความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรีเข้าเรียนได้ด้วย โดยต้องเรียนวิชาพื้นฐานเพิ่มขึ้น 5 วิชา โดยไม่นับหน่วยกิต

หลักสูตรต้นปริญญาโท มีจุดมุ่งหมายที่จะฝึกอบรมให้ผู้ศึกษาไปทำงานห้องสมุดได้ทุกประเภท รวมทั้งการฝึกอบรมนักจดหมายเหตุ สำหรับไปทำงานเกี่ยวกับการจัดดำเนินงานเอกสารจดหมายเหตุและเอกสารทางราชการ นอกจากนี้ยังได้จัดเตรียมผู้ศึกษาสำหรับไปทำการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในระดับต่าง ๆ อีกด้วย ส่วนความทันสมัยของหลักสูตรจะเห็นได้จากวิชาที่จัดสอนอื่น ๆ เช่น วิชา Mechanization of Library Information Service ซึ่งเป็นวิชาที่เกี่ยวกับวิธีการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ในงานห้องสมุด ซึ่งเริ่มเปิดสอนมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2514 วิชาบรรณารักษศาสตร์เปรียบเทียบ (Comparative Librarianship) เริ่มเปิดสอนตั้งแต่ปีการศึกษา 2511 ซึ่งเป็นการขยายขอบเขตวิชาให้ผู้ศึกษามีทัศนะกว้างขวาง และมีความรู้เกี่ยวกับงานห้องสมุดและบรรณารักษศาสตร์ของประเทศต่าง ๆ ในโลก วิชานี้เป็นที่นิยมเรียนกันในสถาบันการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ในต่างประเทศ (แม็กมาส ชวลิต. 2511 : 124 - 130; สุธธิลักษณ์ อำนวนวงศ์. 2518 : 3 - 5)

ในปีการศึกษา 2512 นวลวิ สุธรรมวงศ์ (2513 : 145 - 178) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทย (ในขณะนั้นประกอบด้วย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่) ได้กล่าวถึงหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ในขณะนั้นว่า หลักสูตรของสถาบันต่าง ๆ ในประเทศไทย ประกอบด้วยภาค-

ทฤษฎีและปฏิบัติควบคู่กันไป และเนื่องจากวิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นวิชาที่ค่อนข้างใหม่สำหรับเมืองไทย หนังสือประกอบการเรียน ตำราวิชาการต่าง ๆ ส่วนใหญ่ เป็นภาษาอังกฤษ ด้วยเหตุนี้หลักสูตรการเรียนวิชาบรรณารักษศาสตร์ จึงมีภาษาอังกฤษเป็นวิชาบังคับให้นักเรียนด้วย เช่น หลักสูตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หลักสูตรประกอบด้วยวิชาพื้นฐานและวิชาเฉพาะ ซึ่งมีทั้งวิชาบังคับและวิชาเลือก อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว หลักสูตรการเรียนการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย นับว่าเหมาะสมกับสถานการณ์และความต้องการของประเทศในขณะนั้น

ปัญหาที่เหมือนกันในสถาบันการศึกษามหาวิทยาลัย คือหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์หนักเกินไป เนื่องจากบรรณารักษ์ส่วนมากที่ศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วต้องไปทำงานในห้องสมุดที่ต้องทำงานเองทุกอย่าง พวกเขาจึงมีความต้องการที่จะได้รับการศึกษาในการบริหารงานมากเท่า ๆ กับการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ดังนั้นการศึกษาระดับปริญญาตรี จึงมีหลายวิชาที่จัดเข้าชั้นกับวิชาในระดับปริญญาโท (The Thai Library Association. 1972 : 128)

1.2 พัฒนาการของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ในระยะที่ 2 (ประมาณปี พ.ศ. 2515-2524)

ในช่วงนี้ การศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ มีเปิดสอนอยู่ใน 4 สถาบัน คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยรามคำแหง ทุกสถาบันมีความมุ่งหมายเหมือนกัน คือ เพื่อเตรียมบรรณารักษ์ที่สามารถปฏิบัติงานในห้องสมุดทุกประเภท เช่น ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดมหาวิทยาลัย และห้องสมุดเฉพาะ ซึ่งบรรจง จันทรสา (Banchoong chantrasa. 1974 : 231 - 232) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย เพื่อเสนอมาตรฐานการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย พบว่าผลของความมุ่งหมายนี้ ทำให้การจัดหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์มีข้อกำหนดมากเกินไป แต่ละสถาบันก็จัดแตกต่างกันไป การศึกษาวิชาพื้นฐานเป็นไปอย่างจำกัด และขาด

ความรู้เกี่ยวกับงานบรรณารักษ์ สำหรับนักศึกษาที่หวังจะไปเป็นบรรณารักษ์วิชาชีพ และพบว่าวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์หลักสูตร 4 ปี ที่สถาบันต่าง ๆ จัดขึ้น ไม่สอดคล้องกับหลักการศึกษาบรรณารักษศาสตร์แผนใหม่ ซึ่งถือเป็นการศึกษาวิชาชีพระดับสูง (Professional Education) คณะที่ให้การศึกษามหาวิทยาลัย มีโครงสร้างไม่ถูกต้องตามหลักวิชาชีพ เนื่องจากขาดวิชาพื้นฐาน (General Education) ที่เพียงพอ หลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี ยังไม่สมบูรณ์ และขาดมาตรฐานของเจ้าหน้าที่ในการศึกษามหาวิทยาลัย ซึ่งสอดคล้องกับบทความเกี่ยวกับมาตรฐานการศึกษาทางด้านบรรณารักษศาสตร์ของ อัมพร ทีชะระ (2529 : 91 - 92) ในการศึกษาเรื่องคุณภาพของสถาบันการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ โดยนำมาตรฐานการศึกษามหาวิทยาลัย ค.ศ. 1976 ของสหพันธ์สากลแห่งสมาคมห้องสมุด หรือมาตรฐานการศึกษามหาวิทยาลัยของประเทศไทย พ.ศ. 2508 มาสำรวจดู การจัดการเรียนการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ของมหาวิทยาลัยทั้ง 8 แห่ง ก็ยังมีได้ดำเนินการเช่นในต่างประเทศ

เกี่ยวกับมาตรฐานการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์นั้น ได้มีความพยายามจัดทำขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2508 โดยสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย รวมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดทั่วประเทศ จัดทำมาตรฐานห้องสมุดสำหรับเป็นแนวทางในการกำหนดความต้องการขั้นต้นของห้องสมุด รวมทั้งมาตรฐานการศึกษามหาวิทยาลัย เพื่อเสนอให้รัฐบาลพิจารณารับเข้าเป็นส่วนหนึ่งของ โครงการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ. 2510-2514 แม้ว่าจะไม่เกิดผลในการทำให้แผนพัฒนาห้องสมุดฉบับนี้ ปรากฏในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติก็ตาม แต่นับว่าเป็นความคิดที่ก้าวหน้ามาก เพราะในช่วงนั้น น้อยประเทศที่จะมีแผนพัฒนาห้องสมุดในระดับชาติ อย่างไรก็ตาม มาตรฐานการศึกษาในแผนพัฒนาห้องสมุดแห่งชาติที่จัดทำขึ้นมานี้ ไม่มีการนำมาใช้ เนื่องจากขณะนั้นมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในระดับปริญญาตรี มีอยู่เพียง 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งต่างก็มีจุดมุ่งหมายในการที่จะผลิตบรรณารักษ์ให้มีความสามารถในการปฏิบัติงานห้องสมุดประเภทต่าง ๆ ความแตกต่างกันในด้านหลักสูตรและคุณภาพของบัณฑิตจึงยังไม่ปรากฏชัดเจน แต่ภายหลังเมื่อมหาวิทยาลัยหลายแห่งเปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ ความจำเป็นในเรื่องมาตรฐานจึงค่อย ๆ เกิดขึ้น

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 เป็นต้นมา วงการห้องสมุดในประเทศไทยเข้าร่วมโครงการสารนิเทศระหว่างชาติมากขึ้น มีการนำเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานห้องสมุด เช่น เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ เลขมาตรฐานสากลประจำวารสาร การใช้กฎแองโกลอเมริกันเพื่อลงรายการ การใช้รูปแบบการลงรายการในการให้เครื่องคอมพิวเตอร์เก็บและค้นคืนข้อมูล เป็นต้น (แมนมาส ชวลิต. 2529 : 2)

ความเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทต่อการจัดเก็บและเรียกใช้สารนิเทศ เริ่มมีผลกระทบต่อวงการวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์มากขึ้น ประมาณช่วงปี พ.ศ. 2519-2520 เป็นต้นมา หน่วยงานหลายแห่งเริ่มเกิดความวิตกกังวลที่จะประสานแนวทางปฏิบัติเท่าที่รับกับการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ เนื่องจากขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถที่จะใช้เครื่องมือสมัยใหม่ หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์เท่าที่เป็นอยู่ยังเน้นสถาบันห้องสมุด อีกทั้งบุคลากรด้านบริการสารนิเทศที่เป็นอยู่ในช่วงนี้ อาจกล่าวว่ามีเพียงกลุ่มเดียว คือกลุ่มที่สามารถปฏิบัติงานห้องสมุดในชื่อต่าง ๆ กัน แต่กระบวนกาปฏิบัติงานคล้ายคลึงกัน และในสาระสำคัญของการปฏิบัติงาน ไม่แตกต่างไปจากสมัยเมื่อบริการบรรณารักษศาสตร์เข้ามาในประเทศไทยใหม่ ๆ ในแง่คุณภาพอาจจะดีขึ้น มีแรงงานเพิ่มขึ้น แต่รูปแบบไม่ได้เปลี่ยนแปลงนัก (สุนทร แก้วลาษ. 2525 : 76)

1.3 พัฒนาการของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ระยะที่ 3 (ประมาณปี พ.ศ. 2524-2531)

การที่สังคมไทยได้เริ่มย่างเข้าสู่ยุคของประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ที่ยังมีพื้นฐานทางเกษตรกรรม ทำให้มีการรับเอาเทคโนโลยีและสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ เข้ามาพัฒนาประเทศ รวมทั้งนำเอาเทคโนโลยีการสื่อสารเข้ามาเผยแพร่ความรู้อย่างกว้างขวาง ทำให้สังคมไทยย่างเข้าสู่ยุคข่าวสารอย่างรวดเร็ว กอปรกับประชาชนเริ่มเล็งเห็นความสำคัญของข่าวสารข้อมูลที่มีต่อการตัดสินใจในการบริหารและการดำรงชีวิตประจำวัน องค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐและเอกชน เริ่มมีความต้องการบุคลากรที่สามารถจัดการข่าวสารที่อยู่ในรูปใหม่ ซึ่งต้องอาศัยการให้เทคโนโลยีการสื่อสาร รวมทั้งคอมพิวเตอร์เข้าช่วยจัดการเพื่อให้ได้รับข่าวสาร ความรู้ รวดเร็วทันต่อความต้องการ

การใช้ อีกทั้งวงการวิชาชีพบรรณารักษ์ในประเทศไทย มีความตื่นตัวและเห็นความสำคัญของ เทคโนโลยีสารสนเทศ มีการตั้งเป้าหมายที่จะนำเอาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เข้ามาเป็นเครื่องมือ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการจัดการให้บริการข่าวสารแก่ผู้ใช้ของตน อย่างไรก็ตาม การรับเอาเทคโนโลยีดังกล่าวมาใช้ในห้องสมุด และในสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการจัดการข่าวสาร ยังเป็นไปช้ามาก เนื่องจากขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถที่จะใช้เครื่องมือ สมัยใหม่ดังกล่าว

ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ในมหาวิทยาลัยที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ ต่างก็เล็งเห็น ความจำเป็นอย่างรีบด่วนในการจัดการเรียนการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ เพื่อผลิตบุคลากรออกไปสู่ตลาดงานใหม่นี้ ดังจะเห็นได้จากการที่กลุ่มผู้สอนและผู้ประกอบวิชาชีพ ร่วมกันจัดสัมมนาขึ้น หลายครั้ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 เพื่อหาแนวทางผลิตบัณฑิตให้เหมาะสมกับตลาดแรงงาน (นิมลพรรณ เรนเพอร์. 2531 : 103 - 104)

การที่ต้องมีการพัฒนาหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ อาจสรุปถึงเหตุผลได้ 4 ประการ คือ

- 1) เทคโนโลยี เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ต้องมีการพัฒนาหลักสูตร
- 2) การแข่งขันกับสาขาวิชาอื่น ๆ ในอันที่จะดึงดูดนักศึกษาใหม่ให้หันมาเรียนวิชาทางด้าน

บรรณารักษศาสตร์มากขึ้น

- 3) มีการค้นพบว่าความรู้และทักษะด้านบรรณารักษศาสตร์นั้น สามารถใช้กับงานด้านธุรกิจอุตสาหกรรมได้ นอกเหนือจากงานห้องสมุด

- 4) การล้าสมัยของเก่าของบรรณารักษ์ที่ผูกติดอยู่กับงานห้องสมุด (ยูนิค เดชะเมธี.

2526 : 69 - 71)

จากการสำรวจและศึกษาเกี่ยวกับเอกสารหลักสูตร งานวิจัย รายงานการสัมมนา วิทยานิพนธ์ และบทความทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ อาจกล่าวถึงพัฒนาการของ หลักสูตรในระยะที่ 3 นี้ ใน 3 ประเด็นต่อไปนี้ คือ

1.3.1. การพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ระดับปริญญา ใน ประเทศไทย

กลุ่มผู้สอนของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ของมหาวิทยาลัยที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ ตลอดจนผู้ประกอบการวิชาชีพ ได้ร่วมกันจัดให้มีการประชุมสัมมนาหลายครั้ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 เป็นต้นมา โดยมีวัตถุประสงค์ตรงกัน ในอันที่จะจัดหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ให้สอดคล้องกับความต้องการทางวิชาชีพ อาจสรุปได้ดังนี้

ในปี พ.ศ. 2524 ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดประชุมทางวิชาการเพื่อพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงหลักสูตรวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ให้สอดคล้องกับความต้องการทางวิชาชีพปัจจุบัน และเพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างสถาบันที่สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ ผลของการสัมมนานำไปที่ความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอน เช่น การลงทะเลเป็นระหว่างมหาวิทยาลัย การผลิตตำรา วารสารวิชาการ ข่าวดสารทันสมัย ตลอดจนการรวมกลุ่มผู้สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ (อัมพร ทิยะระ. 2529 : 90 - 91)

พ.ศ. 2525 ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง จัดสัมมนาทางวิชาการเรื่อง "การปรับปรุงหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์" โดยมีหลักการและเหตุผลว่า เพื่อขยาย เปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ให้เหมาะสม มีมาตรฐานในลักษณะที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งได้มีการสรุปผลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยรามคำแหง วิชาพื้นฐาน วิชาเลือก ความรู้ใหม่ ๆ โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยี ที่ควรจัดการศึกษาเพิ่มเติม เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร มีข้อเสนอแนะที่พอสรุปได้ เป็น 3 ประเด็น ดังนี้

(1) วิชาบรรณารักษศาสตร์ มีลักษณะเป็นวิชาชีพ ซึ่งมีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องปริมาณของนักศึกษาและสถานที่ฝึกปฏิบัติงาน จึงควรสร้างห้องปฏิบัติงานขึ้นเพื่อแก้ปัญหา ส่วนในภาคทฤษฎีนั้น สำหรับวิชาพื้นฐานทั่วไปทางด้านสังคมศาสตร์ ควรเน้นวิชามนุษยสัมพันธ์ วิชาการประชาสัมพันธ์ ทางด้านมนุษยศาสตร์ควรเน้นวิชาที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมไทย สำหรับกลุ่มวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษาเสนอให้เพิ่มวิชาภาษาอังกฤษและภาษาไทย โดยเน้นทักษะการใช้ภาษาและการเขียน กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ ควรบังคับเรียนวิชาสถิติ และวิชาที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสมัยใหม่

(2) ควรรวมวิชาการบริหารงานห้องสมุดประเภทต่าง ๆ ไว้เป็นกระบวนวิชาเดียวกัน วิชาที่ว่าด้วยการบริหารงานห้องสมุด ควรรวมงานธุรการไว้ด้วยกัน เพิ่มการศึกษาแหล่งวัสดุทางธุรกิจ ทางเศรษฐกิจ และการเมืองเพื่อช่วยให้การหางานของบัณฑิตกว้างขวางขึ้น ด้านงานเทคนิคของห้องสมุดควรเพิ่มเนื้อหาให้มีรายละเอียดเกี่ยวกับการนำเอาเครื่องคอมพิวเตอร์มาใช้ในการทำงานห้องสมุดด้วย ส่วนงานด้านบริการควรเพิ่มเนื้อหาและหน่วยกิตให้มากขึ้น เพิ่มวิชาที่ว่าด้วยบริการทางสื่อต่าง ๆ เพิ่มวิชาความรู้เบื้องต้นทางคอมพิวเตอร์ ซึ่งจะนำมาใช้ในการเก็บและเผยแพร่สารนิเทศ เพิ่มวิชาสารนิเทศศาสตร์เบื้องต้น สำหรับวิชาที่เกี่ยวข้องกับการทำวิจัย ควรทำเนื้อหาให้เป็นเรื่องหลักการวิจัยทั่ว ๆ ไปเบื้องต้น

(3) ควรให้มีการประชุมร่วมกันระหว่างภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เพื่อจัดทำหลักสูตร โดยให้สำรวจความต้องการและจำนวนบัณฑิตทางบรรณารักษศาสตร์ เพื่อจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการนั้น รวมทั้งควรจะมีการตกลงร่วมกันในการนิยามศัพท์ทางบรรณารักษศาสตร์ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับและไม่ให้แตกต่างกัน (มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2525 : 62)

พ.ศ. 2527 ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จัดสัมมนาเรื่อง "การปรับปรุงหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ ระดับปริญญาตรี ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ซึ่งสืบเนื่องจากวิวัฒนาการทางเทคโนโลยี" เพื่อให้ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย และคณบดีของตลาดแรงงานบรรณารักษศาสตร์ได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้เรื่องหลักสูตรและเทคโนโลยี เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับ-

ปรุ้งหลักสูตร ซึ่งผลของการสัมมนามีข้อสรุปที่ชัดเจนว่า ในปัจจุบันหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ของทุกสถาบันย่อมสนองการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย การผลิตบัณฑิต ควรเน้นความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ เน้นการผลิตบุคลากรเพื่อธุรกิจเอกชน และบัณฑิตที่มีคุณภาพ คุณธรรม การพัฒนาชนบท ในเรื่องหลักสูตรและรายวิชาบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรีที่ควรจะเป็นนั้น ควรเพิ่มเติมเนื้อหาเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศเบื้องต้น ระบบบริการสารสนเทศแก่ชุมชน ระบบการสื่อสารสำหรับบรรณารักษ์ การวิเคราะห์ระบบงาน แหล่งและลักษณะของสารสนเทศ การบริหารสำนักงาน การใช้ไมโครคอมพิวเตอร์ในงานห้องสมุด ภาษาอังกฤษสำหรับบรรณารักษ์ นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักสูตรแกนร่วม (Common core courses) ของทุกมหาวิทยาลัย เพื่อเป็นแนวทางขั้นต้นในการลงทะเลียนข้ามสถาบัน ตลอดจนขอเสนอแนะให้สถาบันที่สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ ร่วมมือกันสำรวจแรงงานสำหรับวิชาชีพบรรณารักษ์ โดยแบ่งงานกันตามภูมิภาค (ภรณ์ ศิริโชติ. 2528 : 19 - 22)

พ.ศ. 2529 สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ จัดการประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2529 ณ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในหัวข้อมาตรฐานเพื่อพัฒนาบริการห้องสมุด ได้มีการกำหนดรูปแบบจำลองมาตรฐานการศึกษาระดับปริญญาตรีและสาขาสารนิเทศศาสตร์ โดยคณะอนุกรรมการพิจารณามาตรฐานการศึกษาระดับปริญญาตรีและสาขาสารนิเทศศาสตร์ (อัมพร ทิษะระ. 2529 : 85 - 89; สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ. 2529 : 1 - 5) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่ารูปแบบจำลองมาตรฐานการศึกษาระดับปริญญาตรีเป็นมาตรฐานการศึกษาระดับปริญญาตรีฉบับที่ 2 ที่มีการจัดทำขึ้น ต่อจากมาตรฐานการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ปี 2508 แต่ขยายครอบคลุมไปถึงศูนย์สารสนเทศและเทคโนโลยี สำหรับการกำหนดหลักสูตรในมาตรฐานการศึกษาระดับปริญญาตรีในมาตรฐานฯ ปี 2508 กำหนดวิชาพื้นฐานที่ถือว่าเป็นหัวใจของการศึกษาระดับปริญญาตรี ประกอบด้วยหมวดวิชาด้านการจัดการ จัดหมู่และทำบัตรรายการ การบริการ การบริหาร และห้องสมุดกับสังคม ส่วนหลักสูตรในรูปแบบจำลองมาตรฐานการศึกษาระดับปริญญาตรี ปี 2529 ยังคงหมวดวิชาพื้นฐาน ที่ถือว่าเป็นหัวใจทางบรรณารักษศาสตร์อยู่ แต่ได้นำเอาวิชาในสาขาสารนิเทศศาสตร์ มาผสมผสานเข้าด้วยกัน โดยเน้นการนำเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาจัดการกับสารสนเทศเพื่อการบริการแก่ผู้ใช้มาก

ขึ้น นอกจากนี้ยังกำหนดว่าภาควิชาควรมีการจัดโครงการเสริมความรู้และการศึกษาต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอ เช่น จัดโครงการสัมมนาทางวิชาการ ฝึกอบรม เป็นต้น และมีการวางแผนสำหรับอนาคต คือ ภาควิชาจะต้องจัดทำแผนงานระยะสั้น และระยะยาว เช่น การปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี การวางแผนสำหรับอนาคตให้มีความยืดหยุ่น โดยให้ยึดถือวัตถุประสงค์ของภาควิชาเป็นหลัก

ตาราง 1 เปรียบเทียบวัตถุประสงค์และหลักสูตรรายวิชาในมาตรฐานการศึกษาฯ

ปี พ.ศ. 2508	ปี พ.ศ. 2529
วัตถุประสงค์ของการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์	
1) เพื่อให้บัณฑิตและนักศึกษาเข้าใจในท้องมุดในฐานะที่เป็นสถาบันของสังคม และบทบาทของท้องมุดในการพัฒนาประเทศ	1) เพื่อให้บัณฑิตและนักศึกษาเข้าใจท้องมุดและศูนย์สารนิเทศในฐานะที่เป็นสถาบันของสังคม และบทบาทของท้องมุดและศูนย์สารนิเทศในการพัฒนาประเทศ
2) เพื่อให้บัณฑิตและนักศึกษามีความรู้และความในหลักของการบริหารงานท้องมุดเพื่อดำเนินและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานของท้องมุด	2) เพื่อให้บัณฑิตและนักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในหลักการบริหารงานท้องมุดและศูนย์สารนิเทศเพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานท้องมุดและศูนย์สารนิเทศ
3) เพื่อให้บัณฑิตและนักศึกษามีพื้นฐานความรู้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้งในวรรณกรรมในแขนงมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ และสามารถให้บริการช่วยการค้นคว้าและวิจัยในด้านต่าง ๆ	3) เพื่อให้บัณฑิตและนักศึกษามีพื้นฐานความรู้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้งในวรรณกรรมในแขนงมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และสามารถให้บริการช่วยการค้นคว้าสารนิเทศเพื่อวิจัยในด้านต่าง ๆ ด้วย

ปี พ.ศ. 2508	ปี พ.ศ. 2529
--------------	--------------

หลักสูตร

ประกอบด้วยวิชาพื้นฐานที่สำคัญต่อไปนี้

- 1) ท้องสมุทและสังคม
- 2) การเลือกซื้อหนังสือและอุปกรณ์ท้องสมุท
- 3) การจัดหมู่หนังสือและอุปกรณ์ท้องสมุท
- 4) บรรณานุกรม หนังสืออ้างอิง และวิธีการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า
- 5) การดำเนินงานและการบริหารงานท้องสมุท

นอกจากนี้ควรมีวิชาประกอบในแขนงอื่น

ที่เกี่ยวข้อง

ประกอบด้วยรายวิชาต่าง ๆ 12 ด้าน ต่อไปนี้

- 1) บทบาทของท้องสมุทและศูนย์สารนิเทศในฐานหน่วยงานด้านการสื่อสาร
- 2) หลักการและระบบวิธีการของบรรณานุกรม
- 3) หลักการและระบบวิธีการต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการมวลทรัพยากร เช่น การจัดทำบัตรรายการ การจัดหมวดหมู่ เป็นต้น
- 4) หลักการและระบบวิธีการต่างๆ เกี่ยวกับการให้บริการตอบคำถาม บริการสารนิเทศและการให้บริการแก่ผู้อ่าน
- 5) หลักการและระบบวิธีการจัดการมวลทรัพยากรทั้งที่เป็นวัสดุตีพิมพ์ และวัสดุไม่ตีพิมพ์
- 6) หลักการและระบบวิธีการจัดดำเนินงานท้องสมุทและศูนย์สารนิเทศ
- 7) หลักการและระบบวิธีการรวบรวมบรรณานุกรม
- 8) หลักการและระบบวิธีการกลวิธีเกี่ยวกับการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
- 9) หลักการและระบบวิธีการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในท้องสมุทและศูนย์สารนิเทศ
- 10) หลักการและระบบวิธีการจัดเก็บเอกสาร

ปี พ.ศ. 2508	ปี พ.ศ. 2529
	สารนิเทศ เอกสารจดหมายเหตุ 11) หลักการและระบบวิธีการวางแผนการออกแบบ ตกแต่งอาคารห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ 12) ประวัติห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ การศึกษาต่อเนื่อง ภาควิชาความรู้การจัดการ โครงการเสริมความรู้ และการศึกษาต่อเนื่อง อย่างสม่ำเสมอ เช่น จัดโครงการสัมมนาทาง วิชาการ ฝึกอบรม เป็นต้น

ในปี พ.ศ. 2529 คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง แนวโน้มการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อพิจารณาสถานการณ์การผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในระดับอุดมศึกษา เพื่อพิจารณาสถานการณ์การทำงานของบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ และการประยุกต์ความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ต่อการปฏิบัติงานของบัณฑิตเพื่อศึกษาบทบาทของบรรณารักษ์ นักบริการสารนิเทศตามที่ตลาดแรงงานต้องการ และเพื่อหาแนวทางในการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ที่มีความสามารถและคุณลักษณะในการจัดการและบริการสารนิเทศ เพื่อส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา ตลอดจนส่งเสริมประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและความเจริญก้าวหน้าของผู้ใช้และหน่วยงานต่าง ๆ จากเอกสารประกอบสัมมนา ซึ่งเป็นรายงานจากการศึกษาสถานการณ์การทำงานของบัณฑิตบรรณารักษ์จาก 8 สถาบัน คือ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลจากการศึกษาพบว่า บัณฑิตจากทุกสถาบันต่างเสนอแนะให้ปรับปรุงหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรีให้ทันสมัย โดยเพิ่มเติมความรู้ใหม่ ๆ ทางสารนิเทศ เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น เทคนิคการใช้เครื่องมือในห้องสมุด คอมพิวเตอร์ หรือไมโครคอมพิวเตอร์กับงานห้องสมุด สารนิเทศศาสตร์ การสื่อสาร เป็นต้น (เสริมศรี เจริญผล. 2529 : 83 ; ละอองกาญจน์ เหล่าใหญ่ย์. 2529 : 105 ; กุศล นาคะชาติ. 2529 : 152 ; วาณี ฐานวงค์ศานติ. 2529 : 155 ; วิไล ปานพลอย. 2529 : 165 ; จารุวรรณ สินธุโสภณ. 2529 : 179 ; จวีวรรณ คูหาภิมุข. 2529 : 193 ; นงลักษณ์ ไม่นายกิจ. 2529 : 215)

ในปีการศึกษา 2530 มหาวิทยาลัยหลายแห่งได้ปรับปรุงหลักสูตรหรือเพิ่มหลักสูตรใหม่ โดยเน้นทางสารนิเทศศาสตร์ เช่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้เปิดหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้รับอนุมัติให้เปิดหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และขณะนี้กำลังอยู่ในระหว่างจัดทำหลักสูตรดังกล่าว ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม ได้เปิดระดับบัณฑิตศึกษา สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์เพิ่มขึ้นอีกหลักสูตรหนึ่ง ส่วนภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับอนุมัติจากทบวงมหาวิทยาลัย ให้เปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ (CAS) ในปีการศึกษา 2531 แต่เนื่องจากมีผู้สมัครน้อยกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ จึงระงับการเปิดสอนไป และเริ่มเปิดในปีการศึกษา 2532 ส่วนมหาวิทยาลัยที่ให้อำนาจสอนในระบบเปิด คือ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ได้รับอนุมัติจากทบวงมหาวิทยาลัย ในปี 2530 ให้เปิดหลักสูตรประกาศนียบัตร และหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต แขนงวิชาสารนิเทศศาสตร์ สาขาวิชาศิลปศาสตร์ ส่วนมหาวิทยาลัยรามคำแหง ก็กำลังอยู่ในระหว่างร่างหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เช่นกัน (สอองศรี พรสุวรรณ. 2531 : 214 - 215)

1.3.2 หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ระดับปริญญา ในปัจจุบัน

ปัจจุบันวิชาการบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มีเปิดสอนอยู่ในสถาบันต่างๆ ทั้งในวิทยาลัยครู และมหาวิทยาลัย โดยแบ่งหลักสูตรการสแกนออกเป็น 5 ระดับ คือ

- 1) ระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง
- 2) ระดับอนุปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (อ.ศศ.)
- 3) ระดับปริญญาตรี
- 4) ระดับปริญญาโท
- 5) ระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต

ระดับประกาศนียบัตรชั้นสูงและระดับอนุปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต มีเปิดสอนเฉพาะในวิทยาลัยครู ซึ่งสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ส่วนระดับปริญญาตรี มีเปิดสอนทั้งในมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยครู สำหรับระดับปริญญาโทและระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต เปิดสอนเฉพาะในมหาวิทยาลัย ระดับประกาศนียบัตรบัณฑิตนี้ นับเป็นหลักสูตรการศึกษาวิชาการบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ระดับสูงสุดที่มีในประเทศไทยนี้

มหาวิทยาลัยที่รับผิดชอบการสอนวิชาการบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ในระดับปริญญาตรี มี 11 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

สำหรับสถาบันที่เปิดสอนในระดับปริญญาโท มีมหาวิทยาลัยที่รับผิดชอบอยู่ 5 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ส่วนสถาบันที่รับผิดชอบการสอนระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต มีเพียง 1 แห่ง คือ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2530 : 1,9 - 12)

โครงสร้างของหลักสูตร

หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับปริญญาตรี อาจแบ่งเนื้อหาวิชา

ออกได้ 4 หมวด คือ

1) หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป แยกออกเป็น 4 กลุ่มวิชา คือ ภาษาศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วยรายวิชาในสาขาวิชาจิตวิทยา รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ปรัชญา วิทยาศาสตร์ทั่วไป ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ฯลฯ

2) หมวดวิชาชีพครู ปรากฏอยู่ในหลักสูตรของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งเน้นทางด้านการศึกษา

3) หมวดวิชาด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ซึ่งเรียกต่างกัน เช่น วิชาเอก วิชาแกน วิชาพื้น

4) หมวดวิชาที่นอกเหนือจากวิชาเอก ซึ่งเรียกชื่อต่าง กัน เช่น วิชาโท วิชารอง วิชาเอกสาขา วิชาเลือกเสรี ซึ่งเป็นวิชาที่เปิดสอนในสถาบันการศึกษา เพื่อเสริมความรู้ในวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ หรือเปิดโอกาสให้ผู้เรียนในวิชาที่ตรงกับความสนใจ นอกเหนือไปจากวิชาเอก

ขอถ่ายและสำรับหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เป็นหลักสูตรแนววิชา-
พื้น เน้นความชำนาญเฉพาะด้าน การกำหนดปริมาณหน่วยกิตอยู่ในระหว่าง 131-145 หน่วยกิต
ตามเกณฑ์ปริมาณด้านหน่วยกิตของทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งกำหนดไว้ว่าต้องไม่ต่ำกว่า 120 และไม่
เกิน 150 หน่วยกิต

ถ้าพิจารณาในแง่รายวิชาต่าง ๆ ที่เปิดสอนและเนื้อหาวิชาแล้ว จะพบว่ามีคล้ายคลึงกันทุกมหาวิทยาลัย สืบเนื่องจากความมุ่งหมายของหลักสูตรที่คล้ายคลึงกัน จะมีที่แตกต่างก็เฉพาะชื่อวิชา การแจกแจงรายวิชา จำนวนหน่วยกิต การจัดกลุ่มวิชานับคัมหรือวิชาเลือก (กุลจิตา สงวนวัชร. 2526 : 51 - 52) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของชัยเลิศ ปรีสุทธีกุล และคณะ (2529 : 8 - 72) เกี่ยวกับการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์ พบว่า หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรี ไม่มีสถาบันใดเน้นบริการหรือทรัพยากรสารนิเทศเฉพาะด้าน สถาบันส่วนใหญ่เน้น ประเภทห้องสมุด โดยเฉพาะห้องสมุดโรงเรียน สถาบันที่มุ่งเน้นด้านนี้ คือ

วิทยาลัยครูและมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทั้ง 4 แห่ง สถาบันที่เน้นห้องสมุดเฉพาะ มี 1 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยศิลปากร สถาบันที่เน้นงานเทคนิค โดยเฉพาะงานจัดหมู่และทำบัตรรายการ มี 1 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ส่วนอีก 4 สถาบัน ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มีได้เน้นด้านใดด้านหนึ่ง โดยเฉพาะ

สำหรับหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ของมหาวิทยาลัยขอนแก่นที่ได้รับการปรับปรุงใหม่ และเปิดสอนเมื่อปีการศึกษา 2530 โดยจัดหลักสูตรวิชาเอก วิชาโทขึ้น ในหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คือ วิชาเอกบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ วิชาโทภาษาอังกฤษ ประวัติศาสตร์ และพัฒนาชุมชน โดยมุ่งหวังที่จะผลิตบัณฑิตทางวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ที่มีความรู้ ความสามารถประกอบวิชาชีพอิสระ และประกอบวิชาชีพในธุรกิจเอกชนได้มากขึ้น

ลักษณะของการจัดหลักสูตรจะมีความยืดหยุ่นมากขึ้น เห็นได้จากการเพิ่มหน่วยกิตในหมวดวิชาเลือกของวิชาเอก จาก 7 เป็น 22 หน่วยกิต กำหนดหน่วยกิตในหมวดวิชาโท 24 หน่วยกิต โดยลดจำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาเลือกเสรี จาก 36 เหลือเพียง 6 หน่วยกิต เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความสนใจในรายวิชาที่เสริมวิชาเอก วิชาโทได้มากขึ้น ในหมวดวิชาบังคับ การจัดการศึกษาลักษณะคล้ายคลึงกับหลักสูตรเดิม เพียงแต่นำเอาเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องกับ รายวิชาที่เพิ่มขึ้นมา คือ สารนิเทศศาสตร์เบื้องต้น

สำหรับหลักสูตรระดับปริญญาโท ชัยเลิศ ปริสุทธกุลและคณะ (2529 : 62) กล่าวถึงลักษณะเด่นของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในมหาวิทยาลัย 4 แห่ง คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม ว่า หลักสูตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีวัตถุประสงค์ให้บัณฑิตสามารถปฏิบัติงานในห้องสมุดที่ใช้เทคโนโลยีในลักษณะเป็นผู้ควบคุมดูแลการดำเนินงาน ซึ่งคล้ายคลึงกับหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ที่มีวัตถุประสงค์ให้บัณฑิตเป็นผู้นำในด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และเป็นผู้ชำนาญด้านพัฒนาเทคนิคในทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม มุ่งเน้นทางด้านการดำเนินงานห้องสมุดทั่วไป และ ห้องสมุดโรงเรียน

หลักสูตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไม่เน้นด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เปิดโอกาสให้นิสิตเลือกเรียนรายวิชาในกลุ่มต่าง ๆ ได้ตามความสนใจ

อย่างไรก็ตาม จะเห็นว่าหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาโท ของสถาบันที่เปิดสอนทั้ง 4 แห่ง ไม่ได้กำหนดให้นิสิตเรียนกลุ่มรายวิชาด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ และเมื่อพิจารณาจากรายวิชาของหลักสูตรจากสถาบันทั้ง 4 แห่งแล้ว พบว่า ไม่มีหลักสูตรของสถาบันใดที่เน้นรายวิชาหนักไปทางด้านใดด้านหนึ่งอย่างชัดเจน โดยทั้ง 4 สถาบัน มีรายวิชาในด้านต่าง ๆ คล้ายคลึงกัน และการกระจายรายวิชาในแต่ละด้านไม่แตกต่างกันมากนัก

1.3.3. ความคาดหวังเกี่ยวกับหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในอนาคต

1) ความมุ่งหมายในการผลิตบัณฑิต

ก. จากการศึกษาแนวโน้มหลักสูตรและการสอนบรรณารักษศาสตร์ในมหาวิทยาลัยของชุ่มจิตต์ แท่งเงิน (2529 : 98 - 99) พบว่า ความมุ่งหมายของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ส่วนใหญ่ยังคงเหมือนเดิม แต่จะเพิ่มเติมด้านความสามารถในการเป็นนักเอกสารนิเทศ และความสามารถในการให้เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุด ความมุ่งหมายที่เคยเน้นเฉพาะอาชีพบรรณารักษ์ห้องสมุดอย่างเดียวจะเปลี่ยนไป แต่จะผลิตบัณฑิตที่สามารถเป็นบรรณารักษ์และทำงานอื่น ๆ ด้านสารนิเทศได้ด้วย

ข. มุ่งผลิตบัณฑิตให้สามารถปรับตัวทำงานได้ทั้งในห้องสมุดที่มีอุปกรณ์ทันสมัยและห้องสมุดที่ยังไม่มีความพร้อมในด้านต่าง ๆ (ชัยเลิศ ปริสุทธกุลและคณะ. 2529 : 77 ; ภรณ์ ศิริโชติ.

2528 : 19 - 22)

ค. เน้นการผลิตบัณฑิตให้สอดคล้องกับตลาดแรงงานและความต้องการของประเทศ โดยเฉพาะตลาดแรงงานด้านเอกชนมากขึ้น (ภรณ์ ศิริโชติ. 2528 : 19 - 22 ; กัมพร ทีชะระ. 2529 : 249 - 255 ; ชุ่มจิตต์ แชนัน. 2529 : 99 ; ชัยเลิศ ปริสุทธกุล และคณะ, 2529 : 71)

2) แนวทางการจัดหลักสูตร

ก. โครงสร้างหลักสูตรระดับปริญญาตรี จะมีความยืดหยุ่นมากขึ้น แต่จะไม่เปลี่ยนแปลงมากนักในสาระสำคัญ โดยมีหน่วยกิตรวมระหว่าง 120 - 150 หน่วยกิต หมวดวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ คือหมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป สาขาวิทยาศาสตร์จะ ครอบคลุมด้าน เทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ประยุกต์มากกว่าวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ หมวดวิชาเสรีจะเพิ่มจำนวน หน่วยกิตมากขึ้น เน้นหาหมวดวิชาที่บรรณารักษ์จะประกอบด้วยวิชาบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ผสมผสานกัน โดยจะเพิ่มจำนวนหน่วยกิตมากขึ้น แต่มีรายวิชาบังคับน้อยลง และ เน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (ชุ่มจิตต์ แชนัน. 2529 : 100 - 101)

ข. หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ควรจะเป็นสหสาขาวิชา มีวิชาเลือกหลาย ๆ สาขาเพื่อ ไปประยุกต์ประกอบอาชีพอื่นได้ (ชัยเลิศ ปริสุทธกุลและคณะ. 2529 : 71 ; ชุ่มจิตต์ แชนัน. 2529 : 104)

ค. หลักสูตรควรเหมาะสมกับความต้องการของตลาดแรงงาน และความต้องการของประเทศ โดยเฉพาะในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ 6 ซึ่งเน้นตลาดแรงงานด้าน เอกชน จึงควรมีการพบปะระหว่างผู้สอนและผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุดอย่างจริงจัง รวมทั้งแสดง ความคิดเห็นเพื่อทำความเข้าใจร่วมกันในการพัฒนาวิชาชีพ และการจัดการเรียนการสอนให้ สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและความต้องการของตลาดงานในประเทศ และควร กำหนดตลาดงานของบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ให้ชัดเจน เพื่อเป็นแนวทาง ในการวางแผนการผลิตบัณฑิตให้เหมาะสม และสอดคล้องกับตลาดงานที่ต้องการ (กัมพร ทีชะระ. 2529 : 254 ; นิมลวรรณ เรนเพอร์. 2531 : 109 ; มุกดา ไตรลิติต. 2532 : 52)

ง. หลักสูตรควรเพิ่ม ลด รวม รายวิชาให้สอดคล้องกับพัฒนาการทางวิชาชีพและ ตลาดแรงงาน ควรลดเรื่องที่เป็นงานประจำในห้องสมุดลง เพื่อเพิ่มวิชาในกระบวนการสื่อสาร

เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่นรูปแบบของการบันทึกความรู้ สื่อการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ สถานภาพของห้องสมุดในกระบวนการสื่อสาร หลักสูตรควรเน้นการเรียกใช้ข้อสนเทศได้ง่าย รวดเร็วและประหยัด และต้องเน้นวิจัย หรือให้การศึกษาต่อเนื่องเพิ่มขึ้น (ชัยเลิศ ปริสุทธุกุลและคณะ. 2529 : 71 ; ภาณี ศิริโชติ. 2528 : 19 - 22 ; อัมพร ทิษระ. 2529 : 253)

จ. การจัดการเรียนการสอนทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ควรเป็นไปในรูปแบบผสมผสานระหว่างการพัฒนาการเรียนการสอนในรูปแบบเดิม เพื่อผลิตบรรณารักษ์เข้าสู่ตลาดงานแบบดั้งเดิม กับการพัฒนาการเรียนการสอนในรูปแบบใหม่ เพื่อผลิตบัณฑิตให้เข้าสู่ตลาดงานแบบใหม่ ซึ่งเป็นตลาดงานของตำแหน่งงานในกลุ่มที่คาบเกี่ยวกับวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เป็นลักษณะงานด้านการจัดการสารนิเทศนอกกรอบแบบห้องสมุด ตำแหน่งงานในกลุ่มนี้ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ นักวางผังเพื่อการประเมินผล (โปรแกรมเมอร์) นักวิเคราะห์ระบบงาน พนักงานเครื่องประมวลผลอัตโนมัติ ผู้จัดการฝ่ายสำนักงาน เลขานุการ และตำแหน่งงานผู้จัดการฝ่ายการค้นคว้าวิจัย (มุกิตา ไตรลลิต. 2532 : 52)

ฉ. ในระดับปริญญาตรี บรรณารักษ์นักบริการสารนิเทศ ควรมีทักษะในการใช้เครื่องมือสมัยใหม่ 60 % และมีความรู้ด้านวิชาการ 40 % ส่วนระดับปริญญาโท บรรณารักษ์นักบริการสารนิเทศ ควรเป็นนักวิชาการมากกว่านักปฏิบัติ กล่าวคือควรมีความรู้ด้านปรัชญาวิชาการ 60 % และมีทักษะในการใช้เครื่องมือในวิชาชีพ 40 % สำหรับสร้างระบบสารนิเทศและเรียกค้นสารนิเทศ (ยุพิน เดชะมณี. 2529 : 241) ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของมุกิตา ไตรลลิต (2532 : 52) ว่าควรส่งเสริมให้มีการฝึกปฏิบัติ และสร้างทักษะให้บัณฑิตมีความชำนาญในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากตำแหน่งงานของภาคเอกชนส่วนใหญ่กำหนดให้ผู้สมัครงานมีประสบการณ์ในการทำงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะต้องมีการประสานงานร่วมมือกันของอาจารย์ บรรณารักษ์ และฝ่ายปฏิบัติงานสารนิเทศ ติดตามความก้าวหน้าทางวิทยาการเทคนิค วิธีการปฏิบัติงานจากหน่วยงานสารนิเทศ เพื่อการเตรียมการและรับการฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษา (จิรวรรณ ภักดีบุตร. 2529 : 233)

ช. ความรอบรู้ในสรรพศาสตร์ อาจจะไม่ใช่ว่าจำเป็นมากนักเพราะสามารถจัดหรือขอความรู้เฉพาะด้านจากผู้เชี่ยวชาญได้ แต่ความรอบรู้ในเรื่องทั่วไป หรือพื้นฐานในสาขาวิชาที่

ห้องสมุด ศูนย์สารนิเทศเน้นเฉพาะ จะเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก เช่น บรรณารักษ์ที่ทำงานในห้องสมุดเกษตร ควรมีความรู้ในเรื่องการเกษตรเพื่อการบริการที่ได้ผล สามารถโอนสารนิเทศตรงกับความต้องการของผู้ใช้ได้ (ดรุณา สมบูรณ์กุล. 2529 : 234 - 237; ประภาวดี สืบสนธ. 2529 : 243 - 244)

ช. ควรรับนักศึกษาที่มพื้นฐานจากสาขาอื่น ให้มากขึ้น

ฉ. สนับสนุนความร่วมมือระหว่างภาควิชาบรรณารักษศาสตร์/สารนิเทศศาสตร์ และหน่วยงานห้องสมุด ศูนย์สารนิเทศ (จิรวรรณ ภัคตบุตร. 2529 : 226 - 223)

3) ข้อเสนอแนะแนวทางในการจัดรายวิชา

ก. ควรลดความสำคัญของวิชาที่เป็นงานประจำ ซึ่งมีมาตรฐานสากลให้คอมพิวเตอร์ทำงานแทน เช่น การจัดทาทรัพยากร การทำบัตรรายการ แล้วเพิ่มวิชาการบริหารงานแบบใหม่ ที่เป็นการประเมินผลงาน โดยให้สถิติเข้าช่วย

ข. ควรจัดหารายวิชาเกี่ยวกับวรรณกรรมของสาขาวิชาอื่น ๆ นอกจากที่ได้อธิบายอยู่ในด้านจดหมายเหตุ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ตัวอย่างรายวิชาที่ควรเปิด เช่น วรรณกรรมในด้านนาฬิกาศาสตร์ อุตสาหกรรมศาสตร์ (อัมพร ทีชะระ. 2529 : 253 - 254)

ค. บรรณารักษ์นักบริการสารนิเทศ ต้องเก่งในวิชาการจัดการ (Management) และการตลาด (Marketing) ด้วย เพราะต้องแข่งขันกับบุคคลในอาชีพอื่น ๆ ในการให้บริการสารนิเทศ (ดรุณา สมบูรณ์กุล. 2529 : 236) และเนื่องจากตำแหน่งงานของภาคเอกชนกำหนดสาขาวิชาด้านบริหารธุรกิจในปริมาณมากที่สุด หรือในสาขาใดก็ได้ แต่ให้มีความรู้ด้านบริหารธุรกิจ นอกจากนั้นในด้านมนุษยสัมพันธ์และบุคลิก ก็เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งของการเข้าสู่ตำแหน่งงานในภาคเอกชน ดังนั้นจึงควรให้มีการเรียนการสอนด้านบริหารธุรกิจ วิชาที่เกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์และบุคลิกภาพ เพื่อให้บัณฑิตในสาขาวิชามีโอกาสในการแข่งขันเข้าทำงานมากขึ้น (มุกิดา ไตรลิขิต. 2532 : 52 ; กุศล นาคะชาติ. 2529 : 152 ; นงลักษณ์ ไม่น่ายกิจ. 2529 : 215)

ง. บรรณารักษ์ต้องมีความรู้เรื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องมือสื่อสารต่าง ๆ และเครื่องมือที่ใช้ในสำนักงานเช่น Telex Laser Printer CD-ROM ระบบ Telenet, Tymnet ซึ่งเป็นองค์ประกอบของ Information Technology บรรณารักษ์ควรมีทักษะในการประมวลเรื่องหรือประมวลผลความทองเรื่องใดเรื่องหนึ่งจากเอกสารต่าง ๆ เข้าด้วยกัน (Publication consolidation) และพิมพ์ออกมาในลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น State of the art review การทำสารสังเขปเฉพาะเรื่อง สามารถป้อนสารนิเทศให้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการ ซึ่งต้องการบริการในลักษณะใด ๆ และไม่ต้องการมาสืบค้นสารนิเทศด้วยตนเอง (ดรุณา สมบูรณ์กุล. 2529 : 237 ; วิไล ปานพลอย. 2529 : 163 ; อัมพร ทิยะระ. 2528 : 249 - 255)

จ. บรรณารักษ์ควรมีความรู้เกี่ยวกับภาษาต่างประเทศ ซึ่งนอกจากภาษาอังกฤษแล้ว อาจจะเป็นภาษาจีน ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส (ดรุณา สมบูรณ์กุล. 2528 : 237 ; มุกิตา ไตรลิขิต. 2532 : 52 ; ภรณี ศิริโชติ. 2528 : 22 ; ละอองกาญจน์ เหล่าใหญ่ย์. 2529 : 105 ; กุศล นาคะชาติ. 2529 : 152 ; จารุวรรณ สินธุโสภณ. 2529 : 178 - 179)

ฉ. หลักสูตรรายวิชาการระดับปริญญาตรี ควรเพิ่มเนื้อหาต่อไปนี้

- | | |
|-----------------------------------|-------------------------------------|
| 1. เทคโนโลยีสารนิเทศเบื้องต้น | 5. แหล่งและลักษณะของข้อมูลสารสนเทศ |
| 2. ระบบบริการสารสนเทศแก่ชุมชน | 6. การบริหารสำนักงาน |
| 3. ระบบการสื่อสารสำหรับบรรณารักษ์ | 7. การใช้ไมโครคอมพิวเตอร์ในห้องสมุด |
| 4. การวิเคราะห์ระบบงาน | 8. ภาษาอังกฤษสำหรับบรรณารักษ์ |

(ภรณี ศิริโชติ. 2528 : 22)

ช. นอกจากนี้ ควรพิจารณารายวิชาในแบบจำลองมาตรฐานการศึกษามหาวิทยาลัยและสารนิเทศศาสตร์ที่มีการสร้างขึ้น ใน ปี พ.ศ. 2529 ประกอบด้วย

ซ. เกี่ยวกับรายวิชาที่มีการเสนอแนะให้เพิ่มกันในหลักสูตร ระดับปริญญาตรีที่มีความคิดเห็นพ้องกันมากที่สุด คือ ความรู้เกี่ยวกับวิชาคอมพิวเตอร์ การใช้คอมพิวเตอร์ในงานห้องสมุด เทคโนโลยีสารนิเทศเบื้องต้น สารนิเทศศาสตร์ รองลงมาได้แก่การเตรียมทักษะการใช้เครื่องมือในการสื่อสารการสื่อสาร ระบบการสื่อสารสำหรับบรรณารักษ์ ช่างงานและระบบสารนิเทศแห่งชาติ สำหรับสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง มีความเห็นพ้องกันเป็นส่วนใหญ่ว่า ผู้เรียน

ควรมีทักษะ ความสามารถในภาษาต่างประเทศ และการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ การสื่อสาร
ในระดับปริญญาโท มีการระบุถึงรายวิชาที่ควรจัดเตรียมในระดับนี้พอสมควร คือรายวิชาที่เกี่ยวกับ
คอมพิวเตอร์ การใช้คอมพิวเตอร์กับงานห้องสมุด เทคโนโลยีสารนิเทศเบื้องต้น สารนิเทศ-
ศาสตร์ การเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับงานห้องสมุด หลักการและระบบวิธีเกี่ยวกับ
การทำวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์/สารนิเทศศาสตร์ การวิจัยและบรรณานุกรม การวิจัยดำเนิน-
การ ส่วนสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง เห็นว่านักศึกษามีความรู้ทางด้านการตลาด นอกนั้นข้อเสนอ
แนะส่วนใหญ่ไม่ได้ระบุชัดเจนว่ารายวิชาที่กล่าวถึงเป็นระดับใด ซึ่งรายวิชาที่กล่าวถึงมากที่สุด
ยังคงเป็นความรู้เกี่ยวกับวิชาคอมพิวเตอร์ การใช้คอมพิวเตอร์กับงานห้องสมุด เทคโนโลยีสาร-
นิเทศเบื้องต้น

๗. รายวิชาที่ควรตัดออก หรือเห็นว่าไม่ประโยชน์น้อยที่สุดในระดับปริญญาตรี ได้แก่ วิชา
ห้องสมุดและสังคม หนังสือสำหรับเด็กและวัยรุ่น ประวัติห้องสมุดและวิวัฒนาการห้องสมุด หนังสือ
และการพิมพ์ การจัดหมู่ระบบทศสมุดรัฐสภาอเมริกัน การวิจัย ไลตทัศน์วัสดุและเทคนิคการใช้
ความรู้เกี่ยวกับห้องสมุดต่าง ๆ ความรู้ด้านวรรณกรรมประเภทต่าง ๆ ส่วนระดับปริญญาโท ได้แก่
รายวิชาจดหมายเหตุ การควบคุมทางบรรณานุกรม สัมมนาห้องสมุดประเภทต่าง ๆ

ตอนที่ 2 แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย ได้เจริญรอยตามแบบอย่างของการจัดการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกาแต่ต้น จนกระทั่งปัจจุบัน วงการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ต่างก็มีความสนใจ และตระหนักถึงความจำเป็นในการร่วมกันพิจารณากำหนดทิศทาง ปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ให้เหมาะสม สอดคล้องกับสังคมยุคใหม่ของไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในภาครัฐบาลและเอกชน เห็นได้จากการร่วมมือกันระหว่างกลุ่มผู้สอนและผู้ประกอบวิชาชีพ ร่วมกันจัดให้มีสัมมนาขึ้นหลายครั้ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 เป็นต้นมา เพื่อหาแนวทางการผลิตบัณฑิตให้เหมาะสมกับตลาดงาน ปี พ.ศ. 2531 มหาวิทยาลัยหลายแห่งได้มีการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ โดยบรรจุรายวิชาด้านเทคโนโลยีสารนิเทศเข้าไปในหลักสูตร ซึ่งหากจะมองอนาคตของการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ของประเทศไทย โดยเทียบกับการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ในสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2518-2519 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นช่วงที่สถาบันการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ในสหรัฐอเมริกาเริ่มมีการนำเอารายวิชาทางเทคโนโลยีสารนิเทศเข้ามาสอนในหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ ความเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรที่เกิดขึ้นจากเทคโนโลยีในสหรัฐอเมริการ อาจสรุปได้ ดังนี้

- 1) มีการรวมรายวิชาด้านวรรณกรรมในสาขาวิชาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เข้าด้วยกันอย่างน้อย 1 รายวิชา
- 2) ให้ความสำคัญกับรายวิชาด้านการบริการงานห้องสมุด และการบริหารงานทั่วไปมากขึ้น
- 3) พัฒนารายวิชาในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ด้วยการนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ เช่น วิชาการจัดหมู่และทำบัตรรายการรวมกับ OCLC และระบบที่คล้ายกัน เพื่อให้ผู้ศึกษาได้เรียนรู้วิธีการจัดการสารนิเทศด้วยเครื่องมือสมัยใหม่
- 4) มีการจัดสอนรายวิชาในสาขาคอมพิวเตอร์ศาสตร์มากขึ้น โดยเชื่อว่าทักษะในการเขียนภาษาคอมพิวเตอร์ จำเป็นสำหรับการติดต่อสื่อสารกับนักเขียน โปรแกรมคอมพิวเตอร์และผู้

เชี่ยวชาญระบบ

5) มีการพิจารณาร่วมโปรแกรมการศึกษามรรชาภิบาลศาสตร์กับโปรแกรมการศึกษาในสาขาวิชาอื่น ๆ เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนวิชาที่ตรงกับความสนใจ และเพื่อให้มีโอกาสเพิ่มขึ้นในการแข่งขันในตลาดงาน

6) มีการจัดเตรียมหลักสูตรเฉพาะด้าน เพื่อผลิตผู้ชำนาญการเฉพาะสาขาวิชา

7) สถาบันที่มีการเปลี่ยนแปลง หรือพัฒนาหลักสูตร ส่วนใหญ่จะมีการเปลี่ยนชื่อสถาบัน และชื่อหลักสูตร โดยมีคำว่า Information Science หรือ Information Study อยู่ด้วย

ปัจจุบันการศึกษาของสถาบันการศึกษาด้านบริหารศาสตร์หลายแห่ง ในสหรัฐอเมริกา และการและอังกฤษ สามารถร่วมมือกันทางเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์ นักศึกษาโปรแกรมบริหารศาสตร์ในสหรัฐและแคนาดาส่วนใหญ่ จะมีความสามารถทางเทคโนโลยี จึงสามารถที่จะเลือกเรียนในโปรแกรมที่จะส่งเสริมให้ตนเป็นผู้ชำนาญการเฉพาะด้านยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาหลักสูตรการศึกษาด้านบริหารศาสตร์ในสหรัฐอเมริกานั้น จะต้องผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการรับรองมาตรฐานของสมาคมห้องสมุดอเมริกัน

ดังนั้นการศึกษาถึงพัฒนาการและแนวคิดในการจัดหลักสูตรการศึกษาล็อตจนปัญหา และข้อเสนอแนะต่าง ๆ อาจจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดทิศทางการปรับปรุง และพัฒนาการเรียนการสอนวิชาบริหารศาสตร์ในประเทศไทยต่อไป

2.1 พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรการศึกษาด้านบริหารศาสตร์และสาขานิเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

นับแต่ปี พ.ศ. 2513 เป็นต้นมา จะมองเห็นการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของหลักสูตรการศึกษาทางสาขานิเทศศาสตร์ แม้ว่าจะขาดข้อมูลด้านตลาดแรงงาน แต่อาจจะกล่าวได้ว่าหลักสูตรที่มีแต่เดิม ซึ่งได้รับการจัดรายละเอียดอย่างเหมาะสมนั้น จะเป็นพื้นฐานในการจัดหลักสูตรใหม่ด้านสาขานิเทศศาสตร์ ซึ่งหลักสูตรด้านสาขานิเทศศาสตร์นั้น จะเน้นในการควบคุมสาขานิเทศและความเข้าใจในปรากฏการณ์ของสาขานิเทศ (Debons. 1972 : 472)

ในปี พ.ศ. 2515 มีการสำรวจรายวิชาที่มีการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษามหาวิทยาลัย 29 แห่ง ที่ได้รับการรับรองจากสมาคมห้องสมุดอเมริกัน พบว่า มีความหลากหลายในชื่อวิชา ซึ่งมักจะก่อให้เกิดความเข้าใจผิดเสมอ โดยส่วนใหญ่จะเป็นรายวิชาพื้นฐาน ซึ่งจะจัดเป็นรายวิชาบังคับ จัดประเภทได้ดังนี้

รายวิชา	สถาบันที่เปิดสอน
Cataloging and classification	29
Bibliography and Reference	28
Administration	24
Book Selection	22
Introduction to Library Science, etc	20
Research Methods	12
History of Book and/of Libraries	8

พัฒนาการของหลักสูตรในระยะต่อมา พบว่า

- 1) การขยายรายวิชาบังคับ จำเป็นต้องรวม Literature areas อย่างน้อยหนึ่งรายวิชาในสาขาวิชาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์
- 2) การให้ความสำคัญกับการจัดการห้องสมุดมากขึ้น เช่น มีรายวิชาด้านการบริหาร 2 รายวิชา รายวิชาแรกเน้นการบริหารงานทั่วไป ส่วนอีกรายวิชาหนึ่งเพื่อการบริหารงานห้องสมุดเฉพาะประเภท
- 3) การเพิ่มรายวิชาที่คาบเกี่ยวกันมากขึ้นเช่น Book publishing, Communications, Reader guidance, Supervised practice, Government documents, และ Information Science ซึ่งบางหลักสูตรก็ให้เป็นวิชาบังคับหรือวิชาแกน และบางหลักสูตรก็ไม่ได้กำหนดไว้
- 4) ขาดรายวิชาวิจัยในการศึกษาระดับบัณฑิต ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาในการวิจัยในโอกาสข้างหน้า
- 5) อาจต้องมีการรวมรายวิชาบางวิชาเข้าด้วยกัน ในทำนองเดียวกับ "Organization, evaluation and use of library materials" เช่น รายวิชา การเลือกหนังสือ

(Book selection) อาจจะรวมกับ รายวิชาบรรณานุกรม และอ้างอิง (Bibliography and Reference) และในบางโอกาสอาจรวมรายวิชาการทำบัตรรายการด้วย (Cataloging) (Debons. 1972 : 414 - 474)

ในปี พ.ศ. 2515 สมาคมห้องสมุดอเมริกัน ได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับสถาบันการศึกษาบรรณารักษศาสตร์ที่จะได้รับรองวิทยฐานะ (Standards for accreditation 1972) ขึ้นเป็นฉบับที่ 4 (มาตรฐานฉบับที่ 1 จัดทำในปี พ.ศ. 2468 มาตรฐานฉบับที่ 2 พ.ศ. 2476 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2494) การรับรองวิทยฐานะสถาบันบรรณารักษศาสตร์นี้ กำหนดเฉพาะการศึกษาในระดับปริญญาโท และสถาบันการศึกษาบรรณารักษศาสตร์จะต้องแสดงความจำนงให้สมาคมห้องสมุดทราบ ทางสมาคมมีคณะกรรมการรับรองวิทยฐานะ ซึ่งต้องเดินทางไปตรวจสอบคุณภาพทุกด้านของสถาบันการศึกษาบรรณารักษศาสตร์แห่งนั้น ก่อนที่จะมีการรับรอง ในขณะนั้น มีสถาบันการศึกษาบรรณารักษศาสตร์ประมาณ 60 แห่ง ทั้งในแคนาดาและสหรัฐอเมริกา (Bidlack. 1985 : 1 - 34 ; สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์. 2521 : 121)

ปี พ.ศ. 2518 แนวโน้มของวิชาแกนได้มีการเปลี่ยนแปลงในรายละเอียด เช่น มีการเพิ่มเติมเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และการวิเคราะห์ระบบ และยังคงมีรายวิชาที่คุ้นเคย เช่น ประวัติหนังสือและการพิมพ์ และแม้แต่การจัดหมู่และทำบัตรรายการ ซึ่งทำให้โปรแกรมมีความยาวเพิ่มขึ้น

ในช่วงปี พ.ศ. 2518-2519 มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ ในช่วงนี้ แม้ว่าจะมีความต้องการรายวิชาเบื้องต้นในการประมวลผลข้อมูล (Data processing) และวิชาเลือก ก็มีรายวิชา การประยุกต์ใช้การประมวลผลข้อมูลกับงานห้องสมุด แต่ไม่มีปฏิบัติจริง เพื่อเพิ่มประสบการณ์ตรงให้กับนักศึกษา ไม่มีเทอร์มินัลในสถาบัน อีกทั้งการติดต่อเข้าถึงคอมพิวเตอร์ระหว่างมหาวิทยาลัย ก็ถูกจำกัดในขณะนั้น วิชาที่เป็นการบรรยาย คือ Library oriented มีการจัดเตรียมรายวิชา System analysis, Communications และ research methods แต่ถูกจัดสอนในระดับที่แตกต่างกันมาก ในสถาบันที่มีการสอนอยู่ในขณะนั้น บางแห่งก็มีการกำหนดแนวทางเฉพาะด้านสำหรับนักศึกษาที่ต้องการทำงานห้องสมุด (Tees. 1986 : 375)

ในปี 2519 สหพันธ์สากลแห่งสมาคมห้องสมุด (International Federation of Library Association - IFLA) ได้จัดทำมาตรฐานสำหรับสถาบันการศึกษามหาวิทยาลัย โดยกล่าวถึงหลักสูตรว่า ควรประกอบด้วยรายวิชาต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ การสอนควรเป็นระดับมหาวิทยาลัย นิสิตจะต้องศึกษาวิชาแกน (Core subject) บางวิชา พร้อมทั้งมีวิชาให้เลือก ซึ่งมีลักษณะเฉพาะยิ่งขึ้นไป นิสิตควรมีพื้นฐานการศึกษาทั่วไปเป็นส่วนประกอบสำคัญ นอกเหนือไปจากวิชาบรรณารักษศาสตร์

หลักสูตรประกอบด้วยรายวิชาต่าง ๆ การวิจัย การชมห้องสมุด การอภิปรายอย่างเป็นกันเอง และมีภาคปฏิบัติ ในการจัดทำหลักสูตร จะต้องทำตามวัตถุประสงค์ของสถาบันการศึกษามหาวิทยาลัย การสอนจะต้องเน้นระดับปริญญาตรีและระดับหลังจากปริญญาตรี

หลักสูตรระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จะต้องมีทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ การสอนประกอบด้วย การบรรยาย สัมมนา การอภิปรายโดยแบ่งกลุ่ม การฝึกงาน ในระดับนี้มี 2 แบบ คือ

- 1) ศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ 1 ปี ภายหลังจากที่ได้ปริญญาตรี (ในสาขาวิชาอื่นแล้ว)
- 2) ศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ เป็นแขนงวิชาหนึ่งของหลาย ๆ แขนงวิชาที่เรียนในระดับปริญญาตรี ผู้เรียนต้องมีพื้นฐานความรู้ระดับที่มัธยมศึกษามาก่อน

วิชาที่สอนในระดับปริญญาตรีทั้ง 2 แบบจะประกอบด้วยรายวิชา เช่น บริการสารนิเทศ การจัดหมู่หนังสือ และการทำบัตรรายการ พัฒนาการและการใช้การจัดหมู่หนังสือแบบใช้คำศัพท์-สัมพันธ์ (Thesauri) การบริหารงาน งานเทคนิค และบรรณานุกรม

หลักสูตรปริญญาโท ปริญญาเอก (M.A., M.L.S., Ph.D.) หรือเทียบเท่า จะต้องมีทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ การสอนจะประกอบด้วย การบรรยาย สัมมนา การศึกษาด้วยตนเองและด้วยการควบคุมของอาจารย์และการวิจัย นิสิตจะต้องค้นหาความรู้โดยละเอียดในด้านบรรณารักษศาสตร์โดยทั่วไป หรือมุ่งศึกษาในด้านเดียวให้กว้างขวางออกไป เช่น การพัฒนาทรัพยากรห้องสมุด การทำบัตรรายการ การจัดหมู่หนังสือ งานเทคนิค ประวัติของบริการห้องสมุด หลักสูตรการสอนมีระยะเวลาตั้งแต่ 1-3 ปีในมหาวิทยาลัย

วิชาที่สอนจะประกอบด้วยวิชาแกน เช่น การทำบัตรรายการและการจัดหมู่หนังสือ งานเทคนิค หนังสือค้างคิง และบริการสารนิเทศ การดำเนินงานและการบริหารงานห้องสมุด และจะต้องมีความรู้ในภาษาต่างประเทศอย่างน้อย 1 ภาษา และจะต้องเรียนเรื่องวิทยานิพนธ์ 1 เรื่อง ศึกษาปัญหาในเรื่องสำคัญเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ผู้ที่เข้าศึกษาจะต้องมีพื้นฐานความรู้ได้รับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าในสาขาวิชาเดียวกัน หรือที่เกี่ยวข้อง

การศึกษามรรณาภิรณศาสตรในสหรัฐอเมริกามี 3 ระดับ คือ

1) ระดับปริญญาโท นับเป็นการศึกษาระดับต้นสำหรับประกอบอาชีพบรรณารักษ์ มุ่งหมายให้ผู้ศึกษาเข้าใจและปฏิบัติงานในห้องสมุดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ระยะเวลาเรียนอย่างน้อย 2 ภาคการศึกษา กับอีก 1 ภาคฤดูร้อน ไปจนถึง 3-4 ภาคการศึกษา

2) ระดับหลังปริญญาโท หรือเรียกว่า หลักสูตร 6 ปี (Six-Year Program) ซึ่งได้รับวุฒิประกาศนียบัตรขั้นสูง (Certificate of Advanced Studies - C.A.S.) ระยะเวลาเรียน 1 ปีการศึกษา หลักสูตรนี้รับนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาโท และบางสถาบันกำหนดว่าต้องมีประสบการณ์ในการทำงานอย่างน้อย 1 ปี หลักสูตรมุ่งหมายให้ศึกษาวิชาเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง เช่น 1) การสอนบรรณารักษศาสตร์ 2) การบริหารงานห้องสมุด 3) สารนิเทศศาสตร์ 4) การบริหารศูนย์สารสนเทศ 5) วิจัย เป็นต้น บางสถานศึกษามุ่งหมายเนียงให้นักศึกษาได้ติดตามความรู้ใหม่ๆ และมีทักษะเพิ่มขึ้นในอาชีพ หลักสูตรนี้สิ้นสุดในตัวเองไม่ใ้ทันใดที่จะก้าวไปสู่ระดับปริญญาเอก

3) ระดับปริญญาเอก ระยะเวลาเรียนอย่างน้อย 2 ปี ปีแรกเป็นการศึกษารายวิชา และปีที่ 2 เป็นการเขียนวิทยานิพนธ์ หลักสูตรนี้เน้นในด้านการวิจัยอย่างลึกซึ้งผู้เข้าศึกษาจะต้องได้รับปริญญาโททางบรรณารักษศาสตร์มาแล้ว และมีความสามารถสูงสามารถทำงานด้านวิจัยโดยอิสระได้

ปริญญาเอกมี 2 แบบ คือ Doctor of Philosophy (Ph.D.) และ Doctor of Library Science (D.L.S.) ทั้งสองแบบต่างกันคือ แบบแรกสำหรับผู้ที่มีความรู้สูงด้านวิชาการและอาชีพบรรณารักษ์ และได้ทำการศึกษาเรื่องทั่วไปในสาขาวิชาใหญ่ เหมาะแก่ผู้สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ ส่วนแบบที่สอง เป็นปริญญาสำหรับผู้ที่มีความรู้สูงด้านอาชีพบรรณารักษ์ ซึ่งมี

ความคิดริเริ่ม และศึกษาปัญหาสำคัญในด้านบรรณารักษศาสตร์ เหมาะแก่ผู้ที่ทำงานตำแหน่งสูงใน ห้องสมุด (สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์. 2521 : 123 - 127)

ในปี พ.ศ. 2519 มีการสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาระดับปริญญาเอกจากสถาบันการศึกษาบรรณารักษศาสตร์ของมหาวิทยาลัย 3 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยอินเดียนา มหาวิทยาลัยแห่งรัฐ ฟลอริดา และมหาวิทยาลัยนิวยอร์ก เกี่ยวกับการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร ได้กล่าวถึง ข้อดีและข้อด้อยของหลักสูตรระดับปริญญาเอก และปริญญาโท ในขณะนั้น ดังนี้

1) ระดับปริญญาโท

ข้อดี มีความยืดหยุ่น รายวิชาที่จัดสอนมีความครอบคลุมและหลากหลายดี วิชาแกน ครอบคลุมทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ เน้นความสนใจด้านการจัดการและวัสดุสื่อสารและบริการต่าง ๆ ระบายัดโน้มนั สหสาขาวิชาครอบคลุมสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ ความสามารถทั่วไป

ข้อด้อย โปรแกรมควรจะเป็นหลักสูตร 2 ปี มากกว่าหลักสูตร 1 ปี โดยที่ผู้เรียน ไม่จำเป็นต้องมีประสบการณ์มาก่อน มีช่องว่างมากเกินไป ถ้าหากยากเกินไป ขาดการจัดการ มีงานมากเกินไป มีการฝึกทักษะของการสื่อสารและวิธีการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้น้อย มีเอกสาร สัมมนาการประชุมมากเกินไป ขาดการฝึกประสบการณ์จากการฝึกงาน ขาดความคิดรวบยอดว่า สื่อห้องสมุดคืออะไร ขาดบูรณาการระหว่างสิ่งเก่าและใหม่ และมักเน้นในปริมาณมากกว่าคุณภาพ

2) ระดับปริญญาเอก

ข้อดี มีความยืดหยุ่นและหลากหลายเป็น โปรแกรมที่เกือบจะเป็นสหสาขาวิชาที่เชื่อมโยง เน้นการวิจัย มีความสมดุลที่ดีกับรายละเอียดในวิชาสัมมนาที่น่าสนใจ

ข้อด้อย นักศึกษาไม่พร้อมสำหรับการวิจัย ขาดความรู้ด้านสถิติ ขาดแคลนเอกสาร และงานวิจัย และยังคงมีการศึกษาเกี่ยวกับบรรณานุกรมและประวัติมากเกินไป (Hunt. 1979 : 241 - 247)

ในปี พ.ศ. 2522 จากการศึกษาเปรียบเทียบการศึกษาและการฝึกฝนผู้เชี่ยวชาญที่อยู่ในกลุ่มสาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์ สารนิเทศและการเอกสาร การเอกสาร การจัดการอบรม ด้วยคอมพิวเตอร์ ซึ่งจะแตกต่างกันก็เพียงชื่อที่เรียกแต่จะเห็นว่าหลักสูตรส่วนใหญ่จะเน้นทางบรรณารักษศาสตร์ หลักสูตรจะประกอบด้วยวิชาพื้นฐานใน การจัดทำหมวดหมู่ การทำบัตรรายการ บรรณานุกรม และการบริหารงาน ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ก็เริ่มนำเข้ามาพัฒนาในสารนิเทศศาสตร์ และการประมวลผลข้อมูลจากคอมพิวเตอร์ (Lajeunesse. 1979 : 124 - 137)

ในปี พ.ศ. 2523 เริ่มมีการตื่นตัวในด้านแรงงานผู้ประกอบการอาชีพด้านสารนิเทศ คือเริ่มมีการสำรวจอย่างจริงจังถึงลักษณะงาน หรือหน้าที่ที่นักบริการสารนิเทศปฏิบัติอยู่ พบว่าหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการสารนิเทศมากที่สุด รองลงมาเป็น หน้าที่ในการปฏิบัติงานอื่น ๆ เกี่ยวกับสารนิเทศ และนักวิเคราะห์บทสารนิเทศ ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาจากสาขาที่ผู้ประกอบการอาชีพสารนิเทศเกี่ยวข้องมากที่สุดคือ คอมพิวเตอร์ รองลงมาเป็น การปฏิบัติงานสนับสนุนฝ่ายจัดการบริการห้องสมุดและสารนิเทศ ตามลำดับ (Lynch. 1981 : 9) นักศึกษา^{การ}ด้านบรรณารักษศาสตร์ได้ให้ความสนใจในการเพิ่มพูนของสารนิเทศ มีการกล่าวถึงปัญหาในด้านการศึกษา สำหรับวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์กับสภาพสังคมที่เป็นจริงอยู่ในขณะนั้น ในแง่ของฐานะทางสังคมของห้องสมุดงานของบรรณารักษ์ ลักษณะเฉพาะและธรรมชาติของการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์และเทคโนโลยีสารนิเทศ ถึงกระนั้นก็ตาม หลักสูตรที่ให้ในส่วนนี้ยังคงเป็นหลักสูตรที่ยึดความคิดรากฐานว่า "a librarian is a librarian" (Colon. 1980 : 91 - 108)

จำนวนนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนในสถาบันการศึกษามหาวิทยาลัยก็ลดน้อยลง สถาบันการศึกษามหาวิทยาลัยหลายแห่งต้องปิดตัวลง และมีการวิพากษ์วิจารณ์. การศึกษามากมาย ในช่วงปีการศึกษา 2524-2525 ที่มหาวิทยาลัย Rutgers ได้มีการจัดโครงสร้างการศึกษาใหม่โดยรวมแต่ละ Undergraduate colleges เข้าเป็น Faculties ของหลักสูตร ซึ่งในปี 2525 หลักสูตรพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เกี่ยวกับสารนิเทศ คือการสื่อสาร สารนิเทศศาสตร์ บรรณารักษศาสตร์ วารสารศาสตร์และสื่อมวลชน ได้รวมเข้าด้วยกัน เพื่อจัดตั้งสถาบันใหม่ในด้านการสื่อสาร, สารนิเทศ และการศึกษาเกี่ยวกับห้องสมุด (School of

Communication, Information and Library Studies) (Anderson. 1988 : 227)

สถาบันการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ ประสบปัญหาหลายด้านในการรวมเข้าด้วยกันกับสารนิเทศศาสตร์ ปัญหาประการหนึ่งก็คือ นักศึกษาในโปรแกรมบรรณารักษศาสตร์ไม่มีพื้นฐานความรู้ในเทคนิคด้านคอมพิวเตอร์ คณิตศาสตร์หรือสถิติ รวมถึงผู้สอนก็เช่นเดียวกัน ทำให้เกิดความขาดแคลนในกลุ่มผู้สอน ปัญหาอีกประการหนึ่งก็คือ ระยะเวลาในการศึกษาคือ เพียง 1 ปี นักศึกษาจะได้รับความรู้ในงานห้องสมุด (traditional library jobs) และงานอื่น ๆ ทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับสารนิเทศได้เพียงใด ซึ่ง Buckland แนะนำว่า สารนิเทศศาสตร์นั้น รวมถึง ภาษาศาสตร์ ปรัชญา จิตวิทยา ไซเบอร์เนติกส์ประสาทวิทยา และอื่น ๆ ดังนั้นสถาบันการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์จะต้องเน้นเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งจากทั้งหมด สิ่งที่ยากก็คือการกำหนดว่าสิ่งใดที่เป็นแบบเก่า และสิ่งใดที่เป็นแบบใหม่ เกี่ยวกับโปรแกรมการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์สถาบันต่าง ๆ ที่เริ่มมีความเกี่ยวข้องกับสารนิเทศ จะขึ้นอยู่กับรายละเอียดของสถาบัน ทิศทางและวัตถุประสงค์ซึ่งจะมีอยู่ 3 ประการ คือ

1) ทางสถาบันพยายามที่จะรวมบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์เข้าด้วยกัน

2) บางแห่งพยายามพัฒนารายวิชาแบบเก่า ให้มีความทันสมัย โดยการนำเอาสารนิเทศศาสตร์เบื้องต้นเข้ามาประกอบด้วย

3) บางแห่งจัดตั้งแผนงานอิสระเพื่อควบคุมเครื่องใช้ใหม่ ๆ

แต่อย่างไรก็ตาม สถาบันการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ส่วนใหญ่ยังคงนิ่งเฉย ไม่สนใจที่จะเปลี่ยนแปลง และยังคงยึด "ห้องสมุด" เป็นศูนย์กลาง (Annual Review of Information Science and Technology vol.6. 1981 : 299 - 302)

ในปี พ.ศ. 2526 หลักรัฐธรรมนูญยังคงเน้นความสำคัญของเอกสารโดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือ ไม่ได้มีการออกแบบหรือมีจุดมุ่งหมายที่จะตอบสนองความต้องการและสถานการณ์ของสังคมในขณะนั้น เทคโนโลยีการสื่อสารก่อให้เกิดสื่อใหม่ ๆ ใช้เก็บข้อมูลความรู้ ซึ่งต้องการวิธีการและเทคนิคใหม่ ๆ ในการคัดเลือก จัดเก็บและค้นคืนสารนิเทศ ซึ่ง แม็คแกร์รี (McGarry. 1983 : 101 - 102) กล่าวว่าหลักสูตรที่ต้องการควรมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคัดเลือก จัดเก็บและความสามารถในการเป็นสื่อกลางระหว่างสารนิเทศกับผู้ใช้ อย่างมีประสิทธิภาพ

สาขาวิชาอื่นที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นสารสนเทศศาสตร์ ระบบการค้นคืนอัตโนมัติ เป็นการเริ่มความคิดเกี่ยวกับสหสาขาวิชา ซึ่งการที่จะวางแผนในขั้นตอนการสร้างหลักสูตร ผู้วางโครงสร้างจะต้องรู้ถึงสิ่งแวดล้อมภายนอก ความต้องการสารสนเทศ และลักษณะของตลาดงานสำหรับบัณฑิต ซึ่งควรจะมีการวิจัยสำหรับหลักสูตรในอนาคต น่าจะศึกษาถึงพฤติกรรมการใช้สารสนเทศของมนุษย์และ การสร้างสรรค์ของมนุษย์ ทักษะพื้นฐานยังเป็นสิ่งสำคัญเสมอ แต่จะต้องตอบสนองกับความต้องการของผู้จ้างงาน เพื่อประยุกต์ทักษะเหล่านี้ให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน

ในปี พ.ศ. 2527 เริ่มมีการณรงค์ให้เห็นถึงภาพพจน์ของบรรณารักษ์ที่เปลี่ยนแปลงไป แลงคาสเตอร์ ได้อธิบายให้เห็นถึงภาพพจน์ของบรรณารักษ์ที่ไม่ใช่เพียงผู้ทำงานในห้องสมุดเท่านั้น โดยเปรียบเทียบกับอาชีพหมอ พยาบาล เภสัชกร นักฟิสิกส์ ที่ทำงานอยู่ในโรงพยาบาลไม่ได้ถูกเรียกว่า Hospitalarian เหมือนกับบรรณารักษ์ที่เรียนเกี่ยวกับ Library แล้วต้องเป็น Librarian หลาย ๆ อาชีพที่แตกต่างกัน สามารถทำงานในโรงพยาบาลได้ ในลักษณะเดียวกันหลาย ๆ อาชีพก็ทำงานในห้องสมุดได้ และสามารถจะใช้ทักษะ ออกไปประกอบอาชีพอื่น ๆ นอกห้องสมุดได้เช่นเดียวกับหมอ พยาบาล เภสัชกร หรือแม้แต่ผู้บริหารโรงพยาบาล เป็นต้น ซึ่งแน่นอนว่าผู้ที่ประกอบอาชีพต่าง ๆ เหล่านี้ จะต้องได้รับการศึกษาและการฝึกฝนในประเภทและระดับที่ต่างกัน สำหรับบรรณารักษ์ควรจะเป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับสารสนเทศ ซึ่งจะมีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้น ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง เช่น อาจต้องทำหน้าที่ Information analysis ในงานที่ต้องค้นคืนข้อมูลที่ดีที่สุด และ จัดสารนิเทศที่ได้รับการคัดสรรแล้วให้แก่ผู้ที่ต้องการ ดังนั้นตัวบรรณารักษ์เองควรจะรับรู้และพัฒนานักพัฒนาตนเองและสภาพแวดล้อมทางวิชาชีพให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสังคม ในช่วงนี้ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์และกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการผลิตบัณฑิตหรือบุคลากรของสถาบันการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ว่าไม่ตรงกับความต้องการในยุคของเทคโนโลยีสมัยใหม่ (Lancaster. 1984 : 337 - 347 ; Stuart. 1984 : 1724 - 1726)

ในปีการศึกษา 2528 หลักสูตรระดับปริญญาโท ซึ่งเป็นหลักสูตร 1 ปี มีจำนวนหน่วยกิตระหว่าง 27-45 หน่วยกิต/ชั่วโมง หรือประมาณ 9-15 รายวิชา มีการพิจารณาเปลี่ยนแปลงในบางส่วนโดยเคลื่อนย้ายรายวิชาในขณะนั้นและแทนด้วยวิชาจากโปรแกรมอื่น หรือมีการเพิ่มระยะ

เวลาในโปรแกรมการศึกษาเพื่อให้มีรายวิชามากขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น การศึกษาเพื่อเพิ่มประสบการณ์ในการฝึกงานจะพิจารณาประสานงานกับโอกาสอื่น ๆ ในการเรียนรู้ และก่อนที่จะเข้าสู่สถาบันการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย จะต้องผ่านการฝึกปฏิบัติหรือเพิ่มประสบการณ์ในขณะที่เป็นนักศึกษา (White, 1985 : 1 - 33) สถาบันการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ส่วนใหญ่ได้เปลี่ยนแปลงและเน้นโปรแกรมการศึกษาเพื่อสามารถสนองตอบความต้องการของวิชาชีพที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ตามที่คาดกันไว้จะมีการพิจารณาที่ต่างกันในแต่ละสถาบัน หลายแห่งเน้นการประยุกต์ของคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีอื่น ๆ ในการปฏิบัติงานห้องสมุดและการค้นคืนข้อมูล การจัดเตรียมความชำนาญด้วยการลงมือปฏิบัติจริง ในการค้นคืนสารนิเทศจากออนไลน์และในการใช้ไมโครคอมพิวเตอร์ สถาบันการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยหลายแห่งเน้นเรื่องการจัดการสารนิเทศในฐานะที่เป็นแหล่งข้อมูล ตลอดจนการร่วมมือกันในทำงาน และการให้แหล่งข้อมูลร่วมกัน รวมถึงเทคโนโลยี การจัดการกฎหมาย และลักษณะอื่น ๆ ของสำนักงาน

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากเทคโนโลยี ส่งผลกระทบต่อหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ 2 ประการคือ

- 1) วิชาที่เป็นอยู่ในขณะนี้ ได้รับการพัฒนาขึ้นด้วยอุปกรณ์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น วิชาการจัดหมู่และทำรายการ รวมทั้ง OCLC และระบบที่คล้ายกัน
- 2) สถาบันการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยได้รวมวิชาใหม่ ๆ เช่น การวิเคราะห์ระบบ ออกแบบและประเมินผลระบบ การค้นคืนสารนิเทศระบบออนไลน์ การพัฒนาและการจัดการซอฟต์แวร์ การจัดการฐานข้อมูล และสำนักงานห้องสมุด เป็นต้น

สถาบันการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย ได้เพิ่มรายวิชาด้านสารนิเทศศาสตร์และเทคโนโลยีเข้าในหลักสูตร ซึ่งสามารถจัดกลุ่มรายวิชาที่รวบรวมจากหลักสูตรของสถาบันการศึกษาที่ได้รับการรับรองจาก สมาคมห้องสมุดอเมริกัน ดังนี้

1) กลุ่มรายวิชาทั่วไปและวิชาเบื้องต้นเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ และการประมวลผลข้อมูล :

Introduction to Computers and Information Processing

Technology of Information Storage and Dissemination

Communication and Computer Technologies

Introduction to Computers

Introduction to Information Science

Information Technology

2) กลุ่มการค้นคืนสารนิเทศระบบออนไลน์จากฐานข้อมูลที่อยู่ไกล :

On-line Bibliographic Searching

On-line Bibliographic Retrieval

Biomedical Searching

Advanced on-line Searching

Intensive on-line Workshop

Computer-Assisted Legal Research

3) กลุ่มวิชาการออกแบบและการจัดการฐานข้อมูล :

Computer - based Information Retrieval

Management Information Systems

Medical Records Management

Information Storage and retrieval

Information System

Data base Management

4) กลุ่มวิชาการวิเคราะห์ ออกแบบ และประเมินระบบ :

Information Retrieval System Design

Systems Analysis and Evaluation

Information Systems Analysis

Library System Analysis

Design of Interactive System

5) กลุ่มวิชาเทคโนโลยีสำหรับประยุกต์ใช้ในงานห้องสมุด :

Library Automation

OCLC Laboratory

On-line Technical Service - OCLC

Automation of Library and Information Services

Library Applications of Microcomputers

6) กลุ่มวิชาการเขียนคำสั่งคอมพิวเตอร์ :

Programming for Information Systems

Computer Methods in Language Processing

Computer Programming for Information Processing

Text Processing by Computer

Computer Programming

7) กลุ่มวิชาเกี่ยวกับเครือข่ายและการสร้างเครือข่าย :

Networking Systems

Institute on Library Networking

Library Information Networks

Information Networks

Bibliographic Utilities and Networks

8) กลุ่มวิชาสาหรณืเทศศาสตร์ ปรัชญาและสังคมวิทยาในสาหรณืเทศ และเศรษฐศาสตร์ทางสาหรณืเทศ

The Economics of Information

Human Factors in Information Systems

Informatology : Foundations of Information Science

Sociology of Information Science

Philosophy of Information Science

9) รายวิชาด้านคอมพิวเตอร์ศาสตร์ :

Artificial Intelligence

Pattern Recognition and perception

Interactive Graphics

Information Display

Software Engineering and Software tools

10) รายวิชาด้านคณิตศาสตร์และสถิติ :

: Basic Mathematics for Information Science

Mathematics in information Science

Statistics in Information Science

Quantitative Methods

และจากการสำรวจรายวิชาจากหลักสูตรด้านบรรณารักษศาสตร์จากสถาบันการศึกษาที่

ได้รับการรับรองจาก ALA ทั่วว่า

1) สถาบันการศึกษามบรรณารักษศาสตร์ 49 แห่งนั้น เพียง 15 แห่งที่ไม่ได้กำหนดรายวิชาทาง Computer programming

2) ภาษา PL/1 และ BASIC เป็นที่นิยมสอนกันมากที่สุดในสถาบันการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ ส่วน COBOL และ FORTRAN เป็นอันดับต่อมา ส่วนโปรแกรมภาษาอื่น ๆ ที่มีการรายงาน คือ LSS, MACRO, SPEAKEASY, และ Assembly Languages.

3) ใน 10 สถาบันที่เรียน Programming Language อนุมัติปริญญา MIS ส่วนอีกหลายสถาบันอนุมัติปริญญาใน Information Science, Information retrieval หรือ Research methodology

รายวิชาในสาขาคอมพิวเตอร์ศาสตร์ กำลังเป็นที่นิยมเพิ่มขึ้น นักศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ให้ความสนใจมากขึ้น โดยเชื่อว่าทักษะในการเขียนภาษาคอมพิวเตอร์ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการติดต่อสื่อสารกับ นักเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และ ผู้เชี่ยวชาญระบบ ซึ่งหลายสถาบันที่จัดสอน การเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ก็มีจุดมุ่งหมายที่ต่างกันดังนี้ คือ

1. เพื่อให้มีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้คอมพิวเตอร์ (28 แห่ง)
2. เพื่อสามารถใช้ฐานข้อมูล (6 แห่ง)
3. เพื่อสามารถเขียนโปรแกรมสำหรับ Information processing (5 แห่ง)
4. เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยกับการปฏิบัติงานในห้องสมุดอัตโนมัติ (3 แห่ง)
5. เพื่อเรียนรู้วิธีการจัดเก็บและค้นคืนสารสนเทศ (2 แห่ง)
6. เพื่อสามารถเขียนโปรแกรมสำหรับการวิเคราะห์ทางสถิติ (1 แห่ง)

สถาบันการศึกษามหาวิทยาลัยกำลังพิจารณาโปรแกรมการศึกษาที่ร่วมกับภาควิชาอื่น โดยมีการจัดเตรียมโดยเฉพาะ และขณะเดียวกัน โปรแกรมที่สั้นกว่า 60 ชั่วโมงหรือมากกว่าในภาคการศึกษา จะได้รับ 2 ปริญญา ซึ่งดูเหมือนว่านักศึกษาที่ได้รับปริญญาจากโปรแกรมร่วม (Joint - degree program) จะมีโอกาสที่ดีกว่าในการแข่งขันในตลาดงาน จากการสำรวจโปรแกรมร่วมในขณะนั้นจาก 25 โปรแกรม พบว่า โปรแกรมบรรณารักษศาสตร์ร่วมกับโปรแกรมสาขาอื่นมากที่สุดคือ ร่วมกับการศึกษา, ประวัติศาสตร์ หรือ กฎหมาย แต่ไม่รวมกับคอมพิวเตอร์ศาสตร์หรือ สาขาเทคโนโลยี (Subramanyam. 1986 : 161 - 170)

ความกังวลว่าสาขาอื่น ๆ เช่น คอมพิวเตอร์ศาสตร์ และการจัดการจะกำหนดธรรมชาติของความสามารถสำหรับอาชีพสารสนเทศได้ชัดเจนกว่า การสนับสนุนรูปแบบของการศึกษาสำหรับบรรณารักษศาสตร์ทุกวันนี้ เป็นการทดลองการยึดครองในสถาบัน (School) ซึ่งสถาบันการศึกษามหาวิทยาลัยบางแห่ง ได้พัฒนาหลักสูตรระดับปริญญาตรี (ที่นิสส์เบอร์ก และ เดรกเซล) บางแห่งก็กำหนดรายวิชาที่เป็นบรรณวิชา (ที่ UCLA) และที่ ซีราคิสส์และ นิสส์เบอร์ก จัดเตรียม

มากกว่า 1 ปริญญา ในบรรณารักษศาสตร์และในระดับปริญญาโท สาขาอื่นที่เกี่ยวข้องกับสารนิเทศ เช่น การจัดการแหล่งข้อมูล (Robbins-Carter. 1986 : 570)

ปี พ.ศ. 2531 หลักสูตรการศึกษาของสถาบันด้านบรรณารักษศาสตร์หลายแห่งในสหรัฐอเมริกา และอังกฤษ สามารถร่วมมือกันทางเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์ และมีเหตุผลที่สอดคล้องกันว่าการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ควรจะยกเลิกในบางระดับของความสามารถในการปฏิบัติ เช่น งานประจำในการค้นแฟ้มข้อมูลในออนไลน์จากเครื่องอ่าน และการทำงานเกี่ยวกับฐานข้อมูลระดับชาติที่มีการพัฒนาแล้วในปัจจุบันนี้ และบริการทางบรรณานุกรม (Bibliographic Utilities) เช่น OCLC นักศึกษาโปรแกรมการศึกษามหาบัณฑิตในสหรัฐอเมริกา และแคนาดาส่วนใหญ่ จะมีความสามารถทางเทคโนโลยี จึงสามารถที่จะเลือกเรียนในโปรแกรมที่ส่งเสริมให้ตนเป็นผู้ชำนาญการเฉพาะด้านยิ่งขึ้น เช่น เป็นผู้วิเคราะห์ระบบสารนิเทศหรือห้องสมุด สามารถมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในโครงการของห้องสมุดอัตโนมัติ เป็นผู้มีส่วนช่วยเหลือในความคิดใหม่ ๆ และการปฏิบัติงานในเทคโนโลยีของห้องสมุด

ส่วนในยุโรป มีการศึกษาเพียงเล็กน้อยในเรื่อง โปรแกรมสำหรับคณะทำงานห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ อีกทั้งมีการพัฒนาเพียงเล็กน้อยในการศึกษาอย่างเป็นทางการด้านเทคโนโลยีห้องสมุดระบบการศึกษาในมหาวิทยาลัยของยุโรปยังเน้นที่การเลคเชอร์ และรายวิชาสำหรับ Dispensing Information ซึ่งตรงกันข้ามกับที่สหรัฐอเมริกาเน้นการศึกษาอิสระ นักศึกษาสามารถมุ่งไปยังจุดมุ่งหมายของห้องสมุดโดยได้รับความร่วมมือจากคณะทำงาน (Carpenter. 1988 : 127 - 134)

ในประเทศสหรัฐอเมริกา การศึกษาระดับต้นสำหรับเข้าประกอบอาชีพบรรณารักษ์คือระดับปริญญาโท คือ หลักสูตร 6 ปี (Six - year Program) ใช้เวลาในการศึกษา 1 ปี มีอัตราหน่วยกิต 30 หน่วยกิต เป็นการศึกษาเพื่อให้โอกาสผู้ที่สำเร็จการศึกษากันปริญญาโทแล้ว กลับเข้าศึกษาอีกหลังจากปฏิบัติงานไประยะหนึ่ง เป็นการให้โอกาสผู้ปฏิบัติวิชาชีพ ไม่ว่าจะเป็นบรรณารักษ์หรือผู้สอน ได้ติดตามความรู้ใหม่และเพิ่มความสันักเฉพาะด้าน เช่น การสอน การบริหาร การจัดศูนย์สื่อสารนิเทศ หอจดหมายเหตุ ห้องสมุดเฉพาะวิชาและสารนิเทศ

สำหรับหลักสูตรปริญญาเอกนั้น มีเปิดสอนในโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์เพียง 25 แห่ง สำหรับผู้ต้องการเน้นด้านการค้นคว้าวิจัยอย่างลึกซึ้ง สถาบันการศึกษามหาวิทยาลัยส่วนมาก จัดโปรแกรมการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นมากเพื่อสนองความต้องการและความสนใจเฉพาะด้าน ผู้เข้าศึกษาสามารถจัดโปรแกรมการศึกษาให้สอดคล้องกับความสนใจและเป้าหมายของแต่ละคน นอกจากนี้ ยังเรียนข้ามสาขาวิชาในคณะอื่นได้ โดยจัดเป็นกลุ่มวิชาเสริมความรู้ความชำนาญ เช่น ด้านการสื่อสาร คอมพิวเตอร์ ภาษาศาสตร์ การบริหารธุรกิจ ทฤษฎีทางการศึกษาขึ้นอยู่กับโปรแกรมที่ผู้เรียนจัด โดยได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการที่ปรึกษา ส่วนมากจะใช้เวลาศึกษาประมาณ 3-4 ปี รวมทั้งการทำวิทยานิพนธ์ด้วย โดยจะได้ปริญญา Doctor of Philosophy (Ph.D) ปัจจุบันมีสถาบันการศึกษามหาวิทยาลัยน้อยแห่ง เช่นที่ Graduate School of Library and Information Science, Simmons College ให้ปริญญา Doctor of Library Science (D.L.S.) และที่ Library and Information Studies, University of California at Berkley ให้ปริญญา Doctor of Library and Information Science (D.L.I.S.) ทั้งนี้สำหรับผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุดที่ต้องการศึกษาค้นคว้าวิจัยหนักไปในด้านการศึกษาปัญหาสำคัญในแง่การบริหารงานและการจัดการห้องสมุด ประเภทต่าง ๆ หรือศูนย์สารสนเทศ หรือวิจัยเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพบรรณารักษ์

นอกจากนี้ยังมี Technician Program เป็นการศึกษาชั้นต่ำกว่าปริญญาโท หรือที่เรียกว่า Paraprofessional Training (กึ่งวิชาชีพ) อีกประมาณ 100-200 แห่ง โดยเน้นวิชาการที่จะฝึกให้นักศึกษาระดับปริญญาตรี หรือในระดับวิทยาลัยชุมชน ออกไปปฏิบัติงานเทคนิคระดับต้นของห้องสมุด

โปรแกรมการศึกษามหาวิทยาลัยระดับปริญญาโท ได้รับการรับรองมาตรฐานจากคณะกรรมการรับรองมาตรฐาน (Committee on Accreditation) ของสมาคมห้องสมุดอเมริกัน สถาบันที่เปิดสอนในระดับนี้ส่วนมากจะเปลี่ยนชื่อหรือขยายชื่อสถาบัน โดยมีคำว่า Information Science หรือ Information Studies อยู่ด้วย

อาจกล่าวได้ว่า สถาบันการศึกษามหาวิทยาลัยศาสตร์ส่วนใหญ่ที่เปิดสอนระดับปริญญาโท ได้รับการรับรองมาตรฐานจากสมาคมห้องสมุดอเมริกัน และยังคงจำนวนหน่วยกิตที่นักศึกษาต้องเรียนไว้เป็น 36 หน่วยกิต เพื่อขอรับปริญญาโททางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ซึ่งมีอักษรย่อว่า M.L.S. หรือ M.S.in Library Science หรือ M.L.I.S. มีสถาบันบางแห่ง เช่นที่ School of Library Science, University of North Carolina at Chapel Hill และที่ Graduate School of Library and Information Science, University of California at Los Angeles ขยายจำนวนหน่วยกิตเป็น 48 หน่วยกิต และมีบางแห่งเริ่มให้ปริญญาแยกไปต่างหากอีกด้วย เช่นที่ School of Information Studies, University of Syracuse ให้ปริญญาทางการจัดการทรัพยากรสารนิเทศ (Information Resources Management - IRM) เมื่อนักศึกษาเรียนวิชาต่าง ๆ ในโปรแกรมได้ 54 หน่วยกิต

จะเห็นได้ว่าสถาบันการศึกษามหาวิทยาลัยศาสตร์มีความเป็นอิสระในการจัดการศึกษา มีความหลากหลายในการจัดรายวิชาให้นักศึกษาเลือกเรียน และยังมีความเห็นไม่สอดคล้องกันในเรื่องวิชาแกน กล่าวคือสถาบันการศึกษามหาวิทยาลัยศาสตร์ไม่ได้มีความคิดรวบยอดที่ออกมาเป็นจุดเดียวกันว่า ความรู้และทักษะในรายวิชาใด จำเป็นที่สุดต่อการสร้างบัณฑิตในวิชาชีพ แต่หากมองส่วนรวมแล้ว จะเห็นว่าโปรแกรมการศึกษา ทั้งประกอบด้วยรายวิชาต่าง ๆ ทั้งที่เป็นความรู้ และวิธีการที่เคยใช้มาแต่เดิม (Tradition-Based) และที่ต้องใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ

(Electronic-based) เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนสามารถออกไปปฏิบัติงานได้ตามความต้องการของตลาดงานที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งในท้องสมุททั่วไป ท้องสมุทเฉพาะ และองค์การหรือหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งของเอกชนและของรัฐ แม้บางสถาบันจะถอยห่างจากวิชาที่เป็น Tradition-based ไปมาก ก็ยังอาจกล่าวได้ว่า สถาบันการศึกษาส่วนใหญ่ยังเห็นความสำคัญของวิชาความรู้พื้นฐานทางบรรณารักษศาสตร์ ประกอบด้วยวิชาต่าง ๆ ในกลุ่ม 3C's ซึ่งได้แก่วิชาความรู้ที่เกี่ยวกับ การจัดหาทรัพยากร การจัดการสารนิเทศ การจัดหมู่และทำบัตรรายการและการสื่อสาร (Collect, Classification, Communication) ปัจจุบันต่างก็มีการเพิ่ม C ที่ 4 (Computer) เกี่ยวข้องกับการนำเอาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เข้ามาเสริมปรับปรุงให้ผู้ศึกษาได้เรียนรู้วิธีการจัดการสารนิเทศด้วยเครื่องมือสมัยใหม่

นอกจากนี้ สถาบันการศึกษาบรรณารักษศาสตร์ ยังได้จัดกลุ่มรายวิชาเฉพาะ (Concentration) เพื่อสนองความต้องการของนักศึกษาที่มุ่งเน้นทัศนความสนใจไปเฉพาะด้าน โดยจัดรายวิชาแกนอันดับที่ 2 (Second Core) ในแต่ละด้านไว้ให้นักศึกษาเลือกเรียน (Optional) เท่าจำนวนหน่วยกิตที่สถาบันกำหนด

สำหรับสถาบันบรรณารักษศาสตร์ที่มุ่งเตรียมนักศึกษาเพื่อตลาดงานที่เป็นห้องสมุดวิจัย ห้องสมุดเฉพาะ หรือศูนย์สารนิเทศนั้นส่วนมากจะมุ่งให้นักศึกษาเรียนวิชาในกลุ่มดังนี้

- 1) ใต้เรียนวิชาแกน (Core) มีการบังคับให้เรียนแตกต่างกัน ตั้งแต่ 2-5 รายวิชา วิชาที่สถาบันส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกันว่า ควรบังคับให้นักศึกษาเรียน คือวิชาที่เกี่ยวกับการจัดหมู่ และทำบัตรรายการ (Organization of Materials) และวิชาทรัพยากรสารนิเทศและการบริการ (Reference Sources and services) ทั้งนี้แต่ละสถาบันอาจเรียกชื่อวิชาต่างกันได้
- 2) จัดวิชาชั้นสูงและวิชาเฉพาะด้านเพื่อส่งเสริมพัฒนาความรู้ในวิชาแกนให้แข็งแกร่งขึ้น โดยจัดกลุ่มวิชาเฉพาะด้านตามประเภทห้องสมุด (Subspecialities by type of function) และตามประเภทกองเอกสาร เช่น หนังสือตัวเขียน หนังสือหายาก ห้องสมุดแพทย์และสาธารณสุข ห้องสมุดดนตรี ห้องสมุดกฎหมาย นอกจากนี้ยังจัดหลักสูตรความเกี่ยวระหว่างสาขาวิชา (Trans disciplinary) ให้นักศึกษาเรียนข้ามคณะวิชาได้ เพื่อให้ได้ความรู้ที่ต้องการ เช่น คณิตศาสตร์ สถิติ การเขียนคำสั่งคอมพิวเตอร์ การประมวลผลข้อมูล การติดต่อสื่อสาร ภาษาศาสตร์ การบริหาร และการจัดการ การจัดการเอกสารและรัฐศาสตร์
- 3) กลุ่มวิชาส่งเสริมวิชาแกนที่ประกอบด้วยทฤษฎีและวิชาที่ผสมผสานกันระหว่างทฤษฎี และการประยุกต์ใช้ที่เน้นด้านสารนิเทศ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม
 - 3.1 กลุ่มวิชาเกี่ยวกับหลักทฤษฎีโดยทั่วไป
 - 3.2 กลุ่มวิชาที่เกี่ยวข้องกับการนำระบบอัตโนมัติและเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ในห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ
- 4) กลุ่มวิชาเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการซึ่งประกอบด้วยวิชาที่เป็นหลักทฤษฎีและการประยุกต์ใช้ทฤษฎีในการบริหารห้องสมุดทุกประเภท
- 5) กลุ่มวิชาที่ส่งเสริมความเป็นบรรณารักษ์วิชาชีพ เพื่อมุ่งสร้างสังคมประภคิตให้นักศึกษา

มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพของตน เข้าใจบทบาท หน้าที่ และเป้าหมายทางสังคมของห้องสมุด และศูนย์
สารนิเทศ

6) กลุ่มวิชาเกี่ยวกับการผลิต การพิมพ์หนังสือ

7) กลุ่มวิชาเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสาร

โปรแกรมการศึกษาระดับปริญญาโท โดยเฉพาะในสถาบันที่เน้นด้านสารนิเทศศาสตร์
เปิดสอนวิชาที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาผสมผสานเป็นจำนวนมาก มีทั้งที่แยก
สอนเป็นวิชาเดี่ยว ๆ และที่ได้นำเอาเทคโนโลยีเข้ามาเป็นเครื่องมือช่วยให้บรรลุเป้าหมายตั้ง
เดิมของห้องสมุด เช่น นักศึกษาจะไม่ได้รับหน่วยกิตในวิชาแหล่งและบริการอ้างอิง หรือวิชาการ
จัดทำวัสดุ จนกว่าจะได้ผ่านการเรียนรู้และการฝึกค้นหาข้อมูลหรือสารนิเทศออนไลน์ หรือได้ฝึก
การใช้ การค้นฐานข้อมูล OCLC (Online Computer Library Center)

(พิมพ์วรรณ เรพเพอร์. 2531 : 104 - 106)

2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ในระหว่างปี พ.ศ. 2521-2531

2.2.1. เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

แนวความคิดเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ในช่วงปี 2526-2532 เน้นที่ระดับสูงของความสามารถในการบริหารและการจัดการ ตลอดจน การวิจัย เพื่อสามารถสนองตอบความต้องการบุคลากรในสภาพการปัจจุบัน ซึ่งควรประกอบด้วย พื้นฐาน 4 ประการ คือ

- 1) ความเข้าใจบทบาทของห้องสมุดในฐานะที่เป็นหน่วยงานสารนิเทศและการศึกษา
- 2) ความเข้าใจเกี่ยวกับ Theories of collecting การสร้างและการจัดการ วัสดุเพื่อการให้
- 3) ความรู้ในแหล่งข้อมูลสารนิเทศ และความสามารถในการช่วยผู้ใช้วัสดุห้องสมุดใน การกำหนด และแปลความหมายในสิ่งที่ต้องการ
- 4) ความรู้ในหลักการบริหารและการจัดการเพื่อการบริหารสารนิเทศ

(Mcgarry. 1983 : 99 - 107 ; Grotzinger. 1986 : 451 - 468 ; Hayes. 1988 : 312 -317)

วีเนอร์ (Veaner. 1985 : 295 -308) ได้ศึกษาถึงบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย ในช่วงปี 1985-1995 กล่าวถึงคุณสมบัติที่ต้องการสำหรับบรรณารักษ์ 4 ประการคือ

- 1) มีความสามารถในการแก้ปัญหา ด้วยความเอาใจใส่ที่ดีเลิศ
- 2) ได้รับการเตรียมพร้อมในระดับปริญญาตรี ในการฝึกหัดด้านต่างๆ ที่เป็นการฝึกฝน อย่างเข้มงวด

3) มีความสามารถในการจัดการอย่างสร้างสรรค์

4) สามารถให้คำแนะนำอย่างฉลาด

ส่วนทักษะที่สำคัญที่บรรณารักษ์จะต้องมี

- 1) ทักษะในการสื่อสาร การพูด และการเขียน ซึ่งจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการติด

ต่อกับชุมชน

2) ทักษะในการใช้เครื่องมือและเครื่องใช้ ในโลกของยุคอิเล็กทรอนิกส์ปัจจุบัน การพิมพ์ดีดได้ดี เป็นสิ่งจำเป็น ในระดับมหาวิทยาลัย การใช้รายงานทางบรรณานุกรม ต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญทางเทคนิค บรรณารักษ์บางคนกลายเป็นผู้เชี่ยวชาญของคณะทำงาน และนักศึกษาที่มาใช้บริการในการค้นหาข้อมูลจากฐานข้อมูลที่ใหญ่และยุ่งยาก จึงควรที่จะพัฒนาทักษะด้านนี้ให้มากกว่าเดิม

3) ทักษะทางการใช้เหตุผล (Intellectual) บรรณารักษ์ควรมีทักษะทางการใช้เหตุผล ควรมีภูมิหลังในด้านคอมพิวเตอร์ศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ตรรกวิทยา และ "Hard Science" คณิตศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ซึ่งจะทำให้บรรณารักษ์ที่มีภูมิหลังที่แข็งแกร่งอย่างนี้สามารถตอบสนองกับความท้าทายของการออกแบบและการทำงานกับระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้

4) ทักษะการจัดการด้านการเงิน บรรณารักษ์จะทำหน้าที่ผู้จัดการสารนิเทศ จะเป็นผู้รับผิดชอบในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่การลงบัญชีแหล่งข้อมูลที่มีราคาแพง การจัดเก็บ และเครื่องจักรกลตลอดจนระบบสารนิเทศทางคอมพิวเตอร์ที่มีการเปลี่ยนแปลง บรรณารักษ์จึงต้องเป็นผู้มีทักษะสูงในการจัดการด้านหลักฐานการเงิน ค่าใช้จ่ายทั้งหมด

2.2.2. ทิศทางและแนวโน้มในการจัดหลักสูตรการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในการศึกษาบรรณารักษศาสตร์ คือ ยังคงมีการเพิ่มรายละเอียดของหลักสูตรเพื่อพัฒนา ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารนิเทศ จำนวนหน่วยกิต รายวิชาบังคับสำหรับ First professional degree จะเพิ่มขึ้นเล็กน้อย และการศึกษาในระดับปริญญาตรีสำหรับวิชาชีพสารนิเทศ รวมทั้งการศึกษาสำหรับคณะทำงานห้องสมุดจะต้องพัฒนาต่อไป และต่อเนื่องกันอย่างใกล้ชิดกว่าเดิมด้วยโปรแกรม First professional degree (Robbins-Carter. 1986 : 561 - 580) แนวทางการจัดหลักสูตรจะมีทิศทางในการเปลี่ยนแปลงไป 3 แนวทาง ดังนี้

2.2.2.1 ขยายเวลาการเรียนการสอนในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ (หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาโทในต่างประเทศส่วนใหญ่เป็นหลักสูตร 1 ปี) มุ่งขยายเวลาให้นักศึกษาได้ศึกษาและฝึกหัดการใช้คอมพิวเตอร์แบบเข้ม เพื่อให้เกิดความชำนาญเฉพาะด้าน และให้เรียน

วิชาอื่นนอกเหนือจากวิชาบรรณารักษศาสตร์ที่นักศึกษาต้องการ หลักสูตร 2 ปีนี้ ไม่จำเป็นต้องเหมือนกันทุกสถาบัน บรรณารักษศาสตร์หลักสูตร 2 ปี จะเป็นหลักสูตรที่จะลดปริมาณ แต่เพิ่มคุณภาพของบรรณารักษ์ (ยุพิน เดชะมณี. 2526 : 71) ซึ่งไวท์ (White. 1985 : 1 - 33) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงนี้ มีผลทำให้นักศึกษาค้นคว้าทำงานหนักขึ้น และใช้เวลามากขึ้น ควรมีการเสนอผ่านคณะกรรมการรับรองมาตรฐานของสมาคมห้องสมุดอเมริกัน

เนื่องจากระยะเวลาในการศึกษา คือ 1 ปี ไม่เพียงพอที่จะให้นักศึกษามีความรู้ในงานห้องสมุด และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับสารนิเทศ โกรทซิงเกอร์ (Grotzinger. 1986 : 451 - 468) เสนอว่า หลักสูตรควรขยายจาก 12 เดือน ไปถึงประมาณ 21 เดือน ซึ่งสุมรามันยัม (Subramanyam. 1986 : 161 - 170) เสนอข้อสรุป 2 ประการเพื่อแก้ปัญหาหลักสูตรที่แน่นเกินไป (Overcrowded curricula) คือ กำหนดปีการศึกษาที่จัดสอนความรู้เบื้องต้นเฉพาะประเภทของห้องสมุด หรือประเภทของบริการ และขยายหรือพัฒนาโปรแกรมปริญญาโทเป็นหลักสูตร 2 ปี แต่ ไวท์ (White. 1985 : 1 - 33) เห็นว่าการขยายโปรแกรมระดับปริญญาโทนอกเหนือไปจาก 1 ปีนั้น ไม่ได้รับการสนับสนุนทั้งเงินเดียนและโอกาสในการจ้างงานที่ดีกว่าเดิม และที่บางสถาบันจัดให้มี Two-years master' degree นั้น ความจริงที่ปรากฏคือ โปรแกรม 1 ปี มักจะใช้เวลาในการศึกษาจนสำเร็จมากกว่า 1 ปี ส่วนโปรแกรม 2 ปี บางทีก็ใช้เวลาในการศึกษาเพียง 6 เดือนเท่านั้น ซึ่งนักศึกษาเองเห็นว่า ไม่ว่าจะ เป็นโปรแกรมยาวหรือโปรแกรมสั้น ก็ได้รับการรับรองเท่ากัน และได้รับสถานภาพทางด้านงานเท่ากัน สำหรับปัญหานี้ หากมีการรวมกันของรายวิชาบรรณารักษศาสตร์ ในหลักสูตรปริญญาตรี เพื่อเตรียมความยึดหยุ่นในหลักสูตรปริญญาโท โดยเห็นว่าวิชาพื้นฐานทางวิชาในปัจจุบันที่เป็นส่วนหนึ่งในโปรแกรมระดับปริญญาโท ให้เป็นบูรพวิชาในระดับปริญญาตรี ทำให้ไม่ต้องขยายโปรแกรมในระดับปริญญาโท ออกไปมากกว่า 1 ปี ซึ่งก็เห็นการยากที่จะประเมินถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น โดยปราศจากการกำหนดจำนวนรายวิชาที่ย้ายจากหลักสูตรปริญญาโท ไปสู่หลักสูตรปริญญาตรี แต่การย้าย 3-4 รายวิชา จะเป็นสิ่งสำคัญในการเพิ่มจำนวนรายวิชาที่จะเลือกได้ในระดับปริญญาโทหลักสูตร 1 ปี แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับตัวนักศึกษาเองด้วย เนื่องจากบางคนอาจจะไม่ได้เรียนทั้งระดับปริญญาตรี และระดับปริญญาโทที่สถาบันเดียวกัน จึงขึ้นอยู่กับ การเตรียมการระหว่างสถาบันการศึกษานั้น โดยต้องได้รับการสนับสนุน

สนับสนุนจากคณะกรรมการรับรองวิทยฐานะสถาบันการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ ของสมาคม-
ห้องสมุดอเมริกัน และผู้จ้างที่เต็มใจเพิ่มโอกาส และเงินเดือนให้กับประสบการณ์ที่เพิ่มขึ้น

อย่างไรก็ตาม หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับปริญญาตรีในปัจจุบัน
ได้มีการนำมาพิจารณาเปิดสอนในหลายสถาบัน โดยได้รับการพัฒนาและมีความเข้มงวดในการลง
ทะเบียน (เช่นที่มหาวิทยาลัย Drexel) แต่ไม่เป็นที่ชัดเจนว่านักศึกษาที่จบไป จะได้รับการจ้าง
งานในตำแหน่งใด ในทางตรงกันข้าม จะทำให้เกิดการแทนที่ตำแหน่งงานสำหรับบัณฑิตที่จบระดับ
ปริญญาโท โดยการจ้างงานที่ถูกกว่า ซึ่งจะทำให้ความต้องการคุณสมบัติทางวิชาชีพขึ้นลดระดับลง

2.2.2.2 การจัดโปรแกรมบรรณารักษศาสตร์ร่วมกับโปรแกรมสาขาวิชาอื่น การพิจารณา
โปรแกรมการศึกษามรรณารักษศาสตร์ร่วมกับภาควิชาอื่นที่เหมาะสมในมหาวิทยาลัย เช่น ภาควิชา
คอมพิวเตอร์ การสื่อสาร ภาษาด่างประเทศ เศรษฐศาสตร์ หรือรวมกับรายวิชาทางสารนิเทศศาสตร์
วิทยาศาสตร์ สถิติ ภาษา สังคมศาสตร์ การจัดการ เป็นต้น ซึ่งพบว่า โปรแกรมการศึกษาด้าน
บรรณารักษศาสตร์ ร่วมกับโปรแกรมทางด้านการศึกษา ประวัติศาสตร์ หรือ กฎหมาย มากที่สุด
(Davinson. 1984 : 153 - 168)

นักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาจะได้รับ 2 ปริญญา จากโปรแกรมร่วม (Joint-degree
program) ซึ่งดูเหมือนว่าจะมีโอกาสดีกว่าในการแข่งขันในตลาดงาน ซึ่งมีรายงานว่า บัณฑิตที่
จบจากหลักสูตร M.S ที่ขยายแล้ว หรือหลักสูตร 2 ปี จะเป็นที่ต้องการของผู้บริหารงานห้องสมุด
และบรรณารักษ์สำหรับตำแหน่งงานทุกระดับ โดยสามารถจ้างในอัตราเงินเดือนที่สูงกว่า
(Subramanyam. 1986 : 161 - 170) แต่จากการสำรวจของ ทีลส์ (Tees. 1986 : 193)
พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามน้อยมากที่คิดว่าเป็นความจำเป็นที่บรรณารักษ์เฉพาะด้านจะต้องได้รับ
ปริญญาเอกหรือปริญญาโทในสาขาวิชานั้น ๆ แต่กลับเห็นว่า ความรู้ในระดับปริญญาตรี และประสบ-
การณ์ความชำนาญมีความสำคัญกว่า โดยเฉพาะความรู้ในวิชาชีพพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการจัดเตรียม
บริการสารนิเทศ การจัดองค์การสารนิเทศ ความรู้แหล่งข้อมูล ความสามารถในการสัมภาษณ์ผู้-
ใช้บริการความสามารถในการค้นคืนสารนิเทศที่ตรงกับปัญหา และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีที่ต่าง-
กัน

ปัญหาที่เกิดขึ้นจากโปรแกรมรวม คือ

ก. ความพยายามในการที่จะยึดขอบเขตของวิชาชีพ ความกังวลว่าสาขาอื่น ๆ เช่น คอมพิวเตอร์ศาสตร์ และการจัดการ จะกำหนดธรรมชาติของวิชาชีพสำหรับอาชีพสาขานี้แทนได้เร็วกว่า

ข. ปัญหาด้านการเงินของภาควิชา ซึ่งดูเหมือนว่าจะเป็นการสูญเสียมากกว่าที่จะได้มาจากการลงทะเบียนผ่านโปรแกรม (Koenig. 1986 : 715-728 ; Robbins-Carter. 1986 : 561 - 580)

ค. นักศึกษาไม่มีพื้นฐานความรู้ในเทคนิคด้านคอมพิวเตอร์ คณิตศาสตร์หรือสถิติ ปัญหาข้อนี้ มีผู้กล่าวว่า ควรมีแนวทางในการคัดเลือกผู้ที่จะเข้าศึกษาในโปรแกรมที่ดีกว่านี้ เนื่องจากปัจจุบัน นักศึกษาส่วนมากจะมาจากทางด้านมนุษยศาสตร์ หรือสังคมศาสตร์ ที่เรียนด้านภาษาอังกฤษ ประวัติศาสตร์ และการศึกษา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าขาดการเตรียมการอย่างเด่นชัดทางด้านวิทยาศาสตร์ ซึ่งอาจมองได้ 3 ประเด็น คือ การรับสมัคร การคัดเลือก และกระบวนการทางการศึกษา เพื่อให้สามารถกำหนดคุณภาพของบุคคลให้ตรงกับความต้องการของผู้จ้าง การเตรียมพร้อมไปสู่วิชาชีพบรรณารักษศาสตร์นั้น ที่สำคัญคือ พื้นฐานทางการศึกษาที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ และการมุ่งสู่วิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ตั้งแต่นั้น ทั้งนี้เนื่องจากอาชีพบรรณารักษ์และนักสารนิเทศไม่ได้อยู่ในความสนใจของนักศึกษา เมื่อเริ่มจะเลือกอาชีพ ตรงกันข้ามในหลักสูตร "Law" หรือ "Medicine" ที่ต้องมีหลักสูตร "Pre-law" หรือ "Pre-medicine" เป็นการเตรียมผู้เรียน ดังนั้น จึงควรแสดงให้เห็นถึงศักยภาพและความสำคัญในการเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพด้านสารนิเทศ ตั้งแต่เริ่มแรกของการเลือกอาชีพ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ควรมุ่งสู่รายวิชาที่มีเนื้อหาทางด้านการใช้เครื่องจักรกลเทคโนโลยี และเรื่องเฉพาะทาง ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นประโยชน์สำหรับนักศึกษาในการเป็นบรรณารักษ์รุ่นใหม่ที่มีทันสมัย ดังนั้นวิธีการที่จะเตรียมการสู่วิชาชีพบรรณารักษ์นั้น ต้องเปลี่ยนแปลงรายวิชาในหลักสูตรที่บังคับเรียน และเพิ่มเนื้อหาทางด้านความเชี่ยวชาญในเทคนิค และสาขาด้านวิทยาศาสตร์ด้วย (Pearson. 1988 : 132 - 134 ; Brittain. 1987 : 343-344) เฮย์ส (Hayes. 1988 : 312 - 317) กล่าวว่า ควรนำเอารูปแบบวิธีการสอนทศวรรษมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนสำหรับบรรณารักษศาสตร์และ

สารนิเทศศาสตร์ (ซึ่งในขณะนั้นบางแห่งก็เริ่มนำเอา "Rescidencies" มาใช้แล้ว) และต้องมีการรวมเนื้อหาต่าง ๆ มากกว่าห้องสมุด หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ควรจะมีจุดมุ่งหมายที่ระดับสูงสุดของความสามารถ ไม่ใช่เพียงระดับพื้นฐาน แต่ต้องเป็นระดับอาชีพจริง ๆ ในระดับการจัดการ และการวิจัย ซึ่งเป็นความต้องการอย่างสูงในคณะนักศึกษา และแหล่งข้อมูล เมื่อพิจารณาถึงความรับผิดชอบของสถาบันการศึกษามหาวิทยาลัยที่กว้างขึ้น สหสาขาวิชาจะเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ ความต้องการเหล่านี้ จะถูกจัดให้เหมาะสมในหลักสูตรได้อย่างไร ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา และทางวิชาชีพที่ครอบคลุมอย่างเพียงพอ ซึ่งเฮย์ส์ เชื่อว่าความรับผิดชอบที่กว้างขึ้นในการศึกษาอาชีพด้านสารนิเทศ เป็นการทดสอบคุณค่าในการรับเอาโปรแกรมที่ยาวกว่ามาใช้ และเชื่อว่า Integrated program จะมีประสิทธิภาพมากที่สุด เนื่องจากการแบ่งย่อยโปรแกรม จะทำให้เกิดการจัดตั้งแผนกที่แยกออกไปจนถึงหลักสูตรที่แตกต่างกัน ซึ่งคล้ายกับความคิดของสไปลดิ้ง (Spaulding 1988 : 83 -91) ที่คิดว่าสถาบันการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ ควรขยายขอบเขตในการประยุกต์ความรู้ โดยจัดเป็นลักษณะ "Camps" ของอาชีพสารนิเทศ

ง. ทาตคนผู้สอนใน โปรแกรมการศึกษามหาวิทยาลัยที่สอนเกี่ยวกับเทคนิคด้านคอมพิวเตอร์ คณิตศาสตร์ หรือสถิติ คุณภาพของ โปรแกรมการศึกษาจะขึ้นอยู่กับความเป็นเลิศของคณะผู้สอน ซึ่งมีองค์ประกอบหลายประการ เช่น ประสบการณ์ทางวิชาชีพ คุณสมบัติตามกำหนดและความสามารถในการสอนตามมาตรฐาน สถาบันการศึกษาส่วนใหญ่ จะมีผู้บรรยาย Part-time เพื่อให้คณะผู้สอนและนักศึกษาก้าวหน้าทันความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน เพื่อเป็นการเชื่อมช่องว่างระหว่างนักทฤษฎีกับนักปฏิบัติงาน และเพื่อการเชื่อมโยงกันอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งด้านการปฏิบัติงานและการสอน ก็การศึกษาทั้งห้องสมุด

ปัญหาการหาคนผู้สอน อแทน (Atan. 1987 : 149) เสนอว่า ควรให้ผู้สอนได้ปฏิบัติงานในทั้งห้องสมุดเป็นระยะเวลาหนึ่งก่อนที่จะเริ่มการสอน ในประเทศที่มีสถาบันการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์หลายแห่ง ควรจะมีการร่วมกันวางแผนในความร่วมมือกันในการจัดโปรแกรมการศึกษา ซึ่งจะมีผลให้ประหยัดงบประมาณ และอำนวยความสะดวกให้นักศึกษาในการที่จะสามารถลงทะเบียนเรียนในรายวิชาที่สถาบันที่ตนสังกัดอยู่ไม่ได้เปิดสอน โดยนับหน่วยกิตให้

ซึ่งการจัดโปรแกรมการศึกษาร่วมกันนี้ จะเป็นการแก้ปัญหาการขาดแคลนผู้สอนและอุปกรณ์การเรียนการสอน ซึ่งมีราคาสูงมาก หรืออีกทางหนึ่งโดยการเชิญผู้บรรยายที่มีความเชี่ยวชาญในด้านที่ถือว่าเป็นจุดอ่อนของสถาบัน

2.2.2.3 จัดหลักสูตรการศึกษาเพื่อผลิตผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน นักการศึกษาและผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพบรรณารักษ์มีความเห็นพ้องกันว่า ควรจะมีการเตรียมผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชา ซึ่งสถาบันการศึกษาจะต้องเลือกเพียง 1 - 2 ประเภทของอาชีพสารสนเทศ โดยเลือกเปิดสอนเฉพาะด้านหรือกลุ่มเล็ก ๆ ของหลักสูตรเฉพาะด้านซึ่งจะแตกต่างกันไปในแต่ละสถาบัน ในด้านที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศ มันจะทำให้เกิดความสมดุลย์ในหลักสูตร (Brittain, 1987 : 343 - 344) ควรจัดหลักสูตรให้เน้นหนักในประเภทของรายวิชาให้เหมาะสมกับกิจกรรมและสถานการณ์แต่ละประเภทห้องสมุด เช่น มีการคาดว่าผู้ที่จะไปทำงานในห้องสมุดประชาชน ควรจะเน้นความสนใจในรายวิชาวรรณกรรม และความสนใจในการอ่านมากกว่าห้องสมุดประเภทอื่น ๆ ผู้ปฏิบัติงานจะขอการเน้นในทักษะห้องสมุด บางคนสนใจในรายวิชามนุษยสัมพันธ์ การเขียน และการพูด หรืออาจจัดรายวิชาเฉพาะเพื่อเน้นในการผลิตผู้เชี่ยวชาญการบางประเภทเช่น Education Librarianship บรรณารักษ์ที่ทำงานในห้องสมุดประเภทต่าง ๆ ควรจะได้รับการเน้นความสามารถในการปฏิบัติงานต่างกัน ซึ่งเกิดปัญหา 2 ประการ คือ การกำหนดความสามารถต่าง ๆ เหล่านี้ลงในหลักสูตรอย่างมีเหตุผล และการกำหนดวิชาแกนร่วมกันสำหรับการศึกษาเฉพาะประเภทห้องสมุด ให้เหมาะสมกับอัตราส่วนในหลักสูตร เช่น การเตรียมการศึกษาระดับพื้นฐาน การยอมให้ผ่านวิชาแกน หรือโอกาสทางการศึกษาอื่น ๆ ตามมาตรฐานและแนวทางของสมาคมห้องสมุดอเมริกัน (Annual review of information Science and Technology Vol. 6. 1981 : 299 - 302) ในปัจจุบันสถาบันบางแห่งในแนวทาง Degree Specialization ระดับปริญญาโท มีรายละเอียดของรายวิชาที่แน่นอนสำหรับผู้เรียน แต่การเข้าสู่โปรแกรมนั้น ไม่เพียงแต่แยกประเภทของห้องสมุดเท่านั้น แต่ต้องแยกเป็นประเภทงานเฉพาะด้านในห้องสมุดอีกด้วย เช่น ผู้ค้นบรรณานุกรมทางวิทยาศาสตร์-เทคโนโลยีในห้องสมุดเฉพาะ ผู้เชี่ยวชาญวัสดุสำหรับเด็กในระบงห้องสมุดประชาชนขนาดใหญ่ ผู้ทำรายการ (Cataloger) เอกสารทางมนุษยศาสตร์ที่เป็นภาษาทางยุโรปตะวันตกในห้องสมุดวิจัย เป็นต้น ในส่วนมาตรฐาน

และแนวทางการศึกษาในปัจจุบัน ไม่ได้ห้ามการศึกษาเหล่านี้ แต่ยืนยันว่าการศึกษาด้านที่เพิ่มเติมเข้าไป ไม่สามารถให้แทนกันได้ เพราะถ้าแนวทางสำหรับผู้ที่ทำงานเฉพาะด้านมีการขยายตัว เช่น ไม่ต้องการมีเอกสารวิชาการจัดหมู่และทำบัตรรายการ สำหรับผู้ที่ไม่ได้สนใจจะเป็น Cataloger บางทีอาจจะต้องการแก้ไข Accreditation guidelines อย่างไรก็ตาม มีผู้กล่าวว่า ความต้องการผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านยังมีน้อย ซึ่งบางที่สถาบันการศึกษาเพียง 1-2 แห่งก็สามารถผลิตนักศึกษาที่มีความสามารถตอบสนองความต้องการได้เพียงพอแล้ว เช่น การผลิตบรรณารักษ์ที่จะไปทำงานในห้องสมุดหนังสือหายาก บรรณารักษ์ที่จะทำงานในห้องสมุดหนังสือพิมพ์ (White. 1985 : 1 - 33)

2.2.3. ความพยายามในการกำหนดวิชาแกนร่วมกัน

มีหลายบทความที่เสนอแนวทางการปรับปรุงหลักสูตร โดยเฉพาะวิชาแกนในหลายลักษณะ จากความพยายามในการค้นหาแกนร่วมของหลักสูตร ซึ่งเริ่มต้นในปี พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา หลายสถาบันได้มีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตรแกนของตน โดยยังเน้นความสำคัญของห้องสมุด ในจำนวนนี้ หลักสูตรแกนของมหาวิทยาลัยเตรกเซิล และมหาวิทยาลัยแห่งรัฐเซาท์แคโรไลนา มีความเด่นสะดุดตา โดยเฉพาะการลดจำนวนรายวิชาที่มากเกินไป และการจัดเตรียมความสามารถของบุคคล ซึ่งนักศึกษาเมื่อผ่านวิชาแกนแล้วจะได้รับความรู้พื้นฐานที่เพียงพอทุกคน โครงร่างหลักสูตรวิชาแกนตามสมมติฐาน ซึ่งได้จากความพยายามร่วมกันของหลายมหาวิทยาลัย ในช่วงปี พ.ศ. 2503-2513 มีดังนี้

I. Libraries and Society.

A. Communications

Information - its meaning, interpretation, dissemination

B. Library role in the communication process.

User need; comparison with other information agencies;

Library and Information science as a profession.

C. Social role of information institutions.

Meeting the needs of clients.

D. Political and economic context of information

institutions/library in its institutional setting, its

administration structure, means of support, legal base.

E. Freedom of information, intellectual freedom, and copyright

F. Forms of communication media

Films, audio tape, telecommunications, maps, other media.

II. Library Services and Materials.

A. Information institutions as service systems.

B. Mechanization of Library services.

computer usage; computer Languages and programming.

C. Types of Materials; types of collections; types of libraries

and user; technique and principles of selection; selection

tools; collection maintenance.

D. Collection access.

Bibliographic description; subject analysis and description;

physical access.

E. Information seeking.

Reference services; materials and automated services;
reference interview.

III. Research (as a mean of studying concerns in library and information science).

A. Problem identification, research techniques, design, data collection, and treatment.

B. Communication of research results

IV. Management.

A. Planning, organizing, staffing, directing, controlling.

B. System analysis.

C. Effectiveness measurement.

D. Interlibrary cooperation and organization. (Robbins-Carter, 1986:572-)

จะเห็นได้ว่าส่วนประกอบของวิชาแกน ยังคงเน้นอยู่ที่ Reference, Cataloging and Classification, Administration, and Selection แต่ส่วนประกอบที่สำคัญที่เพิ่มขึ้นมา คือ 1) การศึกษาเปรียบเทียบสถาบันห้องสมุดและอาชีพบรรณารักษ์กับสถาบันอื่น อาชีพอื่น และงานอื่นที่จัดเตรียมบริการสารสนเทศ และการตอบสนองความต้องการ 3) เทคโนโลยีเบื้องต้น และสารสนเทศศาสตร์สำหรับทุกคนที่เป็นบรรณารักษ์อาชีพ 4) ความเข้าใจในความรู้ของรายละเอียด และกระบวนการวิจัย ที่เป็นสิ่งจำเป็นต่อทุกอาชีพในห้องสมุด 5) การยอมรับความรับผิดชอบที่เพิ่มขึ้นของบรรณารักษ์อาชีพทั้งหมดในการจัดดำเนินงานห้องสมุด

มีตัวอย่างหลักสูตรรายวิชาที่กำหนดความสามาถเฉพาะด้านของสถาบันการศึกษาบรรณารักษศาสตร์ เช่น สถาบันอาจตั้งเป้าหมายการผลิตนักศึกษเป็นวัตถุประสงค์หลัก (Single purpose) ว่ามุ่งการศึกษาเพื่อบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชน รวมทั้งแนวทางสำหรับบรรณารักษ์ในเมืองและชนบท โดยกำหนดหลักสูตรและวิชาแกน ดังนี้

Required of all students (Credit hours)

Political Environment of the Public Library (3)

Economics of Public Service (3)

Systems of Libraries (3)

Administration of public Libraries (3)

Rurals Track

Urban Track

Rural Sociology (3)

The City (3)

Regional Planning (3)

Urban Planning (3)

Rural Libraries (3)

Metropolitan and Suburban Libraries (3)

Rural Economics (3)

Resources for Large Public Libraries (3)

Resources for Small Public Libraries (3) Urban Libraries Research (3)

Rural Library Research (3)

ซึ่งโปรแกรมเฉพาะด้านนี้ สามารถพัฒนาสำหรับบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย วิทยาลัย และวิทยาลัยชุมชน ได้

หลักสูตรสำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านอื่น ๆ สามารถพัฒนาโดยให้แนวทางของ Single-purpose School ซึ่งอาจจะเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านอ้างอิง ซึ่งในอดีตนั้น บรรณารักษ์จะทำหน้าที่บรรณารักษ์บริการอ้างอิงนั้น ไม่ได้พิจารณาถึงประเภทของห้องสมุดที่จะเข้าทำงาน ผู้เรียนต้องศึกษารายวิชาด้านอ้างอิงอย่างน้อยที่สุด 15 หน่วยกิต/ชั่วโมง ซึ่งมักจะประกอบด้วย

Introduction to Reference Service (3)

Resources for the Humanities (3)

Resources for the Social Science (3)

Resources of Science and Technology (3)

Government Publication (3)

แต่ในสภาพแวดล้อมทางสารนิเทศปัจจุบัน หลักสูตร Single-purpose จะกำหนดความ
 สำคัญได้ลึกกว่า ดังนี้

Introduction to Reference (3)

Resources for the Humanities (3)

Resources for the behavioral Sciences (3)

Resources for the Sciences (3)

Resources For technology (3)

U.S. Government Publication (3)

Government Publication (Exclisive of U.S.) (3)

Serial Publication (3)

Nonprint media (3)

Online bibliographic Resources and Services (3)

Information User Studies (3)

Administration of Reference Services (3)

หลักสูตรสมมุตินี้ รวมทั้งหมด 39 หน่วยกิต ทั้งนี้ Introduction to Reference 3
 หน่วยกิต อาจจะนำไปรวมกับวิชาแกน และอาจเพิ่มรายวิชาแหล่งข้อมูลเฉพาะวิชา (single-
 Subject Resource courses) ซึ่งหน่วยกิตอาจจะมากกว่า 40 หน่วยกิต ในอันที่จริงนั้น
 สถาบันการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ อาจจะเลือกพัฒนาแนวทางสำหรับผู้เชี่ยวชาญสังคมศาสตร์
 มนุษยศาสตร์ หรืออื่น ๆ ในมหาวิทยาลัย เช่น บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย สามารถเรียน
 รายวิชาในคณะศึกษาศาสตร์ และ Public administration บรรณารักษ์สำหรับห้องสมุดศิลปะ
 อาจจะลงเรียนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ และ Fine art เป็นรายวิชาพิเศษในสถาบัน

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในการศึกษาบรรณารักษศาสตร์ คือ

1) รายละเอียดของหลักสูตรจะยังคงขยาย เพื่อพัฒนาความสามารถในการใช้เทคโนโลยีจากสิ่งแวดล้อมสารสนเทศ

2) จำนวนหน่วยกิตรายวิชาบังคับ สำหรับ First professional degree จะเพิ่มขึ้นเล็กน้อย

3) การศึกษาระดับปริญญาตรี สำหรับวิชาชีวะสารสนเทศ รวมทั้งการศึกษาสำหรับคณะทำงานห้องสมุดจะต้องพัฒนาต่อไป และต่อเนื่องกันอย่างใกล้ชิดกว่าเดิมด้วยโปรแกรม First profession degree (Robbins-Carter. 1986 : 561 - 580)

จากการสอบถามกลุ่มผู้บริหารห้องสมุดประเภทต่าง ๆ แยกตามขนาดของห้องสมุด พบว่ารายวิชาพื้นฐานทั่วไปที่ควรจะมีสำหรับผู้ที่จะไปเป็นบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย ควรจะเน้นที่รายวิชา Subject bibliography, Both Dewey and Library of Congress Classification, Library automation และ Specific technical services เช่น Serials หลักสูตรสำหรับบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชน ควรเน้นด้าน Public Libraries, Children's/Young adult services and materials courses, และ Dewey classification สำหรับบรรณารักษ์ห้องสมุดเฉพาะควรเน้นที่ Literature of science and technology, Advanced cataloging and classification และ System specific online searching แต่จากความพยายามในการค้นหาแนวทางของหลักสูตรระหว่างห้องสมุดเฉพาะ ห้องสมุดประชาชน และห้องสมุดมหาวิทยาลัย พบว่าห้องสมุดเฉพาะมีแนวทางที่เสนอรายวิชาที่เฉพาะตัว ซึ่งเกือบไม่มีความชัดเจนจากขั้นตอนแบบสอบถามแตกต่างจากห้องสมุดอื่นๆ ในที่นี้จึงเป็นแนวทางสำหรับห้องสมุดประชาชนและห้องสมุดมหาวิทยาลัยเท่านั้น ซึ่งพบว่ารายวิชาที่เสนอตรงกัน คือ Basic and advance reference, Collection development, Library management (Public Libraries, Academic Libraries), Introduction to information service, Dewey classification, General technical services และ Catalog of bibliography and automation ในขณะที่

แนวทางของหลักสูตรสำหรับห้องสมุดประชาชน จะเน้นที่ adult/Children's/ Young adult services พอ ๆ กับ personnel management

วิชาแกนสำหรับบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย

ห้องสมุดประชาชน

-Basic reference

-Basic reference

-Collection development

-Collection development

-Academic libraries

-Public libraries

-Personnel and human relations

-Introduction to Information

-Introduction to information science

science

-Organization of materials - (D.D.C.)

รายวิชาที่ไม่มีการแนะนำทั้งในแนวทางหรือแกนที่สะดวก เช่น Practicum หรือ One-term fieldwork experience ซึ่งทุกกลุ่มมีความเห็นว่าเป็นความต้องการส่วนหนึ่งของโปรแกรมในระดับปริญญาโท ส่วนรายวิชาอื่น ๆ ที่มีความต้องการน้อยที่สุดหรือไม่มีความสำคัญเลย เป็นการศึกษาด้าน Bibliography courses, Library history, courses like intellectual freedom, Copyright and legal issues และ Information theory และ Quantitative courses likes bibliometrics and introduction to research และเป็นที่น่าประหลาดใจ คือรายวิชาเกี่ยวกับไมโครคอมพิวเตอร์ ซึ่งผู้ตอบเห็นว่าไม่ใช่วิชาที่ประกอบหลักของการตัดสินใจจ้าง และต้องการบ้างแต่ไม่จำเป็นสำหรับทุกๆ คน ซึ่งทั้ง practicum และรายวิชาในการประยุกต์ใช้คอมพิวเตอร์ จะปรากฏความขัดแย้งเล็กน้อยในส่วน ของนักศึกษาที่เห็นว่า เป็นสิ่งจำเป็นในการเตรียมตัวสำหรับ First Job (White. 1985 :

จากการรวบรวมและวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้อำนวยการห้องสมุดประชาชนเกี่ยวกับการพิจารณาความต้องการทางการศึกษาของบรรณารักษ์ทุกระดับ ที่ควรจะมีการสอนเพื่อเตรียมความสามารถสำหรับความเชี่ยวชาญที่แตกต่างกันของบรรณารักษ์ซึ่งดำรงตำแหน่งงานต่างกัน

9 ตำแหน่งงาน ได้แก่

1. Branch librarian; 2. Cataloger; 3. Systems/computer specialists;
4. Collection development specialist; 5. Subject reference librarian;
6. General reference librarian; 7. Public relations; 8. Children's librarian; 9. Outreach librarian ดังปรากฏในตารางต่อไปนี้ (Smith. 1984 : 233 - 245)

ความเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ในระดับมหาวิทยาลัยที่คาดว่าจะเกิดขึ้น
ในทศวรรษหน้า จะมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1) การจัดหา (Acquisition) เกี่ยวข้องกับความรู้ในด้านการค้นหาความรู้ให้ลูกค้า
และวิธีการที่จะค้นคว้า

2) การจัดองค์การ (Organization) การจัดการทรัพยากรสารสนเทศ ให้มีประสิทธิภาพ
ภาพในการใช้แพร่กระจายสารสนเทศในบรรณารักษศาสตร์

3) การสื่อความหมายและการบริการ (Interpretation and service)

วิชาที่เป็นหลักสำคัญในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ จะต้องกำหนด
อย่างชัดเจน (Well Identified) และเป็นสากลครอบคลุมงานทุกชนิด แม้ว่าชื่อของรายวิชา
อาจจะแตกต่างกัน ก็เป็นที่ยอมรับ ทั้ง Cataloging หรือ Organization of
Information, Reference หรือ Information Retrieval, Selection,
Management และ Orientation to the profession อาจจะรวมการพัฒนาทักษะในการวิ
จัย และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชา Cataloging ไม่เพียงแต่เป็นหัวใจ
ของการปฏิบัติงานห้องสมุด แต่ยังเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการขยายขอบเขตของสารนิเทศ
รายวิชาใน Cataloging ควรจะเน้นหนักด้านเข้าวิเทศ ซึ่งจัดด้านนี้มากกว่าตัวกฎเกณฑ์
แสดงให้เห็นอย่างแจ่มแจ้งถึงความสำคัญของรายการในฐานะข้อมูลที่กว้างกว่าบัตรรายการในห้องสมุด
เช่นเดียวกับ Reference ก็เป็นเหมือนตัวอย่างสำหรับขอบเขตที่ขยายกว้างของประเด็นต่าง ๆ
ในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ใช้กับระบบ ในการคัดเลือกแหล่งข้อมูลที่เหมาะสม และเกี่ยวข้อง
กันในกระบวนการของการค้นหา (Searching) ซึ่งรายวิชาเหล่านี้ ต้องการการเน้นในวิธีการ
มากกว่าความเฉพาะเจาะจงของข้อมูล และเกี่ยวข้องกับเนื้อหาอื่น ๆ มากกว่าจะอยู่เพียงแค่ว่า
อ้างอิงในห้องสมุด (Hayes. 1988 : 312 - 317)

ตอนที่ 3 การจำแนกและจัดลำดับความสำคัญทางแนวคิดด้านการจัดหลักสูตรและกระบวนวิชา

จากการวิเคราะห์เอกสารทั้งหมดตั้งแต่ปี 1970 - 1989 พบว่ามีเอกสาร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบทความจากวารสาร จำนวน 20 ฉบับ ที่มีการเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรรายวิชาที่ควรจัดสอนในหลักสูตร เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับผู้ที่ประกอบอาชีพทางด้านบรรณารักษ์และนักสารนิเทศ ผู้วิจัยจัดบันทึกทุกรายชื่อวิชาที่มีการเสนอแนะจากการเอกสารแต่ละฉบับ จนครบทั้ง 20 ฉบับ สามารถรวบรวมรายชื่อวิชาที่เสนอแนะเป็นจำนวนทั้งสิ้น 334 รายชื่อวิชา จัดกลุ่มสาขาวิชาได้ 3 กลุ่ม ดังนี้ คือ

1. กลุ่มสาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์
2. กลุ่มสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์
3. กลุ่มสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

ดังมีรายละเอียดดังนี้คือ

1. กลุ่มสาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ ได้รับการจัดกลุ่มประเภทของรายวิชาออกเป็น 10 กลุ่ม โดยยึดถือการจัดแบ่งกลุ่มรายวิชาจากบทความเรื่อง Information Technology and Library Education โดย Subramanyam, K. จาก Encyclopedia of Library and Information Science Vol. 41 หน้า 166 - 167 ดังนี้

1. General and Introductory courses on computers and data processing :

- a) Introduction to Computers and Information Processing
- b) Technology of Information Storage and Dessimation
- c) Communication and Computer Technologies
- d) Introduction to Computers
- e) Introduction to Information Science
- f) Information Technology

2. On-line information retrieval from remote data bases :

- a) On-line Bibliographic Searching
- b) On-line Bibliographic Retrieval
- c) Biomedical Searching
- d) Advanced On-line Searching
- e) Intensitive On-line Workshop
- f) Computer - Assisted Legal Research

3. Database Design and Management :

- a) Computer - Based Information Retrieval
- b) Management Information System
- c) Medical Records Management
- d) Information Storage and Retrieval
- e) Information Systems
- f) Data base Management

4. System analysis, design, and evaluation

- a) Information Retrieval System design
- b) Systems analysis and Evaluation
- c) Information System analysis
- d) Library System analysis
- e) Design of Interactive system

5. Technology applied to library processes :

- a) Library automation
- b) OCLC Laboratory
- c) On-line Technical Services - OCLC
- d) Automation of Library and Information Services

e) Library Applications of Microcomputers

6. Computer programming :

a) Programming for Information Systems

b) Computer Methods in Language Processing

c) Computer Programming for information processing

d) Text processing by Computer

e) Computer Programming

7. Networks and networking :

a) Networking Systems

b) Institute on Library Networking

c) Library Information Networks

d) Information Networks

e) Bibliographic Utilities and Networks

8. Information Science, Philosophy and sociology of information

Science, and economics of information :

a) The Economics of Information

b) Human Factors in Information Systems

c) Informatology : Foundations of Information Science

d) Sociology of Information Science

e) Philosophy of Information Science

9. Computer Science courses :

a) Artificial Intelligence

b) Pattern Recognition and Perception

c) Interactive Graphics

d) Information Display

e) Software Engineering and Software Tools

10. Mathematics and statistics courses :

- a) Basic Mathematics for Information Science
- b) Mathematics in Information Science
- c) Statistic in Information Science
- d) Quantitative Methods

2 กลุ่มสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ แบ่งประเภทของรายชื้อวิชาออกเป็น 8 กลุ่ม โดยแบ่งตามลักษณะของกลุ่มงานที่ปฏิบัติ ดังนี้

- 1. Library Science : General and Introduction Courses.
- 2. Library System
- 3. Library Administration / Management.
- 4. Collection Management & Organization.
- 5. User Education/ User Studies
- 6. User Service/ Reference Service
- 7. Library Resources
- 8. Bibliographic Tools and Techniques

3 กลุ่มสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 6 กลุ่มวิชาตามที่มีการเสนอแนะ

ดังนี้

- 3.1 Education
- 3.2 Administration/ Management/ Accounting
- 3.3 Communications
- 3.4 Foreign Language
- 3.5 Economics
- 3.6 Research

รวมเป็นกลุ่มของประเภทรายวิชาทั้งสิ้น 24 กลุ่มรายวิชา

การจัดลำดับความสำคัญของแนวคิดด้านการจัดหลักสูตรและกระบวนวิชา

จากรายชื่อวิชาทั้งหมด 334 รายชื่อ นำแต่ละรายชื่อวิชามาจำแนกกลุ่ม ลงในตารางวิเคราะห์กลุ่มกระบวนวิชา โดยพิจารณาว่าจะจัดไว้ในกลุ่มสาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์ และบรรณารักษศาสตร์ สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ หรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง แล้วพิจารณาอีกครั้งว่ารายชื่อนั้นควรจะอยู่ในกลุ่มรายวิชาใด จนครบทั้ง 334 รายชื่อวิชา จากนั้นทำการนับความถี่จากจำนวนครั้งที่มีการเสนอรายชื่อวิชาที่ซ้ำกันในกลุ่มสาขาวิชาแต่ละกลุ่ม แล้วจึงจัดลำดับความสำคัญของกลุ่มรายวิชาตามค่าความถี่ เรียงตามลำดับจากมาก ไปหาน้อย และคิดอัตราส่วนร้อยละ (%) ตามค่าความถี่ที่ปรากฏ พบว่า กลุ่มสาขาวิชาที่ได้รับการเสนอแนะรายชื่อนี้อาามากที่สุดเป็นกลุ่มสาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ 136 รายชื่อวิชา (40.72%) รองลงมาคือกลุ่มสาขาวิชาด้านบรรณารักษศาสตร์ 126 รายชื่อวิชา (37.72 %) ส่วนสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องได้รับการเสนอแนะทั้งสิ้น 72 รายชื่อวิชา (21.56%) เมื่อจัดลำดับความสำคัญของกลุ่มรายวิชาตามความถี่ของแนวคิด สามารถเสนอได้ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 3 ลำดับความสำคัญของกลุ่มรายวิชาตามความถี่ของแนวคิด

อันดับที่	กลุ่มรายวิชา	สาขาวิชา	ความถี่	ร้อยละ
1	Collection Management. & Organization	บรรณารักษศาสตร์	40	11.98
2	Administration/Management /Accounting	สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง	30	8.98
3	User Service/ Reference Service	บรรณารักษศาสตร์	27	8.08
4	Technology Applied to Library Process	สารนิเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์	20	5.99
5	Database Design and Management.	สารนิเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์	19	5.69
6	Communications	สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง	18	5.39
8	Computer Programming	สารนิเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์	15	4.49
8	Information Science, Philosophy and Sociology of information Science and Economics of Information	สารนิเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์	15	4.49

ตาราง 3 (ต่อ)

อันดับที่	กลุ่มรายวิชา	สาขาวิชา	ความถี่	ร้อยละ
11	General and Introductory Courses on Computers and Data Processing	สารนิเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์	14	4.19
11	On-line Information Retrieval from Remote Data Bases	สารนิเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์	14	4.19
11	Library Resources	บรรณารักษศาสตร์	14	4.19
13	System Analysis, Design and Evaluation	สารนิเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์	13	3.89
13	Library Administration / Management	บรรณารักษศาสตร์	13	3.89
14	Bibliographic Tools and Techniques	บรรณารักษศาสตร์	12	3.60
15	Library Science : General and Introductory Courses	บรรณารักษศาสตร์	11	3.29
16	Mathematics and Statistics Courses	สารนิเทศศาสตร์ และบรรณารักษศาสตร์	10	2.99
18	Computer Science Courses	สารนิเทศศาสตร์ และบรรณารักษศาสตร์	9	2.69
18	Education	สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง	9	2.69

ตาราง 3 (ต่อ)

อันดับที่	กลุ่มรายวิชา	สาขาวิชา	ความถี่	ร้อยละ
19	Research	สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง	8	2.39
20	Networks and Networking	สารนิเทศศาสตร์และ บรรณารักษศาสตร์	7	2.10
22	User Education / User Studies	บรรณารักษศาสตร์	5	1.50
22	Foreign Language	สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง	5	1.50
23	Library System	บรรณารักษศาสตร์	4	1.20
24	Economics	สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง	2	0.6
รวม			334	100

เมื่อพิจารณาจากการจัดลำดับความสำคัญของรายวิชาแล้ว อาจกล่าวได้ว่า แนวความคิดส่วนใหญ่ยังเน้นหนักทางด้านงานเทคนิคของห้องสมุด เห็นว่าผู้เรียนควรมีความรู้ในด้าน Collection Management & Organization ในกลุ่มสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นอันดับ 1 เน้นในด้าน cataloging ทั้งที่เป็น Non-book และ Special materials cataloging code rules; Commercial or external cataloging service; Classification ทั้งระบบ Dewey และ L.C.; กระบวนการจัดหาและความร่วมมือกันในการจัดหาทรัพยากร

อันดับที่ 2 เป็นความรู้ทางด้าน Administration/ Management/ Accounting อยู่ในกลุ่มสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากแนวโน้มของผู้ประกอบอาชีพด้านสารนิเทศ จะมีลักษณะ

เป็นธุรกิจของหน่วยงาน องค์การหรือบริษัท มากกว่าการบริการให้เปล่าในห้องสมุด จึงจำเป็นต้องมีความรู้ในด้านการจัดการเป็นผู้บริหารงานแบบนักธุรกิจ อันดับที่ 3 เป็นความรู้ในการให้บริการแก่ผู้ใช้บริการโดยเป็นยุทธวิธีในการให้บริการสารนิเทศ กลุ่มผู้ใช้บริการ ประเภทและวัสดุสารนิเทศที่ให้บริการ เพื่อให้ความพึงพอใจแก่ผู้ใช้บริการมากที่สุด อยู่ในกลุ่มสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ อันดับที่ 4 เน้นในการนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้กับงานห้องสมุด อยู่ในกลุ่มสาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ ที่เน้นมากคือ Library automation และ Information services อันดับที่ 5 เป็นรายวิชาในกลุ่มการออกแบบและการจัดการฐานข้อมูล อยู่ในกลุ่มสาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ รายวิชาที่มีการเสนอแนะมากที่สุดในกลุ่มนี้ คือ การจัดเก็บและการค้นคืนสารนิเทศจากฐานข้อมูล รองลงมาเป็นรายวิชาทางด้าน Database organization and structure ; และการออกแบบและพัฒนาฐานข้อมูล อันดับที่ 6 เป็นรายวิชาในกลุ่ม Communications อยู่ในกลุ่มสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง เน้นความสามารถในการติดต่อสื่อสาร ความมีมนุษยสัมพันธ์ทั้งกับผู้ใช้บริการและผู้ร่วมงาน ความสามารถในการเขียนและการสัมภาษณ์ ตลอดจนการใช้สื่อต่างในการสื่อสาร

อันดับ 7 มีกลุ่มรายวิชาที่มีความถี่จากแนวคิดเท่ากัน 2 กลุ่มรายวิชาในกลุ่มสาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ จึงจัดไว้ที่อันดับ 8 เป็นรายวิชาทางด้าน Computer programming และ Information science, Philosophy and sociology of information science, and economics of information อันดับที่ 9, 10, 11 มีกลุ่มรายวิชาที่มีความถี่จากแนวคิดเท่ากัน 3 กลุ่มรายวิชา จึงจัดไว้ที่ อันดับที่ 11 ได้แก่ รายวิชาในกลุ่ม General and introductory courses on computers and data processing (เน้นในการสอนสารนิเทศศาสตร์เบื้องต้น และกระบวนการสารนิเทศและคอมพิวเตอร์เบื้องต้น); On-Line information retrieval from remote databases (เน้นในการ Searching และ Retrieval รายการทางบรรณานุกรมจากออนไลน์) อยู่ในกลุ่มสาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ และ รายวิชาในกลุ่ม Library Resources อยู่ในกลุ่มสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ (เน้นในด้านแหล่งที่มูลทางวรรณกรรมในสาขาวิชาต่าง ๆ) กลุ่มรายวิชาที่มีความถี่จากแนวคิดน้อยที่สุดเป็นกลุ่มรายวิชาในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง คือ Economics อยู่ในอันดับที่ 24

การจัดลำดับความสำคัญของกลุ่มรายวิชาในแต่ละกลุ่มสาขาวิชา

1. กลุ่มสาขาวิชาสาขานิติศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ เมื่อนำรายชื่อวิชาในกลุ่มสาขาวิชาสาขานิติศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ จำนวน 136 รายชื่อวิชามาจำแนกและจัดลำดับความสำคัญตามความถี่ของแนวคิด ปรากฏว่า กลุ่มวิชาที่ได้รับการเสนอนะมากที่สุดเป็นอันดับ 1 คือ Technology applied to library process (14.71%) อันดับ 2 คือ Database Design and Management (13.97%) อันดับ 3 มีค่าความถี่เท่ากับ 2 กลุ่มรายวิชา จึงจัดไว้ที่อันดับที่ 4 ได้แก่ Computer programming และ Information Science, Philosophy and sociology of information science, and economics of information Science (11.03%) อันดับ 5 มีค่าความถี่เท่ากับ 2 กลุ่มรายวิชา (10.29%) จึงจัดไว้ที่อันดับ 6 ได้แก่ General and Introductory Courses on Computers and Data processing และ On-line Information Retrieval from Remote Databases อันดับ 7 ได้แก่ System analysis, Design and Evaluation (9.56%) อันดับ 8 ได้แก่ Mathematics and Statistics Courses (7.35%) อันดับ 9 ได้แก่ Computer Science Courses (6.65%) และอันดับ 10 ได้แก่ Network and Networking (5.15%)

ตาราง 4 ลำดับความสำคัญของกลุ่มรายวิชาในกลุ่มสาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์

กลุ่มรายวิชา	ความถี่	%	อันดับที่
Technology Applied to Library Process	20	14.71	1
Database Design and Management.	19	13.97	2
Computer Programming	15	11.03	4
Information Science, Philosophy and Sociology of Information Science, and Economics of Information	15	11.03	4
General and Introductory Courses on Computers and Data Processing	14	10.29	6
On-line Information Retrieval from Remote Data Bases	14	10.29	6
System Analysis, Design, and Evaluation	13	9.56	7
Mathematics and Statistics Courses	10	7.35	8
Computer Science Courses	9	6.62	9
Networks and Networking	7	5.15	10
รวม	136	100	

2. กลุ่มสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ เมื่อนำรายชื่อวิชาในกลุ่มสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ จำนวน 126 รายชื่อ มาจำแนกและจัดลำดับความสำคัญตามความถี่ของแนวคิด ปรากฏว่า กลุ่มรายวิชา 3 อันดับแรก ยังคงเป็นวิชาที่เป็นเหมือนองค์ประกอบหลักของงาน บริการสารนิเทศ อันดับ 1 คือ Collection Management & Organization (31.75%) อันดับ 2 เป็นรายวิชาในกลุ่ม User service/Reference service (21.43%) อันดับ 3 เป็นรายวิชาในกลุ่ม Library Resources (11.11%) อันดับ 4 เป็นรายวิชาในกลุ่ม Library Science : General and Introductory Courses (8.73%) อันดับ 7 เป็นรายวิชาในกลุ่ม User Education/ User Studies (3.97%) และอันดับ 8 เป็นรายวิชาในกลุ่ม Library System (3.17%)

ตาราง 5 ลำดับความสำคัญของกลุ่มรายวิชาในกลุ่มสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์

กลุ่มรายวิชา	ความถี่	%	อันดับที่
Collection Management & Organization	40	31.75	1
User Service/ Reference Service	27	21.43	2
Library Resources	14	11.11	3
Library Administration/Management	13	10.32	4
Bibliographic Tools and Techniques	12	9.52	5
Library Science : General and Introductory Courses	11	8.73	6
User Education/ User Studies	5	3.97	7
Library System	4	3.17	8
รวม	126	100	

3. กลุ่มสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง เมื่อนำรายชื่อวิชาในกลุ่มสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องจำนวน 72 รายชื่อ มาจำแนกและจัดลำดับความสำคัญตามความถี่ของแนวคิด ปรากฏว่า กลุ่มวิชาที่ได้รับการเสนอแนะเป็นอันดับ 1 คือ รายวิชาในกลุ่ม Administration/Management/Accounting (41.67%) อันดับ 2 เป็นรายวิชาในกลุ่ม Communications (25.00) อันดับ 3 เป็นรายวิชาในกลุ่ม Education (12.05%) อันดับ 4 เป็นรายวิชาในกลุ่ม Research (11.11%) อันดับ 5 เป็นรายวิชาในกลุ่ม Foreign language (6.94%) อันดับ 6 เป็นรายวิชาในกลุ่ม Economics (2.78%)

ตาราง 6 ลำดับความสำคัญของกลุ่มรายวิชาในกลุ่มสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

กลุ่มรายวิชา	ความถี่	%	อันดับที่
Administration/Management/Accounting	30	41.67	1
Communications	18	25.00	2
Education	9	12.05	3
Research	8	11.11	4
Foreign Language	5	6.94	5
Economics	2	2.78	6
	รวม	72	100

ตอนที่ 4 ศักยภาพของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ ประสานมิตร

การศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

การศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ของวิทยาลัยวิชาการศึกษา หรือมหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ในปัจจุบัน เริ่มต้นในปี พ.ศ. 2500 โดยเหตุที่วิทยาลัย ได้เล็งเห็นความจำเป็น
ว่าควรมีการเตรียมบุคคลที่มีความรู้ความสามารถออกไปปฏิบัติงานด้านนี้ให้มากขึ้น ประกอบกับมี
เสียงเรียกร้องจากนิสิตที่กำลังเรียนอยู่ และครู ซึ่งทำงานห้องสมุดโรงเรียนอยู่แล้ว แต่ไม่ได้รับการ
การฝึกฝนมาก่อนเลย การสอนบรรณารักษศาสตร์ในระยะเริ่มแรกนี้ เรียกว่า Library Under
Studies โดยมี ดร.มาเรีย เหล่าสุนทร เป็นกำลังสำคัญในการสอน และการจัดหลักสูตร ผู้ที่
เข้าเรียนจะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรก ได้แก่ นิสิตชั้นปีที่ 4 ซึ่งตั้งใจจะออกไปทำงาน
ห้องสมุดโรงเรียน และกลุ่มที่ 2 ได้แก่ ครูประจำการ ซึ่งทำงานห้องสมุดอยู่แล้ว

สำหรับนิสิต วิทยาลัยจะเปิดให้เรียนในภาคเรียนสุดท้าย และจะต้องเรียนรายวิชาต่อไปนี้

1. งานเทคนิคห้องสมุด
2. บริการอ้างอิงและบรรณานุกรม
3. การจัดการและบริหารงานห้องสมุด

เรียนสัปดาห์ละ 9 ชั่วโมง และฝึกงานอีกสัปดาห์ละ 21 ชั่วโมง

ส่วนการสอนสำหรับครูนั้น แผนกห้องสมุดจะกำหนดให้ฝึกงานและเรียน ตามความเหมาะสม
คือแล้วแต่ว่าทาง โรงเรียนจะอนุญาตให้มาฝึกได้วันละกี่ชั่วโมง อย่างไรก็ตาม การสอน Library
Under Studies นี้ต้องปิดลงใน พ.ศ. 2506

ในปี พ.ศ. 2508 ได้เกิดสนธิชาบบรรณารักษศาสตร์ระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง วิชา
เฉพาะบรรณารักษศาสตร์ขึ้น รับผู้ที่มีวุฒิการศึกษาชั้นปริญญาตรี โดยต้องผ่านการสอบคัดเลือก
และใช้เวลาในการศึกษา 1 ปี วัตถุประสงค์ของการผลิตบัณฑิตระดับนี้ คือ

1. เพื่อผลิตครูในระดับที่สูงกว่าปริญญาตรี
2. เพื่อผลิตครูไปทำหน้าที่บรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน
3. เพื่อผลิตครูสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในวิทยาลัยครู

มีผู้สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรชั้นสูงวิชาเฉพาะนี้ หลายคน ภายหลังงดเปิดสอนในปี พ.ศ. 2515 ในปี พ.ศ. 2509 วิทยาลัยวิชาการศึกษา ได้เปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาโท โดยมีหลักสูตรเน้นหนักไปในทางวิชาการศึกษาพอ ๆ กับวิชาด้านบรรณารักษศาสตร์ รับผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และมีผลการเรียนเฉลี่ย ไม่ต่ำกว่า 2.5 หรือผู้ที่ได้ประกาศนียบัตรชั้นสูงวิชาเฉพาะบรรณารักษศาสตร์ โดยต้องผ่านการสอบคัดเลือก และกำหนดเวลาในการศึกษาอย่างน้อย 2 ปี (สำหรับผู้มีวุฒิประกาศนียบัตรชั้นสูงวิชาเฉพาะบรรณารักษศาสตร์แล้ว เวลาการศึกษาลดลงเหลือ 1 ปี) อย่างมากไม่เกิน 4 ปี และไม่เกิน 3 ปี สำหรับผู้มีวุฒิประกาศนียบัตรชั้นสูงวิชาเฉพาะบรรณารักษศาสตร์ โดยมีรายละเอียดของหลักสูตรทั้ง 2 ระดับ ดังนี้

หลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นสูงวิชาเฉพาะ

ผู้ที่เข้าเรียนเพื่อรับประกาศนียบัตรชั้นสูงวิชาเฉพาะ จะต้องทำหน่วยกิตในวิชาที่กำหนดให้ได้ 45 หน่วยกิต โดยแบ่งวิชาออกเป็น 3 หมวดใหญ่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

หมวดที่ 1 Surveys of Library Science Field.

ชื่อวิชา	หน่วยกิต/ชั่วโมง
LSc.501 Foundations of Library Service	3/3
LSc.502 Bibliography of Humanities	3/3
LSc.503 Bibliography of Social Sciences	3/3
LSc.504 Bibliography of Sciences	3/3
LSc.477 Educational Materials	3/3
LSc.507 Library Material for Children	3/3
LSc.604 Seminar in Library Science	3/3

หมวดที่ 2 Theory and Technical Process

ชื่อวิชา	หน่วยกิต/ชั่วโมง
LSc.505 Reference and Research Service	3/3
LSc.508 Library Acquisition	3/3
LSc.601 Cataloging and Classification I	3/3
LSc.602 Cataloging and Classification II	3/3
LSc.603 Library Administration and Librarianship	3/3
รวม	15/15

หมวดที่ 3 Practicum in Library Service

ชื่อวิชา	หน่วยกิต/ชั่วโมง
LSc.605 Practicum in Library Service	10/20

ผู้ที่สำเร็จการศึกษา จะต้องทำหน่วยกิตได้ครบตามที่กำหนด โดยต้องได้คะแนนเฉลี่ย ไม่ต่ำกว่า 3.00 ผู้ทำคะแนนเฉลี่ยถึง 3.50 ขึ้นไป จะได้รับคัดเลือกให้เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท เพื่อรับปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต โดยไม่ต้องผ่านการสอบคัดเลือก

หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์)

1. หมวดวิชาเอก หรือวิชาชั้น 45 หน่วยกิต ประกอบด้วยวิชากลุ่มต่าง ๆ ดังนี้
 - 1.1 วิชาแกน 15 หน่วยกิต ประกอบด้วยวิชาพื้นฐาน 9 หน่วยกิต และวิชาเทคนิค 6 หน่วยกิต โดยเลือกเรียนจากวิชาเหล่านี้

วิชาพื้นฐาน	หน่วยกิต/ชั่วโมง
Educ.501 Psychological Foundations of Education	3/3
Educ.502 Sociological Foundations of Education	3/3
Educ.503 Historical Foundations of Education	3/3
Educ.504 Philosophical Foundations of Education	3/3
EDuc.505 Comparative Education	3/3

วิชาเทคนิค

Educ.510	Statistical Methods Applied to Education	3/4
Educ.511	Methods of Educational Research	3/4
Educ.512	Introduction to Education Statistics	3/3
Educ.513	Test Constructions	3/3
Educ.514	Psycho-educational Assessment	3/3
Educ.515	Statistics I. Statistics Reasoning in Education	3/3
Educ.674	Seminar in Educational Research and Evaluation	3/3

1.2 วิชาที่เกี่ยวข้องกับวิชาบรรณารักษศาสตร์ เลือกเรียนจากวิชาเหล่านี้ 15 หน่วยกิต โดยให้เลือกจากกลุ่มวิชาทั่วไป 6 หน่วยกิต อีก 9 หน่วยกิต ให้เลือกจากวิชาการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง (เนื่องระดับเดียวกัน)

วิชาทั่วไป	หน่วยกิต/ชั่วโมง
Educ.416 Social Psychology	3/3
Educ.463 Mental Hygiene	3/3
Educ.465 Psychology of Adolescence	3/3
Educ.522 Children's Literature	3/3
Educ.658 Radio and Television in Education	3/3
Educ.606 Developmental Psychology I	3/3
Educ.607 Developmental Psychology II	3/3
Educ.622 Educational and Occupational Information	3/3
Educ.562 Sociological Aspects of Mass Communication	3/3

ประถมศึกษา

Educ.520	Curriculum Development in Elementary Schools	3/3
Educ.521	Elementary School Organization, Administration and Supervision	3/3
Educ.523	Teaching Language Arts in Elementary School	3/3
Educ.670	Seminar in Elementary Education	3/3
Educ.680	Workshop in Developing Instructional Materials for the Elementary School	3/3

มัธยมศึกษา

Educ.525	Curriculum Development in the Secondary School	3/3
Educ.526	Secondary School Organization, Administration and Supervision	3/3
Educ.671	Seminar in Secondary Education	3/3

อุดมศึกษาและการฝึกหัดครู

Educ.535	Higher Education	3/3
Educ.536	Teacher Education	3/3
Educ.537	College Teaching	3/3
Educ.538	Personnel Work With College Groups	3/3
Educ.673	Seminar in Higher and Teacher Education	3/3

1.3 ปรวิญญานพนธ์ 15 หน่วยกิต นิสิตต้องเสนอปรวิญญานพนธ์ในปัญหาที่เกี่ยวกับบรรณารักษศาสตร์หนึ่งเรื่อง และสอบปากเปล่าเกี่ยวกับปรวิญญานพนธ์ที่เขียนนั้น

2. หมวดวิชาการ หรือวิชาสามัญ นิสิตต้องเรียนวิชาที่กำหนดเหล่านั้นอย่างน้อย 36 หน่วยกิต ซึ่งได้แก่วิชาบรรณารักษศาสตร์ทุกรายวิชาที่กำหนดให้เรียนในระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง วิชาเฉพาะ ยกเว้นวิชา LSc.477, LSc.507, และ LSc.508 (แต่นิสิตอาจจะเรียนวิชาเหล่านั้นเป็นวิชาเลือกได้) ดังนั้นนิสิตที่สำเร็จประกาศนียบัตรชั้นสูงวิชาเฉพาะมาแล้ว จึงไม่ต้อง

เรียนวิชาหมวดนอก

3. หมวดวิชาเลือก นิสิตอาจจะเลือกเรียนวิชาต่าง ๆ เหล่านี้ได้อีก ไม่น้อยกว่า 9

หน่วยกิต

LSc.477 Education Materials	3/3
LSc.507 Library Materials for Children	3/3
LSc.508 library Acquisition	3/3
Thai 601 Literary Works in King Narai's and King Boromkod's Periods	3/3
Thai 602 Literary Works in King Chulalongkorn's Period	3/3
Thai 604 Literary Works in King Vajiravudh's Period	3/3
Hist.414 Readings in Far Eastern History	3/3
Eng.611 Major English Writers	3/3
Eng.612 Major American Writers	3/3
Eng.605 A Study of Textbooks in Current Use in Thai Schools	3/3
Eng.613 European Drama	3/3
Eng.615 American Drama	3/3

นิสิตที่จะจบการศึกษา จะต้องเรียนไม่น้อยกว่า 90 หน่วยกิต หรือนิสิตที่เรียนประกาศนียบัตรชั้นสูงมาแล้ว จะต้องเรียนไม่น้อยกว่า 45 หน่วยกิต และต้องมีผลการเรียนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 3.00 ต้องส่งปริญญานิพนธ์ 1 เรื่อง และสอบปากเปล่าผ่าน และสอบข้อเขียนพิสดารผ่าน

ในขณะนั้น แผนกบรรณารักษศาสตร์ มีอาจารย์ผู้สอนในระดับประกาศนียบัตรชั้นสูงวิชาเฉพาะ และระดับปริญญาโท จำนวน 7 คน ได้แก่

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิทย์ ทับเที่ยง
2. อาจารย์ถ่มมุล รัตตากร
3. อาจารย์บุญสม ก้านลั้งวร

4. อาจารย์ปราณี เชียงทอง
5. อาจารย์เกษร สุพรรณายัน
6. อาจารย์สุทัศน์ ส่องแสงจันทร์
7. อาจารย์สุนทร แก้วลาย

(สุนทร แก้วลาย. 2515 : 398 - 408 ; นนทนา เนืองน่อง. 2520 : 139 - 140, 144)

ในปี พ.ศ. 2517 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้ปรับปรุงหลักสูตรปริญญาโท สาขา
วิทยาศาสตร์ ดังนี้

- | | |
|---|---------------|
| 1. หมวดวิชาพื้นฐานทางการศึกษา | 12 หน่วยกิต |
| 2. หมวดวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์ ไม่น้อยกว่า | 27 หน่วยกิต |
| 3. หมวดวิชาเลือกเสรี | 3 หน่วยกิต |
| 4. วิทยานิพนธ์ | 6 หน่วยกิต |
| 5. การฝึกงาน | ไม่มีหน่วยกิต |

นอกจากนี้ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ ยังได้เปิดสอนวิชาโทบรรณารักษศาสตร์ สำหรับ
หลักสูตรการศึกษาบัณฑิตอีกด้วย เพื่อผลิตบรรณารักษ์สำหรับห้องสมุดโรงเรียน

(เจลีเยว พันธุ์สีดา. 2524 : 1 - 11)

ปัจจุบันภาควิชาบรรณารักษศาสตร์รับผิดชอบการเรียนการสอนวิชาพื้นฐาน บรรณ 101
ห้องสมุดและการศึกษาค้นคว้า จำนวน 2 หน่วยกิต ให้แก่นิสิต ชั้นปีที่ 1 ทุกคน ทุกคณะใน
มหาวิทยาลัย และสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ 2 ระดับ คือระดับปริญญาตรี และระดับปริญญาโท

ในระดับปริญญาตรีนั้น ภาควิชารับผิดชอบในการสอนวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์ หลักสูตร
การศึกษามัธยมศึกษา (กศ.บ. วิชาเอกบรรณารักษศาสตร์) ให้แก่นิสิตคณะศึกษาศาสตร์ ในหลักสูตร
4 ปี จำนวน 38 หน่วยกิต และสอนวิชาโท จำนวน 18 หน่วยกิต ให้แก่นิสิตในระดับปริญญาตรี
ทุกคณะที่สนใจมาเลือกเรียนวิชาโทบรรณารักษศาสตร์

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

1. เพื่อผลิตบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน
2. เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาวิชาชั้นบรรณารักษศาสตร์ระดับสูง

สำหรับระดับปริญญาโท ภาควิชาฯ รับผิดชอบการสอนถึง 2 หลักสูตรได้แก่หลักสูตร การศึกษามหาบัณฑิต กศ.ม. (วิชาเอกบรรณารักษศาสตร์) ให้แก่คณะศึกษาศาสตร์ เช่นเดียวกับระดับปริญญาตรี โดยเปิดสอนมาตั้งแต่ พ.ศ. 2509 ปัจจุบันหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต มีจำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร 48 หน่วยกิต และอีกหลักสูตรหนึ่งคือ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เป็นหลักสูตรที่ทบวงมหาวิทยาลัยให้ความเห็นชอบแล้ว เมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2529 หลักสูตรเปิดใหม่ พ.ศ. 2529 นี้ เป็นหลักสูตรในคณะมนุษยศาสตร์ มีชื่อย่อปริญญาว่า ศศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์) มีจำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร 40 หน่วยกิต แต่มีวิชาพื้นฐานสำหรับผู้ที่ไม่ได้จบการศึกษาระดับปริญญาตรีในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์อีก จำนวน 6-9 หน่วยกิต (เรียนโดยไม่นับหน่วยกิต) โดยเปิดสอนในปีการศึกษา 2529 เป็นต้นไป มีวัตถุประสงค์ของหลักสูตรในระดับปริญญาโท ดังนี้

หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.)

1. เพื่อสร้างผู้นำทางวิชาชีพ
2. เพื่อสร้างผู้สอนที่สามารถพัฒนา
บรรณารักษศาสตร์

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.)

1. เพื่อสร้างผู้นำในด้านบรรณารักษศาสตร์และ
สารนิเทศศาสตร์
2. เพื่อสร้างผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาเทคนิคในทาง
บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

โครงสร้างหลักสูตรระดับปริญญาตรีวิชาบรรณารักษศาสตร์

	หลักสูตร 4 ปี	หลักสูตรเทียบ 4 ปี
1. วิชาพื้นฐานทั่วไป	30	-
2. วิชาชีพครู ไม่น้อยกว่า	38	21
3. วิชาเอก ไม่น้อยกว่า	44	38
4. วิชาโท ไม่น้อยกว่า	18	18
5. วิชาเลือก	5-10	0-3
รวมแล้วไม่น้อยกว่า	140 หน่วยกิต	

โครงสร้างหลักสูตรระดับปริญญาโท

หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต(กศ.ม.)

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต(ศศ.ม.)

1. ทมวตวิชาพื้นฐานทางการศึกษา		1. วิชาบังคับ	19
ไม่น้อยกว่า	12	2. วิชาเอกเลือก	10
2. ทมวตวิชาเอก	21	3. วิชาเลือกเสรี	5
ไม่น้อยกว่า		ไม่น้อยกว่า	
3. ทมวตวิชาเลือกเสรี	6	4. วิทยานิพนธ์	6
ไม่น้อยกว่า			
4. วิทยานิพนธ์	6		
		รวมตลอดหลักสูตร	40 หน่วยกิต
จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร			
ไม่น้อยกว่า	48 หน่วยกิต		

(เฉลี่ยว พัณฐ์ลีดา. 2529 : 61 - 63)

จากเป้าหมายของหลักสูตรการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ ของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มุ่งการผลิตอาจารย์ และบรรณารักษ์สำหรับปฏิบัติงานในสถาบันการศึกษาและห้องสมุดในระดับต่าง ๆ แม้จะมีการปรับปรุงเป็นระยะก็ตาม หลักสูตรทั้งหมด ก็ยังไม่ได้ตอบสนองความต้องการโดยส่วนรวมของประเทศ ซึ่งในปัจจุบันความต้องการที่กล่าวขวัญกันมาก ได้แก่ ความต้องการนักคอมพิวเตอร์ และบุคลากรในสาขาที่เกี่ยวข้อง แต่ที่สำคัญคือบุคลากรที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการประสานการใช้ การถ่ายทอด และการจัดระบบสารนิเทศ ซึ่งองค์กร หรือบุคคลที่มีความต้องการในการใช้สารนิเทศเพื่อบรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง มักจะประสบปัญหา ต่อไปนี้

1. ไม่สามารถจัดหาสารนิเทศที่ต้องการได้
2. สารนิเทศที่มีอยู่ไม่เพียงพอหรือขาดความทันสมัย
3. ระบบการจัดการสารนิเทศที่ไม่มีประสิทธิภาพพอที่จะทำให้ได้ทันเวลา
4. การกระจายและการถ่ายทอดสารนิเทศไม่ทั่วถึงกลุ่มผู้ใช้ ซึ่งมีอยู่หลายประเภท
5. ขาดการวางแผนในเรื่องสารนิเทศในระดับต่าง ๆ มากขึ้น

ในขณะที่ความต้องการให้สารนิเทศมีระบุมากขึ้น และปัญหาการจัดการด้านสารนิเทศมีความรุนแรงยิ่งขึ้น การจัดการศึกษาเพื่อผลิตบุคคลด้านการจัดการทรัพยากรสารนิเทศกลับขาดตัวเข้ามา ทั้งด้านหลักสูตรและความชำนาญเฉพาะทาง ซึ่งไม่สามารถสนองตอบความต้องการของสังคม จึงควรที่จะมีการเพิ่มบทบาทในการผลิตบุคลากรที่ตอบสนองความต้องการของสังคม

ในขณะที่ผู้วิจัยกำลังดำเนินการเก็บข้อมูล คณะกรรมการดำเนินการจัดตั้งคณะสารนิเทศศาสตร์ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ได้เสนอโครงการจัดตั้งคณะสารนิเทศศาสตร์ (Faculty of Information Science) ต่อทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งปัจจุบันได้รับอนุมัติให้บรรจุในแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะผลิตบุคลากรเพื่อตอบสนองความต้องการดังกล่าว

โครงการนี้เป็นโครงการที่ย้ายมาจากภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร โดยเน้นแนวทางในการผลิตบัณฑิตที่มีความสามารถสูงในระดับวิชาชีพในสาขาที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ที่อยู่ในความต้องการของตลาดงาน สาขาที่ยังขาดแคลนผู้ชำนาญการเฉพาะทางที่นอกเหนือไปจากสาขามานุษยศาสตร์ และยังไม่มีการดำเนินการผลิต โดยมีวัตถุประสงค์ของโครงการ ดังนี้

1. เพื่อผลิตบัณฑิตในระดับปริญญาตรีและระดับบัณฑิตศึกษาในสาขามานุษยศาสตร์สำหรับเด็ก ให้มีความสามารถในการปฏิบัติงานในสาขาวิชาได้
2. เพื่อผลิตบัณฑิตในระดับบัณฑิตศึกษา ให้มีความสามารถในสาขามานุษยศาสตร์ ให้มีความสามารถค้นคว้าวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อผลิตบัณฑิตในระดับปริญญาตรี และระดับบัณฑิตศึกษาในสาขาสารนิเทศศาสตร์ และสามารถค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ
4. เพื่อผลิตบัณฑิตในระดับบัณฑิตศึกษา ให้มีความสามารถในสาขามานุษยศาสตร์ ให้มีความสามารถในการบริหารงาน การค้นคว้าวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. เพื่อผลิตบัณฑิตในระดับบัณฑิตศึกษา ให้มีความสามารถในสาขาวิทยาการจัดการทรัพยากรสารนิเทศ มีความสามารถในการบริหารงาน และค้นคว้าวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. เพื่อผลิตบัณฑิตในระดับบัณฑิตศึกษาให้มีความสามารถในสาขาวิชาเทคโนโลยีการผลิตหนังสือ ให้มีความสามารถในด้านการบริหารงาน การค้นคว้าวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โครงการนี้ กำหนดเปิดสอนใน 5 สาขา ดังนี้ คือ

1. สาขาบรรณารักษศาสตร์ (Library Science) โดยภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ เปิดสอนสาขาบรรณารักษศาสตร์เต็มตามโครงการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 เพื่อสานต่อการผลิตบัณฑิตตามโครงการเดิมของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ เปิดสอนสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ (ศศ.ม) ระดับปริญญาโท รับผิดชอบการสอนวิชาเกี่ยวกับการจัดการและบริหารห้องสมุดหรือศูนย์สารนิเทศ การจัดทำหมวดหมู่ทรัพยากรสารนิเทศ การดำเนินงานห้องสมุด การจัดการบริการและกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการใช้ เทคนิคการส่งเสริมการใช้ การผลิตคู่มือสืบค้นประเภทต่าง ๆ การนำเทคโนโลยีสารนิเทศไปใช้ในการจัดการห้องสมุด การจัดระบบห้องสมุดอัตโนมัติ โดยมีเป้าหมายหลักในการผลิตบรรณารักษ์สำหรับห้องสมุดทุกระดับ เน้นบุคลากรที่ประจำการอยู่แล้ว ให้ได้พัฒนาตนเอง โดยปรับปรุงความรู้ให้ทันสมัย และนำเทคนิคใหม่ ๆ มาใช้ในการปรับปรุงงานให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

2. สาขาสารนิเทศศาสตร์ (Information Science) โดยภาควิชาสารนิเทศศาสตร์ จะเปิดสอนในระดับปริญญาตรี หลักสูตร วท.บ. (สารนิเทศศาสตร์) ในปี พ.ศ. 2535 และในระดับปริญญาโท หลักสูตร วท.ม. (สารนิเทศศาสตร์) ในปี พ.ศ. 2538 รับผิดชอบการสอนวิชาที่เกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดสารนิเทศ บทบาทของสารนิเทศในสังคม ลักษณะทางสังคมวิทยาว่าด้วยการผลิต การใช้ และการถ่ายทอดความรู้ ทฤษฎีการสื่อสาร ทฤษฎีการออกแบบ ระบบการจัดเก็บและค้นคืนสารนิเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และคอมพิวเตอร์ในการสื่อสาร การวัดประสิทธิผลของระบบสารนิเทศ การบริหารและการจัดการเทคโนโลยีชุมชนวิชาการ และการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับสารนิเทศ คอมพิวเตอร์กับการสื่อสาร การวิเคราะห์เชิงปริมาณ การถ่ายทอดและเผยแพร่สารนิเทศ มุ่งเน้นการผลิตบุคลากรที่มีความชำนาญเฉพาะด้านซึ่งมีความรู้ความเข้าใจในระบบสารนิเทศสมัยใหม่ มีความชำนาญในการจัดการและการใช้เทคโนโลยีสารนิเทศในการแก้ปัญหา การแสวงหา การใช้ และการเผยแพร่สารนิเทศทั้งในหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ทั้งยังเป็นผู้ที่มีความสามารถในการค้นคว้า วิจัย และพัฒนางาน

ด้านสารสนเทศในประเทศให้กว้างขวางยิ่งขึ้น และเป็นผู้ที่สามารถประกอบวิชาชีพอิสระในด้านธุรกิจบริการสารสนเทศได้เช่นเดียวกับในต่างประเทศ

3. สาขาวรรณกรรมสำหรับเด็ก (Children's Literature) โดยภาควิชาวรรณกรรมสำหรับเด็ก หลักสูตร ศศ.บ. จะเปิดสอนในระดับปริญญาตรี ปี พ.ศ. 2535 และในระดับปริญญาโท หลักสูตร ศศ.ม. ปี พ.ศ. 2538 รับผิดชอบการสอนที่เกี่ยวกับหลักปรัชญาและวิวัฒนาการของวรรณกรรมเด็ก เทคนิคของหนังสือและสื่อสำหรับเด็ก การเตรียมต้นฉบับ การออกแบบและจัดพิมพ์ การส่งเสริมการอ่าน กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน วรรณกรรมสำหรับเด็ก เปรียบเทียบ จิตวิทยาการอ่านของเด็ก นิทานและการเล่านิทาน มุ่งเน้นในการผลิตบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในวรรณกรรมสำหรับเด็ก สามารถใช้วรรณกรรมสำหรับเด็ก ไปพัฒนาเด็กในโรงเรียน ศูนย์เด็กและเยาวชน โรงพยาบาล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กในประเทศไทย มีความรู้ความสามารถทางการวิเคราะห์ วิจัย และวิจัยวรรณกรรมสำหรับเด็ก สามารถพัฒนาการผลิตหนังสือและสื่อสมัยใหม่สำหรับเด็กในประเทศไทยให้มีคุณภาพดีขึ้น

4. สาขาวิทยาการจัดการทรัพยากรสารสนเทศ (Information Resources Management) โดยภาควิชาวิทยาการจัดการทรัพยากรสารสนเทศ เปิดสอนเฉพาะระดับปริญญาโท หลักสูตร วท.ม. ในปี พ.ศ. 2537 รับผิดชอบการสอนเกี่ยวกับหลักการจัดการบริการสารสนเทศ สิ่งท่งของการจัดการทรัพยากรสารสนเทศ การวิเคราะห์ระบบสารสนเทศ ระบบและเทคโนโลยีทรัพยากรสารสนเทศ การจัดการและการบริหารงานสำนักงานสารสนเทศ รัฐและสารสนเทศ บริการค้นคืนสารสนเทศ ระบบอัตโนมัติในสำนักงาน คอมพิวเตอร์เทคโนโลยีสำหรับการจัดการทรัพยากรสารสนเทศ ระบบการจัดการฐานข้อมูล สารสนเทศสิ่งแวดล้อม นโยบายสารสนเทศ ตลอดจนมาตรฐานที่ใช้ในการจัดการสารสนเทศ มุ่งเน้นการผลิตผู้นำด้านการจัดการและดำเนินงานเกี่ยวกับทรัพยากรสารสนเทศในองค์การทั้งภาครัฐและเอกชน สามารถพัฒนาทางด้านการจัดการสารสนเทศในประเทศไทย หรือประกอบอาชีพส่วนตัว และเป็นการผลิตบุคลากรออกไปรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมได้มากขึ้น

5. สาขาเทคโนโลยีการผลิตหนังสือ(Book Publishing Management) โดยภาค
 วิชาเทคโนโลยีการผลิตหนังสือ จะเปิดสอนเฉพาะระดับปริญญาโท หลักสูตร ศศ.ม. ในปี พ.ศ.
 2538 มุ่งผลิตบุคลากรในระดับเจ้าหน้าที่บริหารในอุตสาหกรรมการผลิตหนังสือ ในระดับที่สามารถ
 ดำเนินธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความสามารถด้านการค้นคว้าวิจัย เกี่ยวกับการผลิตหนังสือ
 รับผิดชอบการสอนเกี่ยวกับเทคนิค วิธีการ หลักการและเทคโนโลยีการเตรียมต้นฉบับ
 บรรณาธิการกิจ การออกแบบ การพิมพ์หนังสือและสื่อความรู้ การจัดพิมพ์และการเผยแพร่ การ
 บริหารและการจัดการผลิต เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์สำหรับการพิมพ์และจำหน่าย (โครงการจัดตั้ง
 คณะวารนิตเทศศาสตร์ มศว ประสานมิตร. 2533 : 1 - 123)

ดังนั้นการศึกษาศักยภาพในการขยายการศึกษาด้านวารนิตเทศ ของภาควิชาบรรณา-
 รักษ์ศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร จึงมุ่งไปที่ศักยภาพของ
 ภาควิชาบรรณารักษ์ศาสตร์ในการขยายหลักสูตรบรรณารักษ์ศาสตร์ขึ้นเป็นคณะวารนิตเทศศาสตร์
 โดยจะนำเสนอในประเด็นต่อไปนี้

- 4.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพของสาขาวิชาบรรณารักษ์ศาสตร์และวารนิตเทศศาสตร์
- 4.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการด้านการศึกษาของภาควิชาบรรณารักษ์ศาสตร์
- 4.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการขยายหลักสูตรการศึกษาด้านบรรณารักษ์ศาสตร์และ
 วารนิตเทศศาสตร์ขึ้นเป็นคณะวารนิตเทศศาสตร์ ของภาควิชาบรรณารักษ์ศาสตร์ มศว ประสานมิตร
- 4.4 ความพร้อมด้านต่างๆ
 - 4.4.1 ความพร้อมของคณาจารย์
 - 4.4.2 ความคิดเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับการขยายหลักสูตรบรรณารักษ์ศาสตร์และ
 วารนิตเทศศาสตร์ขึ้นเป็นคณะวารนิตเทศศาสตร์ของภาควิชาบรรณารักษ์ศาสตร์
 - 4.4.3 การให้ความสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ของผู้บริหารในการขยายหลักสูตร
 ของภาควิชาบรรณารักษ์ศาสตร์
 - 4.4.4 ศักยภาพในการขยายหลักสูตรบรรณารักษ์ศาสตร์เป็นคณะวารนิตเทศศาสตร์ของ
 ภาควิชา
- 4.5 ปัญหาและอุปสรรค

4.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพของสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

จากข้อมูลการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรส่วนที่เป็นคณาจารย์ของภาควิชา เมื่อพิจารณาโดยรวม ปรากฏว่า กลุ่มประชากรมีความเห็นว่าสภาพของสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์มีความเปลี่ยนแปลงในระดับมาก (4.068) เมื่อพิจารณารายข้อ ปรากฏว่า กลุ่มประชากรมีความเห็นว่าการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ในต่างประเทศมีความเปลี่ยนแปลงมากกว่าในประเทศไทย 'ที่มีการเปลี่ยนแปลงมากในระดับปริญญาโท แต่ในระดับปริญญาตรี ไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก เมื่อคิดค่าคะแนนเฉลี่ย อยู่ในระดับปานกลาง (3.750) โดยให้เหตุผลเพิ่มเติมว่าสืบเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ทำให้การดำเนินการด้านการรวบรวม จัดเก็บและค้นคืนสารนิเทศ ตลอดจนการให้บริการเปลี่ยนรูปแบบไปจากเดิม

กลุ่มประชากรมีความเห็นว่าการนำเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีการสื่อสารและเทคโนโลยีที่เกี่ยวกับการจัดการสารนิเทศเข้ามาสอนในภาควิชา เป็นผลดีในระดับมาก (4.157) เนื่องจากเทคโนโลยีช่วยให้เข้าถึงสารนิเทศได้อย่างรวดเร็ว และมากขึ้น บรรณารักษ์ต้องเผชิญกับวิธีการใหม่ ๆ ในระบบการผลิต การใช้ การเข้าถึงสารนิเทศมากขึ้นเรื่อย ๆ จึงจำเป็นต้องหันไปตามความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และความต้องการของผู้ใช้สารนิเทศ ซึ่งมีความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาสอนในภาควิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นผลดีต่อผู้เรียนบางกลุ่ม คือกลุ่มของคนที่จะไม่ทำงานในห้องสมุดมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานอื่น ๆ ซึ่งเป็นแหล่งที่มีการใช้เทคโนโลยี แต่สำหรับผู้เรียนที่จะไม่ทำงานในแหล่งที่ยังไม่มีการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น ห้องสมุดโรงเรียน โอกาสที่จะได้ใช้เทคโนโลยีสารนิเทศมีน้อย ไม่เป็นประโยชน์เท่าที่ควร

กลุ่มประชากรมีความเห็นว่าวิทยาการใหม่ ๆ เป็นสิ่งจำเป็นต่อวิชาชีพบรรณารักษ์ในระดับมาก (4.263) และวิชาชีพสารนิเทศอื่นๆ ที่ไม่ใช่บรรณารักษ์ อยู่ในระดับมาก (4.105) เช่นกัน โดยเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อบรรณารักษ์ที่จะไปทำงานในวงการอื่น ๆ เช่น ธุรกิจ เอกชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากรสารนิเทศอื่น ๆ ที่ไม่ใช่บรรณารักษ์ เช่นกลุ่มผู้สร้างฐานข้อมูล ผู้จำหน่ายข้อมูล จำเป็นต้องรู้ลึกซึ้งมากกว่าบรรณารักษ์

ตาราง 7 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพของสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

รายการ	ค่าคะแนนเฉลี่ย
1. ความเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ในปัจจุบัน	3.750
2. ผลดีของการนำเอาเทคโนโลยีหรือวิทยาการใหม่ๆ เข้ามาสอนใน ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์	4.157
3. ความจำเป็นของวิทยาการใหม่ๆ ต่อวิชาชีพบรรณารักษ์	4.263
4. ความจำเป็นของวิทยาการใหม่ ๆ ต่อวิชาชีพสารนิเทศสาขาอื่นๆ ที่ สาขาอื่นๆ ที่ไม่ใช่บรรณารักษ์	4.105
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	4.068

4.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการด้านการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์

เมื่อพิจารณาโดยรวมปรากฏว่า กลุ่มประชากรมีความพอใจต่อการจัดการด้านการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ในระดับปานกลาง (3.206) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อปรากฏว่า ความพอใจในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และความพอใจในระบบการเรียนการสอนของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ในสาขาที่อาจารย์มีความเกี่ยวข้องอยู่ในระดับที่เท่ากัน คือ ระดับปานกลาง (3.368) โดยให้เหตุผลเพิ่มเติมว่า ควรมีการกำหนดเป้าหมายของการจัดการด้านการศึกษาที่ชัดเจนกว่านี้ เนื้อหาของหลักสูตรควรจะได้รับ การปรับปรุงให้ทันสมัยขึ้นอีก ควรมีเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้เข้าเรียนให้มีคุณสมบัติ และภูมิหลังที่ ไม่แตกต่างกันมากนัก เพื่อลดปัญหาในการเรียนการสอน ปัจจุบันนิสิตที่ไม่มีพื้นฐานความรู้ทาง บรรณารักษศาสตร์มาก่อนก็มีปัญหาในการเรียน ส่วนความพอใจในระบบการเรียนการสอน กลุ่ม ประชากรเห็นว่า ควรมีการจัดหาเครื่องมือ อุปกรณ์การเรียนการสอนเพิ่มเติม

กลุ่มประชากรมีความพอใจในระบบการทำปริญญานิพนธ์ของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ อยู่ในระดับปานกลาง (3.157) ระบบการเสนอเค้าโครงปัจจุบัน ช่วยลดค่าใช้จ่าย เวลา และ แรงงานให้กับนิสิต ควรมีการจัดเตรียมหัวข้อวิจัย เพื่อเป็นแนวทางให้กับนิสิต กระตุ้นและส่งเสริม ให้อาจารย์เกิดความกระตือรือร้นในการทำวิจัยมากขึ้น โดยให้อาจารย์นิสิตได้มีส่วนร่วมในการ วิจัย เพื่อเพิ่มประสบการณ์ในการวิจัย ส่วนความพอใจในการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาทั่วไปให้กับ นิสิต อยู่ในระดับปานกลาง (3.764) โดยให้เหตุผลว่า ได้ใกล้ชิด ค้นคว้ากับนิสิต และเข้าใจ ปัญหา แต่เท่าที่ผ่านมาสัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับอาจารย์ที่ปรึกษาหลังจากจบ Coursework แล้วจะกลับไปทำงานต่อ ไม่ค่อยมีการติดต่อกันเท่าที่ควร

กลุ่มประชากรมีความพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวกของภาควิชาที่ช่วยสร้างบรรยากาศ ทางวิชาการในระดับบัณฑิตศึกษา อยู่ในระดับน้อยเกือบปานกลาง (2.944) มีเหตุผลเพิ่มว่า สถานที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนเท่าที่ควร ควรมีห้องทำงาน ห้องฝึกงานสำหรับนิสิต เช่น ห้องพิมพ์ดีด ในชั้นนี้ อาคารที่จะสร้างใหม่ที่จะเป็นที่อยู่ของคณะวารสารศาสตร์ คงจะมี ความพร้อมให้กับอาจารย์ และนิสิตมากกว่าปัจจุบัน ควรมีการจัดหาอุปกรณ์อำนวยความสะดวกใน การเรียนการสอนต้องมากกว่านี้ เกี่ยวกับเรื่องนี้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร จัด

เตรียมโครงการสำหรับอนาคต ในการจัดตั้งศูนย์สื่อโสตทัศนูปกรณ์ และเทคโนโลยี และในปัจจุบันกำลังดำเนินการจัดทำโครงการหนังสือตำราของมหาวิทยาลัย

สำหรับความเข้มแข็งทางวิชาการ อันได้แก่ การผลิตผลงานทางวิชาการ การเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการ การให้บริการทางวิชาการแก่สังคมของคณาจารย์ในภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ ปรากฏว่ากลุ่มประชากรมีความพอใจในระดับ ปานกลาง (3.000) โดยให้เหตุผลเพิ่มเติมว่า ควรจะมีความเข้มแข็งมากกว่าที่เป็นอยู่ ภาควิชาควรมีการกระตุ้นและส่งเสริมการผลิตผลงานทางวิชาการ การประชุม สัมมนาทางวิชาการร่วมกัน การเชิญวิทยากร ซึ่งมักจะประสบปัญหาด้านงบประมาณที่มีจำกัด อีกทั้งภาระงานสอน และหน้าที่อื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย ทำให้อาจารย์ไม่มีเวลาพอที่จะร่วมกิจกรรมทางวิชาการได้มากเท่าที่ควร การให้บริการทางวิชาการแก่สังคมเน้นทางด้านปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ มากกว่าเป็นผู้นำทางวิชาการ และยังไม่ได้ใช้ศักยภาพให้เต็มที่

กลุ่มประชากรมีความพอใจในการส่งเสริมทางวิชาการของภาควิชาฯ อันได้แก่ การสนับสนุนให้ผลิตผลงานทางวิชาการ การเข้าร่วมประชุมการวิชาการ การให้ลาเพื่อการวิจัย เพื่อพัฒนาตนเองในปัจจุบัน อยู่ในระดับปานกลาง (3.052) ส่วนความพอใจกับการจัดการของภาควิชาในอันที่จะก่อให้เกิดบรรยากาศทางวิชาการ การเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการ การให้บริการแก่สังคม อยู่ในระดับปานกลาง (3.000) มีความเห็นว่ามหาวิทยาลัยให้อิสระทางวิชาการเพื่อพัฒนาตนเอง โดยจัดหาทุนสำหรับอาจารย์ที่จะทำวิจัยและศึกษาต่อ ซึ่งภาควิชาต้องจัดทำแผนการนโยบายที่ชัดเจนในอันที่จะส่งเสริมและให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ แก่ผู้ที่ผลิตผลงานทางวิชาการ เพื่อให้เกิดบรรยากาศทางวิชาการเป็นการกระตุ้นให้คณาจารย์ร่วมมือกันพัฒนาทางวิชาการ

ตาราง 8 ความพอใจต่อการจัดระบบการศึกษาของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์

รายการ	ค่าคะแนนเฉลี่ย	อันดับที่
1. ความพอใจในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ที่ให้อยู่ในปัจจุบันของภาควิชาฯ	3.368	3
2. ความพอใจในระบบการเรียนการสอนของภาควิชาฯ ในสาขาที่อาจารย์ มีความเกี่ยวข้อง	3.368	3
3. ความพอใจในระบบการทำวิทยานิพนธ์	3.157	4
4. ความพอใจในการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาทั่วไปให้กับนิสิต	3.764	1
5. ความพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวกที่ช่วยสร้างบรรยากาศทางวิชาการในระดับบัณฑิตศึกษา	2.944	8
6. ความพอใจต่อความเข้มแข็งทางวิชาการ	3.000	7
7. ความพอใจกับการส่งเสริมทางวิชาการที่ภาควิชา บรรณารักษศาสตร์จัดให้คณาจารย์ของภาควิชาฯในปัจจุบัน	3.052	5
8. ความพอใจกับการจัดการของภาควิชาฯ ในอันที่จะก่อให้เกิดบรรยากาศ ทางวิชาการและการกระตุ้นให้คณาจารย์ ร่วมมือกันพัฒนาวิชาการ	3.000	7
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	3.206	

4.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการขยายหลักสูตรการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ขึ้นเป็นคณะสารนิเทศศาสตร์ ของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มศว

ประสานมิตร

เมื่อพิจารณาโดยรวม กลุ่มประชากรมีความเห็นด้วยในการขยายหลักสูตรการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ขึ้นเป็นคณะสารนิเทศศาสตร์ ของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ อยู่ในระดับปานกลาง (3.623) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อปรากฏว่า กลุ่มประชากรมีความพอใจกับการเปลี่ยนแปลงภาควิชาเพื่อจัดตั้งเป็นคณะสารนิเทศศาสตร์ อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างมาก (3.947) มีความเห็นว่าเป็นความก้าวหน้าของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ เพื่อให้มีวิชาใหม่ ๆ ให้แนวคิดใหม่ ๆ เกิดช่องทางสำหรับการประกอบวิชาชีพบริการทางสารนิเทศในแนวใหม่มากขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่ความสามารถของผู้บริหาร โครงการ และคณาจารย์ที่จะเข้ามาร่วมโครงการ เกี่ยวกับความกระตือรือร้นในการขยายหลักสูตรหรือเปลี่ยนแปลงตามโครงการจัดตั้งคณะใหม่ ปรากฏว่ากลุ่มประชากรมีความกระตือรือร้นในระดับปานกลางค่อนข้างมาก (3.894) โดยให้เหตุผลว่าเป็นความท้าทายทางวิชาการ และเป็นโอกาสดีที่จะได้มีการแก้ไขและพัฒนาหลักสูตร อาจารย์ส่วนใหญ่รู้สึกตื่นเต้นและภูมิใจพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการพัฒนาครั้งนี้

กลุ่มประชากรมีความเห็นว่าตนเองมีส่วนช่วยในการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตรในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องในคณะใหม่ที่ระดับปานกลาง (3.684) โดยให้เหตุผลว่า อาจารย์ส่วนใหญ่เป็นคณะกรรมการ เป็นกลุ่มดำเนินการและรับผิดชอบในการขยายหลักสูตร ส่วนอาจารย์ที่ไม่ได้เป็นคณะกรรมการกล่าวว่ายังไม่ได้ช่วยอะไรมากนัก นอกจากแสดงความคิดเห็น แต่ยินดีปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย กลุ่มประชากรมีปัญหาในการปรับตัวเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นคณะใหม่ อยู่ในระดับน้อย (2.052) เหตุผลเพิ่มเติมคือจากการที่แบ่งสายงานออกเป็น 4 ภาควิชา เกือบ 90 % ของบุคลากรที่มีอยู่ จะอยู่ภาควิชาเดิม ส่วนอาจารย์ที่จะรับผิดชอบภาควิชาใหม่ ถึงแม้จะมีจำนวนน้อย แต่ก็มีความพร้อม และเตรียมตัวอยู่แล้ว อาจจะมีปัญหาในการปรับตัวบ้างพอสมควร เพราะยังไม่คุ้นเคย และรับภาระงานสอนหนัก

ความคาดหวังในความเติบโตของคณะใหม่ กลุ่มประชากรมีความคาดหวังในระดับปานกลาง (3.789) เนื่องจากปรับปรุงมาจากรากฐานที่ดี เชื่อว่าราชาวิชาที่เปิดสอนในคณะใหม่

จะมีความก้าวหน้ามากเกี่ยวเนื่องกับสภาวะสังคม ซึ่งกำลังต้องการบุคลากรในภาคนี้ จึงน่าจะมี
 ความเติบโตไปในทิศทางที่คาดหวัง ในขั้นต้นอาจจะยังไม่คล่องตัวเท่าที่ควร ซึ่งขึ้นอยู่กับ
 ทรัพยากรบุคคล ซึ่งหลายคนต้องพัฒนาขึ้นใหม่ โดยเฉพาะหัวหน้าภาควิชาใหม่ จะต้องมีการฝึก
 ความสามารถ คุณสมบัติที่จะทำให้เกิดความศรัทธาในการร่วมงานกันอย่างจริงจัง และควรจะมี
 การประเมินผลด้านระบบการศึกษา ตั้งแต่ผู้เรียน ผู้สอน อุปกรณ์การสอน หลักสูตร ในทุก 3-5 ปี
 เพื่อเตรียมการแก้ไข

ความมั่นใจในการเติบโตและความสำเร็จของคณะใหม่ อยู่ในระดับปานกลาง(3.631)
 โดยให้เหตุผลเพิ่มเติมว่า มีความพร้อมพอสมควร อาจารย์มีความยินดีที่จะปรับปรุงการสอน มี
 ความกระตือรือร้น กลุ่มประชากรเห็นว่าเป็นความจำเป็นในระดับมาก (4.368) ในการจัดหา
 บุคลากร โดยกล่าวว่าบุคลากรที่มีอยู่ในระดับเชี่ยวชาญจริง ๆ มีน้อย ที่มีอยู่ในปัจจุบันส่วนใหญ่จะ
 ปฏิบัติงานในสาขาบรรณารักษศาสตร์ ซึ่งบางสาขายังมีจำนวนอาจารย์ไม่พอเพียง ในอีก 2-3 ปี
 ข้างหน้าจะมีอาจารย์เกษียณหลายท่าน หากอาจารย์ที่รับเข้าใหม่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านใน
 สาขาที่ต้องการ ก็จะเป็นการส่งเสริมให้เกิดความเข้มข้นทางวิชาการมากขึ้น

ตาราง 9 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการขยายหลักสูตรการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ขึ้นเป็นคณะสารนิเทศศาสตร์ ของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มศว ประสานมิตร

รายการ	ค่าคะแนนเฉลี่ย
1. ความพอใจกับการเปลี่ยนแปลงภาควิชาเพื่อจัดตั้งเป็นคณะสารนิเทศศาสตร์	3.947
2. ความกระตือรือร้นเกี่ยวกับการขยายหลักสูตรหรือ เปลี่ยนแปลงตามโครงการจัดตั้งคณะใหม่	3.894
3. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง	3.684
4. ปัญหาในด้านการปรับตัวเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรในคณะใหม่	2.052
5. ความคาดหวังในความเติบโตของคณะใหม่	3.789
6. ความมั่นใจในการเติบโตและความสำเร็จของคณะใหม่	3.631
7. ความจำเป็นในการจัดหาบุคลากรเพิ่ม เมื่อมีการจัดตั้งคณะใหม่	4.368
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	3.623

4.4 ความพร้อมในด้านต่าง ๆ

4.4.1 ความพร้อมของคณาจารย์

เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้ว ปรากฏว่า ความพร้อมของคณาจารย์ มีอยู่ในระดับปานกลาง (3.195) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ กลุ่มประชากรมีความเห็นว่า อาจารย์มีปัญหาในการติดตามวิทยาการใหม่ ๆ เช่น เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีการสื่อสาร และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสารสนเทศ อยู่ในระดับปานกลาง (3.105) บางท่านเคยได้รับการอบรมด้านคอมพิวเตอร์ บางท่านก็เคยใช้ แต่เมื่อไม่ได้ใช้อยู่เป็นประจำทำให้ลืม ถ้าได้รับการอบรมอย่างจริงจัง ฝึกทักษะการใช้อยู่เสมอ ก็จะดีขึ้น ซึ่งกลุ่มประชากรมีความพร้อมในการพัฒนาตนเอง ยินดีเข้าร่วมการฝึกฝนอบรมวิชาในหลักสูตรใหม่ที่ยังไม่เคยสอน เพื่อให้สามารถสอนได้ตามโครงการหลักสูตรในคณะใหม่ อยู่ในระดับมาก (4.052) ความยินดีที่จะเข้าร่วมโครงการศึกษาต่อระยะยาวอยู่ในระดับน้อย (2.684) ความยินดีที่จะเข้าร่วมโครงการศึกษาต่อระยะสั้นในต่างประเทศ อยู่ในระดับน้อย (2.684) ความยินดีที่จะเข้าร่วมโครงการศึกษาต่อระยะสั้นภายในประเทศอยู่ในระดับปานกลาง (3.368) ความยินดีที่จะเข้าร่วมโครงการศึกษาและดูงานระยะสั้นในต่างประเทศอยู่ในระดับปานกลาง (3.421) และความยินดีที่จะเข้าร่วมโครงการศึกษาและดูงานระยะสั้นภายในประเทศอยู่ในระดับปานกลาง (3.578) โดยให้เหตุผลเพิ่มเติมว่าคือเกี่ยวเนื่องจากอายุมากขึ้นไป บางท่านใกล้เกษียณ สุขภาพไม่เอื้ออำนวย บางท่านก็มีภาระติดพันยากที่จะปลีกตัวไปได้ แต่ถ้าเป็นการอบรม ศึกษา ดูงานระยะสั้น ในรายวิชาที่ตรงกับความสนใจก็มีกลุ่มประชากรบางส่วนให้ความสนใจมาก

ตาราง 10 ความพร้อมของบุคลากรอาจารย์

รายการ	ค่าคะแนนเฉลี่ย
1. ปัญหาในการติดตามวิทยาการใหม่ ๆ เช่นเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีการสื่อสาร และเทคโนโลยีที่เกี่ยวกับการจัดการสารสนเทศ	3.105
2. ความยินดีในโอกาสฝึกฝนอบรมวิชาในหลักสูตรใหม่ที่ยังไม่เคยสอน	4.052
3. ความยินดีที่จะเข้าร่วมโครงการศึกษาต่อระยะยาวถ้ามีโอกาส	2.157
4. ความยินดีที่จะเข้าร่วมโครงการศึกษาต่อระยะสั้นในต่างประเทศ	2.684
5. ความยินดีที่จะเข้าร่วมโครงการศึกษาต่อระยะสั้นภายในประเทศ	3.368
6. ความยินดีที่จะเข้าร่วมโครงการศึกษาและดูงานระยะสั้นในต่างประเทศ	3.421
7. ความยินดีที่จะเข้าร่วมโครงการศึกษาและดูงานระยะสั้นภายในประเทศ	3.578
รวมค่าคะแนนเฉลี่ย	3.195

4.4.2 ความพร้อมในด้านการให้ความสนับสนุนในการจัดตั้งคณะใหม่ของคณะผู้บริหาร

ความคิดเห็นของอธิการบดี รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา และคณบดีคณะมนุษยศาสตร์ ในการขยายหลักสูตรด้านบรรณารักษศาสตร์เป็นคณะสาหรณิเทศศาสตร์

เมื่อพิจารณาโดยรวม ปรากฏว่า อธิการบดี รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ มีความเห็นด้วยในระดับมาก (4.650) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ปรากฏว่า ทุกท่านเห็นด้วยในระดับมากที่สุด (5.000) ในการปรับปรุงหลักสูตรอยู่เสมอเพื่อตอบสนองความต้องการทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางวิชาการ โดยกล่าวว่าหลักสูตรทุกชนิดเป็นไดนามิก คือมีการเปลี่ยนแปลงตัวเองอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงและความต้องการทางสังคม ซึ่งก่อนจะเปลี่ยนแปลงจะต้องมีการวิเคราะห์สัมมนา ประเมินผลหลักสูตร วิจัย มองการแก้ปัญหา แนวทางการปรับเปลี่ยน และเห็นว่าในขณะนี้มีการพิจารณาว่าคณะสาหรณิเทศศาสตร์กำลังเป็นที่ต้องการของสังคม ดังนั้น โดยตัวของ Information Science เองก็มีโอกาสจะได้รับการสนับสนุนอยู่แล้ว เพียงแต่ดำเนินการให้คุ้มค่ากับความคิดและชี้ให้เห็นผลประโยชน์ที่ชัดเจนก็จะก้าวหน้าไปได้ดี และทว่าภาควิชาใดจะมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรก็พร้อมจะให้ความสนับสนุนในการอำนวยความสะดวกและการจัดสรรงบประมาณในระดับมากที่สุด (5.000) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการทำงานประมาณและหลักการที่เหมาะสมในการเปลี่ยนแปลงมาจากภาควิชาและคณะตามลำดับ

เกี่ยวกับความน่ายนิดี และความหวังใหม่ในกรณีที่ภาควิชาบรรณารักษ์ได้รับการอนุมัติให้จัดตั้งเป็นคณะสาหรณิเทศศาสตร์ในแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 7 อยู่ในระดับมาก (4.250) โดยเห็นว่าเป็นความก้าวหน้าอย่างหนึ่ง จะได้ขยายงาน และคณะสาหรณิเทศศาสตร์เป็นคณะแรกของประเทศไทยที่จัดตั้งขึ้นมา การบริหารงาน ไม่ได้ให้ความสำคัญความคัญที่ฐานะว่าเป็นคณะ หรือภาควิชาหรือเพียงหน่วยงาน เพราะบางครั้งการเป็นคณะอาจจะเกิดประโยชน์ทางวิชาการน้อยกว่าภาควิชาก็เป็นได้ แต่การขยายเป็นคณะอาจจะทำงานได้กว้างขึ้น ในด้านความเชื่อมั่นว่าคณะใหม่สามารถปฏิบัติภารกิจ ประสบความสำเร็จได้ตามโครงการ อยู่ในระดับมาก (4.000) เพราะพัฒนาจากที่มีอยู่แล้ว เท่าที่พิจารณาจากจำนวนอาจารย์ที่มีอยู่ และการกิจ

ที่ปฏิบัติ ก็มีประสิทธิภาพหลายอย่าง น่าจะมีความสำเร็จแน่นอน ผู้บริหารให้ความสนใจติดตาม
ความเคลื่อนไหวของคณะสารนิเทศศาสตร์ อยู่ในระดับมากที่สุด (5.000) ได้มีการกระตุ้นให้
ดำเนินการโดยเร็ว เร่งรัดให้ทำหลักสูตร และยินดีส่งเสริมทุกสาขาที่อยากทำงาน

ตาราง 11 ความคิดเห็นของผู้บริหารมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับการขยายหลักสูตรด้านบรรณารักษศาสตร์ เป็นคณะวารนเทศศาสตร์ ของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์

รายการ	ค่าคะแนนเฉลี่ย
1. ความเห็นด้วยในการปรับปรุงหลักสูตรอยู่เสมอเพื่อตอบสนองความต้องการทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางวิชาการ	5.000
2. ความสนับสนุนในการอำนวยความสะดวกและการจัดสรรงบประมาณ ถ้าภาควิชาใดจะเปลี่ยนแปลงหลักสูตร	5.000
3. ความน่ายินดีและเป็นความหวังใหม่ในกรณีทีภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ได้รับอนุมัติให้จัดตั้งเป็นคณะวารนเทศศาสตร์ในแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษานับที่ 7	4.250
4. ความเชื่อมั่นว่าคณะใหม่สามารถปฏิบัติการกิจประสบความสำเร็จได้ตามโครงการ	4.000
5. ความสนใจในการติดตามความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการจัดตั้งคณะวารนเทศศาสตร์	5.000
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	4.650

4.4.3 การให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ของผู้บริหารในการขยายหลักสูตรของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มศว ประสานมิตร

เมื่อพิจารณาโดยรวมปรากฏว่า ทุกท่านให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ในการขยายหลักสูตรของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ เป็นคณะวารนิตเทศศาสตร์ในระดับมาก (4.958) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ปรากฏว่าการให้ความสนับสนุนในด้านงบประมาณและการอำนวยความสะดวกในการฝึกฝนอบรมคณาจารย์ในภาควิชาฯ เพิ่มขึ้นเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามหลักสูตรใหม่ อยู่ในระดับมากที่สุด (5.000) โดยมีเหตุผลเพิ่มเติมว่า ในด้านงบประมาณนั้นภาควิชาเป็นผู้กำหนดอย่างมีเหตุผลผ่านไปยังคณะซึ่งให้การสนับสนุนเต็มที่ ฝ่ายบริหารมีหน้าที่ชี้แจงให้เห็นความจำเป็น ซึ่งขึ้นอยู่กับสำนักงานงบประมาณ กรรมการงบประมาณ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับผู้บริหารฝ่ายเดียว การให้การสนับสนุนในการลาศึกษาต่อของคณาจารย์นั้น ผู้บริหารทุกท่านให้การสนับสนุนในระดับมากที่สุด (5.000) และความพยายามในการแสวงหาทุนเพื่อการฝึกฝน อบรม เพื่อศึกษาต่อ หรือวิจัยของคณาจารย์ในภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ อยู่ในระดับมาก (4.750) ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับภาควิชาจะเสนอ ตามปกติมีกฎเกณฑ์ในการลาไปศึกษา อบรมหาความรู้ ผลัดเปลี่ยนกันไป โดยต้องศึกษาในเรื่องที่ตรงกับหน้าที่ความรับผิดชอบ มหาวิทยาลัยให้การสนับสนุนสูงมาก แต่คุณสมบัติของผู้ที่จะไปศึกษาต่อมักจะไม่ถึงเกณฑ์ และไม่สามารถพัฒนาตนเองให้ถึงเกณฑ์ที่จะให้การสนับสนุนได้ จำนวนทุนที่มีอยู่จึงมากกว่าจำนวนคนที่ขอไปศึกษาต่ออยู่เสมอ ต้องค้นทุน ที่เป็นเช่นนั้นก็อาจจะขึ้นอยู่กับตัวแปรหลายด้านเช่น วัย วุฒิภาวะ โดยเฉพาะความพร้อมทางวิชาการ โดยปกติการแสวงหาทุนเป็นหน้าที่ของรองอธิการบดีฝ่ายต่างประเทศ การจัดสรรงบประมาณในด้านนี้จะดูตามทิศทางที่ฝ่ายวิชาการกำหนดไว้

การให้ความสนับสนุนในการจัดหาบุคลากรเพิ่มอยู่ในระดับมากที่สุด (5.000) โดยมีเหตุผลเพิ่มเติมว่าขึ้นอยู่กับทบวงมหาวิทยาลัยเป็นผู้กำหนด โดยพิจารณาตามแผนและลำดับแห่งความจำเป็นก่อนหลัง ความเร่งด่วน จำนวนบุคลากรทางด้านบรรณารักษมีมาก ทั้งในสาย ก และสาย ข ที่เป็นสายสนับสนุน จึงควรพิจารณาว่าทำอย่างไรจึงจะพัฒนาบุคลากรที่มีอยู่ให้สามารถทำงานได้ตามเป้าหมายหลักสูตร

การให้ความสนับสนุนในการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาอาคารสถานที่ เครื่องมือ และอุปกรณ์ และบริการสนับสนุนที่ส่งผลให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ และการสนับสนุนในด้านการผลิตคู่มือ เอกสาร ตำรา และการจัดหาอุปกรณ์การสอน การเชิญวิทยากร ฯลฯ อยู่ในระดับมากที่สุด (5.000) เท่ากัน โดยให้เหตุผลเพิ่มเติมว่า อาคารสถานที่นั้น ได้รับงบประมาณมาแล้ว เป็นอาคาร 15 ชั้น ซึ่งจะสร้างบริเวณอาคารศิลปวัฒนธรรม โดยให้เป็นที่อยู่ของคณะทันตแพทยศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ และคณะวาริชศาสตร์ ส่วนในเรื่องเครื่องมือ อุปกรณ์ และบริการสนับสนุนที่ส่งผลให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพนั้น ถ้ามองอย่างคร่าว ๆ ค่อนข้างจะมืออย่างเพียงพอ เพียงแต่ยังขาดการจัดการที่ดี เมื่อมีการจัดการที่ดีแล้วยังขาดแคลนจึงค่อยพิจารณาอีกครั้ง ปัจจุบันก็ให้การสนับสนุนในเรื่องคอมพิวเตอร์ โสตทัศนูปกรณ์ที่พยายามให้มีประจำภายในแต่ละคณะ โครงการในอนาคตคือ จัดตั้งศูนย์สื่อโสตทัศนูปกรณ์และเทคโนโลยีของมศว ส่วนความพยายามในเรื่องหนังสือตำรา ปัจจุบันมีการจัดทำโครงการตำราของมหาวิทยาลัยกระตุ้นให้อาจารย์สร้างหนังสือมาประกอบการเรียนการสอน ซึ่งขณะได้รวบรวมไว้จำนวนหนึ่ง โดยจะจัดพิมพ์เพื่อใช้เป็นตำราของมหาวิทยาลัยสำหรับนิสิตปีที่ 1 รุ่นใหม่ เกี่ยวกับการเชิญวิทยากรหรือผู้ชำนาญเฉพาะทาง ปกติจะมีงบประมาณของบัณฑิตวิทยาลัยให้กับระดับบัณฑิตศึกษาทุกหลักสูตร ซึ่งจะต้องเป็นผู้จัดทำโครงการว่าปีหนึ่งจะเชิญวิทยากรกี่ครั้ง ใช้งบประมาณเท่าใด

ต่อคำถามที่ว่าในฐานะที่เป็นผู้บังคับบัญชา จะมีส่วนช่วยในด้านใดในอันที่จะส่งเสริมให้โครงการจัดตั้งคณะวาริชศาสตร์สามารถดำเนินงานได้อย่างก้าวหน้า

อธิการบดี : ติดตามทำความเข้าใจเกี่ยวกับแผนงาน และแผนการจัดการทรัพยากรของคณะ กับทบวงมหาวิทยาลัยและสำนักงานงบประมาณ พยายามดำเนินการให้การดำเนินงานของคณะเป็นไปตามแผนและขั้นตอนต่าง ๆ ที่คณะทำได้

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ : เป็นหน้าที่ จะต้องกระตุ้นให้คณะทำงานผลิตเอกสารหาข้อมูลและจัดประชุมโดยเร็ว เพื่อจะได้เสนอต่อไปตามลำดับขั้น มีปัญหา อุปสรรคใด ๆ จะได้ชี้แจง

รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา : ให้การสนับสนุนด้านอาคารสถานที่ ซึ่งไม่ใช่

เฉพาะคณะสารนิเทศศาสตร์เท่านั้น ถ้าหน่วยงานใดอยากทำงาน ก็ยินดีให้การสนับสนุน

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ : ส่งเสริมในเรื่องการจัดประชุม ดำเนินงาน และดำเนินงานให้กระบวนการทั้งหลายผ่านไปด้วยดี นำสู่ในระดับสูงต่อไป

ตาราง 12 การให้ความสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ของผู้บริหารในการขยายหลักสูตรของภาควิชา
บรรณารักษศาสตร์ ขึ้นเป็นคณะวารนเทศศาสตร์

รายการ	ค่าคะแนนเฉลี่ย
1. การให้ความสนับสนุนด้านงบประมาณ และการอำนวยความสะดวกในการฝึกฝนอบรมคณาจารย์ในภาควิชาบรรณารักษศาสตร์เพิ่มขึ้น เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ตามหลักสูตรใหม่	5.000
2. การให้การสนับสนุนในการลาศึกษาต่อของคณาจารย์	5.000
3. ความพยายามในการแสวงหาทุน เพื่อการฝึกฝนอบรม การศึกษาต่อหรือการวิจัยของคณาจารย์ในภาควิชาบรรณารักษศาสตร์	4.750
4. การให้การสนับสนุนในการจัดหาบุคลากรเพิ่ม	5.000
5. การสนับสนุนในการจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาอาคารสถานที่ เครื่องมือและอุปกรณ์ และบริการสนับสนุนที่ส่งผลให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ	5.000
6. การสนับสนุนในด้านการผลิตคู่มือ เอกสาร ตำรา การจัดหาอุปกรณ์การสอน และการเชิญวิทยากร ฯลฯ	5.000
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	4.958

4.4.4 ศักยภาพในการขยายหลักสูตรการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ ขึ้นเป็นคณะสาหรณิเทศศาสตร์ ของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มศว ประสานมิตร

เมื่อพิจารณาจากค่าคะแนนเฉลี่ยรวมของความคิดเห็นของอาจารย์ในด้านต่าง ๆ ความพร้อมของบุคลากรอาจารย์ การให้การสนับสนุนของฝ่ายบริหาร แล้ว ปรากฏว่า ศักยภาพในการขยายหลักสูตรการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ ขึ้นเป็นคณะสาหรณิเทศศาสตร์ ของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างมาก (3.950) ในส่วนของผู้บริหาร ให้ความสนใจและการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เต็มที่ รวมถึงในแง่ของงบประมาณ ซึ่งขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและความเร่งด่วนของโครงการที่เสนอและการพิจารณาของสภามหาวิทยาลัย และทบวงมหาวิทยาลัย อยู่ในระดับมาก (4.650 และ 4.958) ในส่วนของคณาจารย์เห็นว่าสภาพของสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปในระดับมาก (4.068) มีความพอใจต่อการจัดการด้านการศึกษาของภาควิชา อยู่ในระดับปานกลาง (3.623) และมีความพร้อมของบุคลากรอาจารย์ อยู่ในระดับปานกลาง (3.195)

ตาราง 13 คักยภาพในการขยายหลักสูตรการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ขึ้นเป็นคณะวาริชศาสตร์-
ศาสตร์ของภาควิชาบรณารักษศาสตร์ มศว ประสานมิตร

รายการ	ค่าคะแนนเฉลี่ย
1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพของสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ และวาริชศาสตร์ ในปัจจุบัน	4.068
2. ความพอใจต่อการจัดการด้านการศึกษาของภาควิช	3.026
3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการขยายหลักสูตรการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ และวาริชศาสตร์ ขึ้นเป็นคณะวาริชศาสตร์ของภาควิช	3.623
4. ความพร้อมของบุคลากรอาจารย์	3.195
5. ความคิดเห็นของผู้บริหารในการขยายหลักสูตรด้านบรรณารักษศาสตร์ ขึ้นเป็นคณะวาริชศาสตร์	4.650
6. การให้ความสนับสนุนด้านต่าง ๆ ของผู้บริหารในการขยายหลักสูตร บรรณารักษศาสตร์ขึ้นเป็นคณะวาริชศาสตร์	4.950
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวม	3.950

ศักยภาพในการขยายหลักสูตรด้านบรรณารักษศาสตร์ ขึ้นเป็นคณะวารนเทศศาสตร์ ของภาควิชา
บรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

การศึกษาศักยภาพในการขยายหลักสูตรด้านบรรณารักษศาสตร์ ขึ้นเป็นคณะวารนเทศ-
ศาสตร์ ของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร พิจารณาข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ อาจกล่าวถึง
ความพร้อมด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. งบประมาณ
2. คณาจารย์
3. อาคารสถานที่ และบริการสนับสนุนที่ส่งเสริมให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ
4. วัสดุหลักสูตร เช่น คู่มือ เอกสาร อุปกรณ์การสอน วิทยากร และผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ

สาขาวิชา

5. แหล่งฝึกงานของนักศึกษา
6. แหล่งรองรับแรงงานจากผลผลิตของภาควิชา ในการมีงานทำของนักศึกษา

1. ความพร้อมด้านงบประมาณ

งบประมาณจะเป็นตัวบ่งชี้ที่จะทำให้การใช้หลักสูตร ประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด
การจัดตั้งคณะวารนเทศศาสตร์นี้ ผู้บริหารมหาวิทยาลัยมีความเห็นด้วยและพร้อมที่จะให้การสนับสนุน
ด้านงบประมาณในระดับมากที่สุด การพิจารณางบประมาณ นอกจากผู้บริหารแล้ว ยังขึ้นอยู่กับ
สำนักงบประมาณ คณะกรรมาธิการงบประมาณ ซึ่งจะพิจารณาในด้านความสำคัญ ความเร่งด่วน
และความสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่ง
ชาติ ซึ่งในปัจจุบันแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 ให้ความสำคัญในเรื่องของข้อ
ข้อมูลและวารนเทศที่มีต่อการพัฒนาประเทศ ดังนั้น โอกาสที่คณะวารนเทศศาสตร์จะได้รับการสนับสนุน
ด้านงบประมาณ จึงมีอยู่สูงมาก ซึ่งขึ้นอยู่กับการเสนอโครงการ หลักการที่เหมาะสม แสดง
ให้เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ที่ชัดเจนของภาควิชา

2. ความพร้อมด้านคณาจารย์

การพิจารณาความพร้อมด้านคณาจารย์ โดยดูจากจำนวนผู้สอน ความรู้และความสามารถในการสอนต่อหลักสูตรใหม่ ปัจจุบัน ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มีอาจารย์ที่สอนประจำในภาควิชา จำนวน 20 คน จากข้อมูลการสัมภาษณ์ ปรากฏว่า อาจารย์มีความพร้อมในระดับปานกลาง ซึ่งส่วนใหญ่จะมีปัญหาในการติดตามวิทยาการใหม่ ๆ พอสมควร เนื่องจากขาดความต่อเนื่องในการฝึกอบรม และฝึกทักษะการใช้วิทยาการใหม่ ๆ อย่างสม่ำเสมอ แต่อาจารย์มีความพร้อมที่จะเข้ารับการฝึกฝน อบรมวิชาในหลักสูตรใหม่ ที่ยังไม่เคยสอนเพื่อให้สามารถสอนได้ตามโครงการหลักสูตรในคณะใหม่ อยู่ในระดับมาก

ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการจัดลำดับความสำคัญของรายวิชา ปรากฏว่า กลุ่มรายวิชา 10 อันดับแรกนั้น ส่วนใหญ่มีการจัดสอนอยู่แล้วในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ของภาควิชา เช่น วิชาทางด้านเทคนิคงานห้องสมุด การบริหารและการจัดการ การบริการผู้ใช้และการบริการอ้างอิง การประยุกต์ใช้คอมพิวเตอร์กับงานห้องสมุด การออกแบบและการจัดระบบการสื่อสาร การเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ สารนิเทศศาสตร์ รายวิชาพื้นฐานในการประมวลผลข้อมูล ปฏิสารนิเทศ แหล่งทรัพยากรห้องสมุด และอื่น ๆ ซึ่งคณาจารย์มีความรู้ความสามารถในการสอนรายวิชาเหล่านี้อยู่แล้ว

เมื่อพิจารณาจากโครงการจัดตั้งคณะสารนิเทศศาสตร์ ซึ่งจัดสอน 5 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ สาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์ สาขาวิชาวรรณกรรมเด็ก สาขาวิชาวิทยาการจัดการทรัพยากรสารสนเทศ สาขาวิชาเทคโนโลยีการผลิตหนังสือ อาจพิจารณาความพร้อมของคณาจารย์ที่มีต่อหลักสูตรใหม่ ตามลำดับความพร้อมด้านคณาจารย์ ดังนี้ คือ

1. สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ จะมีความพร้อมด้านคณาจารย์สูงสุด เนื่องจากเป็น การสานต่อการผลิตบัณฑิตตามโครงการเดิมของภาควิชา บุคลากรที่กำหนดไว้ในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นอาจารย์ประจำที่มีอยู่แล้ว 13 คน เป็นอาจารย์พิเศษ 1 คน นับว่าพอเพียง

2. สาขาวิชาวรรณกรรมเด็ก จัดสอนในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท โดยในระยะแรกเปิดสอนระดับปริญญาตรีเพียงระดับเดียว ในปี พ.ศ. 2535 ส่วนระดับปริญญาโท เปิดสอนในปี พ.ศ. 2538 ความพร้อมด้านคณาจารย์อยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาจากจำนวนอาจารย์ ที่บรรจุไว้ในโครงการ เป็นอาจารย์ประจำ 3 คน เป็นอาจารย์พิเศษ 7 คน อาจารย์ประจำในสาขาวิชาวรรณกรรมเด็ก มีความสามารถในด้านนี้สูง เนื่องจากคลุกคลีอยู่กับด้านนี้มานาน มีผลงานเป็นที่ยอมรับ ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ อาจารย์พิเศษ เป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน แต่การจัดสอนทั้งระดับปริญญาตรี และปริญญาโท ค่อนข้างเป็นภาระงานที่หนัก อย่างไรก็ตาม บุคลากรที่มีความสามารถด้านนี้ในภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ และสำนักหอสมุดกลาง มศว ประสานมิตร ก็มีความสามารถด้านนี้หลายคน เห็นได้จากการจัดโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการอ่านและวรรณกรรมสำหรับเด็ก

3. สาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์ ความพร้อมในด้านความสามารถในการสอนของคณาจารย์อยู่ในระดับสูง เนื่องจากการสอนตามโครงการเดิม คือ การผลิตบัณฑิตทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ จำนวนบุคลากรตามที่ระบุไว้ในโครงการจัดตั้งคณะสารนิเทศ มีอาจารย์ประจำ 2 คน อาจารย์พิเศษ 4 คน รวมแล้ว 6 คน ซึ่งเป็นผู้ที่วุฒิทางการศึกษาด้านวิทยาการคอมพิวเตอร์ และมีประสบการณ์ในการสอนวิชาด้านเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์

4. สาขาวิชาวิทยาการจัดการทรัพยากรสารสนเทศ ซึ่งจะเริ่มจัดสอนในปี พ.ศ. 2537 เฉพาะระดับปริญญาโท ความพร้อมด้านคณาจารย์จะน้อยกว่าสาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์ จำนวนอาจารย์ตามที่บรรจุไว้ในโครงการระบุว่า มีอาจารย์ประจำ 1 คน อาจารย์พิเศษ 3 คน ซึ่งรวมแล้วยังไม่เป็นไปตามเกณฑ์ในการเปิดหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา ที่กำหนดว่าต้องมีคณาจารย์ประจำทำหน้าที่อาจารย์บัณฑิตศึกษาที่จะสอนในสาขาวิชาที่เปิดสอน ซึ่งมีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่ได้กำหนดไว้ เป็นจำนวนอย่างน้อย 5 คน (ทบวงมหาวิทยาลัย. 2524 : 79) เนื่องจากเป็นสาขาวิชาใหม่ และอาจารย์ที่ระบุไว้ในโครงการบางคน มีภาระงานสอนในสาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์ด้วย อาจารย์รับภาระงานสอนค่อนข้างหนัก ควรเพิ่มจำนวนบุคลากรที่เป็นอาจารย์ประจำในสาขาวิชาเพิ่มขึ้น

5. สาขาวิชาเทคโนโลยีการผลิตหนังสือ เริ่มเปิดสอนในระดับปริญญาโท ปี พ.ศ. 2538 ความพร้อมด้านจำนวนของคณาจารย์ มีน้อยกว่าสาขาวิชาวิทยาการจัดการทรัพยากรสารสนเทศ มีจำนวนอาจารย์ประจำ 1 คน อาจารย์พิเศษ 9 คน (ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน) เป็นภาควิชาใหม่ รายวิชาที่เปิดสอนเป็นรายวิชาใหม่ แม้ว่าอาจารย์ผู้สอนจะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และความรู้ในด้านการผลิตหนังสือ แต่ก็อาจมีปัญหาในด้านการปรับตัวบ้างพอสมควร เนื่องจากยังไม่มี ความคุ้นเคย และรับภาระงานสอนหนัก อีกทั้งการจัดหาบุคลากรเพิ่มที่มีวุฒิการศึกษาทางการผลิตหนังสือและการพิมพ์ โดยตรงอาจจะหายาก อย่างไรก็ตาม อาจารย์พิเศษตามที่ระบุไว้ในโครงการ เป็นผู้มีความเสี่ยง ที่มีกิจการด้านการผลิตและการพิมพ์หนังสือ คลุกคลีอยู่กับวงการนี้มานาน จะเป็นผู้ที่มีส่วนผลักดันให้สาขาวิชาเทคโนโลยีการผลิตหนังสือก้าวหน้าไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม การรับบุคลากรเพิ่มในสาขาวิชาที่ยังขาดแคลนอาจารย์ผู้สอน มีโอกาสเป็นไปได้สูง เนื่องจากใน 2-3 ปีข้างหน้า จะมีอาจารย์ของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์เกษียณหลายท่าน หากอาจารย์ที่รับเข้าใหม่ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาที่ต้องการอาจารย์เพิ่ม ก็นับว่าเป็นอนาคตที่ดีของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ ในอันที่จะส่งเสริมให้ศักยภาพของการจัดตั้งคณะสารสนเทศศาสตร์สูงขึ้น

3. ความพร้อมด้านอาคารสถานที่และบริการสนับสนุนที่ส่งผลให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ปรากฏว่าความพอใจของอาจารย์ในด้านสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์อยู่ในระดับน้อย ในเรื่องของอาคารสถานที่ สำหรับคณะสารสนเทศศาสตร์นั้น ปัจจุบันมหาวิทยาลัยได้รับอนุมัติงบประมาณจากทบวงมหาวิทยาลัย สำหรับจัดสร้างอาคาร 15 ชั้น แทนที่อาคารศิลปวัฒนธรรม โดยให้เป็นที่อยู่ของคณะสารสนเทศศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ และคณะทันตแพทยศาสตร์ สำหรับบริการสนับสนุนที่ส่งผลให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณ และการอำนวยความสะดวกในการฝึกฝนอบรมคณาจารย์ในภาควิชา เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ตามหลักสูตรใหม่ อยู่ในระดับมากที่สุด ให้อิสระและให้การสนับสนุนในการพัฒนาตนเองของอาจารย์อยู่ในระดับมาก

4. ความพร้อมด้านวัสดุหลักสูตร มหาวิทยาลัยให้การสนับสนุนมากที่สุด ปัจจุบัน ให้การสนับสนุนด้านคอมพิวเตอร์ สำหรับสื่อโสตทัศนูปกรณ์ พยายามจัดให้มีประจำแต่ละคณะ โครงการในอนาคตจะมีการจัดตั้งศูนย์สื่อโสตทัศนูปกรณ์ของ มศว ศูนย์หนังสือตำราของ มศว ซึ่งอาจารย์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นผู้เขียนขึ้น ปัจจุบันรวบรวมหนังสือตำราไว้ได้จำนวนหนึ่ง ซึ่งจะจัดพิมพ์เพื่อเป็นหนังสือตำราของมหาวิทยาลัยสำหรับนิสิตปีที่ 1 รุ่นใหม่ ส่วนการเชิญวิทยากร ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชา ตามปกติจะมีงบประมาณของบัณฑิตวิทยาลัยให้กับระดับบัณฑิตศึกษาทุกหลักสูตร ในการเชิญวิทยากร ซึ่งภาควิชาจะต้องเป็นผู้เสนอโครงการกำหนดงบประมาณในการเชิญวิทยากร ไว้ตลอดปี

5. ความพร้อมด้านแหล่งฝึกงานของนักศึกษา เมื่อพิจารณาตามสาขาที่มีการจัดสอนพบว่า ความพร้อมในด้านแหล่งฝึกงานของนักศึกษาในแต่ละสาขามีความพร้อมสูงมาก ดังนี้คือ สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ สาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์ สาขาวิชาวิทยาการจัดการทรัพยากร-สารนิเทศ สามารถฝึกงานในห้องสมุด หน่วยงานด้านสารนิเทศ ซึ่งไม่ได้จัดในรูปแบบห้องสมุด เช่น ศูนย์สารนิเทศตามหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในภาครัฐบาลและเอกชน ซึ่งยังต้องการบุคลากรปฏิบัติงานสารนิเทศอีกเป็นจำนวนมาก สาขาวิชาวรรณกรรมเด็ก สามารถฝึกงานในศูนย์พัฒนาเด็กและเยาวชน โรงพยาบาล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ส่วนสาขาวิชาเทคโนโลยีการผลิตหนังสือ สามารถฝึกงานในโรงพิมพ์ สำนักพิมพ์ ร้านหนังสือ

6. ความพร้อมด้านแหล่งรองรับแรงงานจากผลผลิตของภาควิชาในการปฏิบัติงานของนักศึกษา อยู่ในระดับสูง ในปัจจุบันยังมีความต้องการบรรณารักษ์ไปปฏิบัติงานห้องสมุดอยู่เสมอ สังเกตได้จากประกาศรับสมัครงานทั้งหน่วยงานเอกชน โดยเฉพาะกรมสามัญศึกษาปัจจุบันมีความต้องการผู้ที่จบการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์เป็นจำนวนมากเพื่อปฏิบัติหน้าที่บรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน ทั้งนี้เป็นผลมาจากนโยบายการจัดห้องสมุดให้เป็นโรงเรียนของกรมสามัญศึกษา และนโยบายการจัดการเรียนการสอนในปีการศึกษา 2534 ซึ่งนักเรียนจะมีเวลาสำหรับการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมากขึ้น ทำให้โรงเรียนมัธยมศึกษา มีความต้องการบรรณารักษ์เพื่อทำหน้าที่บรรณารักษ์ห้องสมุดเพื่อเป็นการสนองนโยบายของกรมสามัญศึกษา

สำหรับผู้จบจากสาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์ สาขาวิชาวิทยาการจัดการทรัพยากรสารนิเทศ จากผลการวิจัยพบว่า ตำแหน่งงานในภาคเอกชนในประเทศไทย ซึ่งเป็นแหล่งงานที่ใหญ่ที่สุด โดยไม่นับวิชาชีพอิสระ ต้องการผู้มีความชำนาญทางสารนิเทศที่มีความรู้ความสามารถ และทักษะทางด้านการจัดการสารนิเทศ โดยส่วนใหญ่ไม่กำหนดสาขาวิชาของผู้สมัคร แต่กำหนดความสามารถพิเศษ คือความรู้ภาษาต่างประเทศ ประสบการณ์ในการทำงาน ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์ และเครื่องพิมพ์ดีด (มุกิตา ไตรลิขิต. 2532, 48 - 50) .

ผู้ที่จบจากสาขาวรรณกรรมเด็ก มีแหล่งรองรับแรงงาน ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กและเยาวชน โรงเรียน โรงพยาบาล หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเด็ก เช่นหน่วยงานที่จัดรายการสำหรับเด็กทางวิทยุ และโทรทัศน์ หน่วยงานที่จัดทำหนังสือสำหรับเด็ก เป็นต้น

ผู้ที่จบจากสาขาวิชาเทคโนโลยีการผลิตหนังสือ แหล่งที่รองรับแรงงานได้แก่ สำนักพิมพ์ ร้านจำหน่ายหนังสือ ตลอดจนวงการธุรกิจอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหนังสือ ซึ่งปัจจุบันมีความต้องการแรงงานด้านนี้ แต่ยังไม่มีการศึกษาโดยผลิตผู้ที่มีความสามารถทางด้านนี้โดยตรง

4.5 ปัญหาและอุปสรรค

ศักยภาพของภาควิชาในการขยายขึ้นเป็นคณะสารนิเทศศาสตร์นั้น นิยามในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. งบประมาณ ถึงแม้จะได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารเต็มที่ แต่การพิจารณางบประมาณนั้น มีการพิจารณาร่วมกันหลายฝ่าย การจัดสรรงบประมาณด้านต่าง ต้องพิจารณาตามเหตุผล ความจำเป็น และลำดับความเร่งด่วน ความสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา นโยบายของมหาวิทยาลัย และอื่น ๆ เป็นองค์ประกอบในการพิจารณา ดังนั้นการที่จะได้รับงบประมาณหรือไม่เพียงใด ขึ้นอยู่กับการเขียนโครงการของภาควิชาที่จะสามารถแสดงให้เห็นความสำคัญ เหตุผล ความจำเป็น และอื่น ๆ เป็นส่วนสำคัญ

2. ด้านคณาจารย์ เมื่อพิจารณาตามหลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา กล่าวถึงการเปิดหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา ในส่วนที่เกี่ยวกับคณาจารย์ว่าต้องมีคณาจารย์ประจำทำหน้าที่อาจารย์บัณฑิตศึกษา ที่จะสอนในสาขาวิชาที่เปิดสอน ซึ่งมีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่ได้กำหนดไว้เป็นจำนวนอย่างน้อย 5 คน สำหรับหลักสูตรปริญญาโท ซึ่งในสาขาวิทยาการจัดการทรัพยากรสารสนเทศ เมื่อนับจำนวนอาจารย์ประจำและอาจารย์พิเศษแล้วมีจำนวนอาจารย์ 4 คน ยังไม่เป็นไปตามเกณฑ์ นอกจากนี้ อาจารย์ผู้สอนในสาขาวิชาอื่น ๆ ยังมีการะหน้าที่อื่นอีก ดังนั้น การที่อาจารย์จะทำงานทางวิชาการเพื่อเพิ่มพูนความรู้ หรือเพื่อพัฒนาทางวิชาการ จึงไม่มีความพร้อมเท่าที่ควร

3. ด้านอาคารสถานที่ และบริการสนับสนุนการสอน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ คณะสารสนเทศศาสตร์ จะมีที่อยู่ในอาคาร 15 ชั้นที่จะสร้างใหม่ ซึ่งภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จะต้องมีการวางแผนและกำหนดการใช้อาคารสถานที่ในอนาคตอย่างรอบคอบ ในส่วนของบริการสนับสนุน ที่ส่งเสริมให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพนั้น ภาควิชาจะต้องมีการกำหนดนโยบายหรือความมุ่งหมายที่ชัดเจน เพื่อก่อให้เกิดบรรยากาศที่ดี ทั้งในด้านการเรียน และการสอน

4. ด้านวัสดุหลักสูตร ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พบว่า แม้ว่าผู้บริหารจะให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ ในด้านวัสดุหลักสูตร การเขียนตำรา ตลอดจนงบประมาณด้านนี้ แต่ในทางปฏิบัติแล้วยังขาดการจัดการที่ดี ด้านวัสดุ อุปกรณ์การเรียนการสอน และอีกประการหนึ่งงบประมาณในการพัฒนาวัสดุหลักสูตร ก็มีไม่เพียงพอ

5. แหล่งฝึกงานของนักศึกษา เนื่องจากสาขาวิชาที่จะเปิดสอน เป็นวิชาเฉพาะ การฝึกงานสามารถระบุแหล่งฝึกงานได้ชัดเจน จึงไม่มีปัญหาและอุปสรรคในส่วนนี้

6. แหล่งรองรับแรงงานจากผลผลิตของภาควิชาในการมีงานทำของนักศึกษา ในบางสาขาวิชา เช่น สาขาวิชาวรรณกรรมเด็ก และสาขาเทคโนโลยีการผลิตหนังสือ ยังขาดข้อมูลการศึกษาวิจัยด้านแรงงานในส่วนนี้ อย่างชัดเจน แม้ว่าการพิจารณาความจำเป็นของบุคลากรจากสภาพแวดล้อม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในสังคม จะสามารถให้เหตุผลที่ดี แต่ควรมีงานวิจัยสนับสนุนมากกว่านี้

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ได้นำระเบียบวิธีการทำวิจัยมาใช้ 2 วิธี คือ วิธีการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Method) เพื่อให้ทราบถึงพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตร แนวความคิดเกี่ยวกับหลักสูตรและกระบวนการทางด้านบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์ และวิธีการสัมภาษณ์จากบุคคลที่เกี่ยวข้องในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ผู้บริหารระดับต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อการขยายการศึกษา ไปสู่หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผลจากการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ระดับปริญญา ในประเทศไทย แบ่งเป็น 3 ระยะ

1.1 พัฒนาการของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ในระยะที่ 1 ประมาณปี พ.ศ. 2494-2514 กล่าวถึงระยะเริ่มแรกที่วิชาบรรณารักษศาสตร์เปิดสอนครั้งแรกในระดับปริญญาตรี เมื่อ พ.ศ. 2502 ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การจัดหลักสูตรได้รับอิทธิพลจากการศึกษามรรณารักษศาสตร์ในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานโดยทั่วไป เพื่อสามารถปฏิบัติงานในท้องสมุด ในปีการศึกษา 2514 ได้มีการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศในขณะนั้น ที่มีความต้องการบรรณารักษ์ทำงานในท้องสมุดโรงเรียน สำหรับหลักสูตรปริญญาโท เริ่มเปิดสอนครั้งแรกที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2507 เป็นหลักสูตร 2 ปี มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ศึกษาสามารถปฏิบัติงานท้องสมุดได้ทุกประเภท รวมทั้งการฝึกอบรมนักจดหมายเหตุ และการจัดเตรียมผู้สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในระดับต่าง ๆ การกำหนดรายวิชาในหลักสูตรทั้ง 2 ระดับนี้ ยังมีหลายวิชาที่จัดซ้ำซ้อนกัน และจำนวนรายวิชาในหลักสูตรมากเกินไป

1.2 พัฒนาการของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในระยะที่ 2
 ประมาณปี พ.ศ. 2515-2524 ในช่วงนี้มีการเปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในหลายสถาบัน โดยมีจุดมุ่งหมายแนวเดียวกัน คือ เตรียมบรรณารักษ์ที่สามารถปฏิบัติงานในห้องสมุดทุกประเภท นับแต่ปี พ.ศ. 2515 เป็นต้นมา วงการห้องสมุดในประเทศไทย ได้เข้าร่วมโครงการสารนิเทศระหว่างชาติมากขึ้น มีการนำเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในการจัดการสารนิเทศ ความเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี ที่เข้ามามีบทบาทต่อการจัดเก็บสารนิเทศและการเรียกใช้สารนิเทศ เริ่มมีผลกระทบต่อวงการวิชาชีพบรรณารักษ์มากขึ้น ประมาณช่วงปี พ.ศ. 2519-2520 สังคมเริ่มมีความต้องการบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถที่จะใช้เครื่องมือสมัยใหม่มากขึ้น หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ในช่วงนี้ ยังคงเน้นการผลิตบุคลากรเพื่อทำงานห้องสมุด เนื้อหาสาระไม่แตกต่างไปจากสมัยเมื่อวิชาบรรณารักษศาสตร์เข้ามาในประเทศไทยใหม่ ๆ ในแง่คุณภาพอาจจะดีขึ้น มีแรงงานเพิ่มขึ้น แต่รูปแบบไม่ได้เปลี่ยนแปลงนัก

1.3 พัฒนาการของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในระยะที่ 3
 ประมาณปี พ.ศ. 2524-2531 ในช่วงนี้ มีความกระตือรือร้นในกลุ่มผู้สอนและผู้ปฏิบัติงานห้องสมุด ในอันที่จะจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการทางวิชาชีพ โดยร่วมมือกันจัดประชุมสัมมนาหลายครั้ง นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 เป็นต้นมา ในปีการศึกษา 2530 มหาวิทยาลัยหลายแห่งได้ปรับปรุงหลักสูตร หรือเพิ่มหลักสูตรใหม่ โดยเน้นทางสารนิเทศศาสตร์มากขึ้น ขอบข่ายและสาระหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เป็นหลักสูตรแนววิชาชีพ เน้นความชำนาญเฉพาะด้าน การกำหนดปริมาณหน่วยกิตอยู่ในระหว่าง 131-145 หน่วยกิต ตามเกณฑ์ปริมาณด้านหน่วยกิตของทบวงมหาวิทยาลัย เมื่อพิจารณาในแง่รายวิชาต่าง ๆ ที่เปิดสอนและเนื้อหาวิชาแล้ว พบว่ามีความคล้ายคลึงกันทุกมหาวิทยาลัยสืบเนื่องจากความมุ่งหมายของหลักสูตรที่คล้ายกัน จะมีที่แตกต่างก็เฉพาะชื่อวิชา การแจกแจงย่อยวิชา จำนวนหน่วยกิต การจัดกลุ่มวิชาบังคับหรือวิชาเลือก หลักสูตรระดับปริญญาตรี ไม่มีสถาบันใดเน้นบริการหรือทรัพยากรสารนิเทศเฉพาะด้าน สถาบันส่วนใหญ่เน้นประเภทห้องสมุด การจัดหลักสูตรอาจจะมีค่ายึดหยุ่นมากขึ้น และมีการนำเอาเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องบ้าง สำหรับหลักสูตรระดับปริญญาโทมีเปิดสอนอยู่ 4 แห่ง พบว่ายังไม่มีหลักสูตรของสถาบันใดที่เน้นรายวิชาหนักไปทางด้านใดด้านหนึ่งอย่างชัดเจน รายวิชา

ในด้านต่าง ๆ คล้ายคลึงกัน และการกระจายรายวิชาในแต่ละด้านไม่แตกต่างกันมากนัก

1.3.1 ความคาดหวังเกี่ยวกับหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

ในอนาคต

1. ความมุ่งหมายในการผลิตบัณฑิต จะเน้นในการผลิตบัณฑิตให้

สอดคล้องกับตลาดแรงงานและความต้องการของประเทศ โดยเฉพาะตลาดแรงงานด้าน เอกชน

เพิ่มเติมความสามารถในการเป็นนักเอกสารสนเทศ และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุด

2 แนวทางการจัดหลักสูตรสรุปได้ว่า หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์

ควรจะเป็นสหสาขาวิชา เนื้อหาหมวดวิชาจะประกอบด้วยวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ผสมผสานกัน โดยเน้นความรู้ในเรื่องทั่วไป หรือพื้นฐานในสาขาวิชาที่ห้องสมุดหรือ ศูนย์-

สารนิเทศเน้นเฉพาะ มีวิชาเลือกหลาย ๆ สาขา เพื่อประยุกต์ประกอบอาชีพอื่นได้ หลักสูตรควรเพิ่ม ลด รวม รายวิชาให้สอดคล้องกับพัฒนาการทางวิชาชีพและตลาดแรงงาน โดยควรกำหนดตลาดแรงงานของบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ให้ชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนผลิตบัณฑิตให้เหมาะสม

การจัดการเรียนการสอนควรเป็นไปในรูปแบบการผสมผสานกันระหว่างการเรียนการสอนในรูปแบบเดิม เพื่อผลิตบรรณารักษ์เข้าสู่ตลาดแรงงานแบบดั้งเดิม กับการพัฒนาการเรียนการสอนในรูปแบบใหม่เพื่อผลิตบัณฑิตให้เข้าสู่ตลาดงานแบบใหม่ ซึ่งเป็นตลาดงานของตำแหน่งงานในกลุ่มที่คาบเกี่ยวกับวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เป็นลักษณะงานด้านการจัดการสารนิเทศนอกฐานแบบห้องสมุด

ควรจัดการศึกษาในระดับปริญญาตรี ให้มีทักษะในการใช้เครื่องมือสมัยใหม่ 60 % และความรู้ด้านวิชาการ 40% ส่วนระดับปริญญาโท ควรเน้นหนักวิชาการมากกว่าปฏิบัติ ควรมีความรู้ด้านปรัชญาวิชาการ 60% ทักษะในการใช้เครื่องมือในวิชาชีพ 40% สำหรับสร้างระบบสารนิเทศและเรียกค้นสารนิเทศ

นักศึกษาที่รับเข้าเรียนควรส่งเสริมจากสาขาอื่นให้มากขึ้น และสถาบันการศึกษา

บรรณาธิการศาสตร์และสาขานิเทศศาสตร์ หน่วยงานห้องสมุด ศูนย์สารสนเทศ ความร่วมมือกันมากขึ้น

3 ข้อเสนอแนะในการจัดรายวิชา

รายวิชาที่กล่าวถึงมากที่สุดเป็นความรู้เกี่ยวกับการวิชาคอมพิวเตอร์ การใช้คอมพิวเตอร์กับงานห้องสมุด เทคโนโลยีสารสนเทศ สาขานิเทศศาสตร์ ส่วนสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง เน้นความสามารถในภาษาต่างประเทศ การจัดการ การโฆษณา การตลาด การประชาสัมพันธ์ การสื่อสาร รายวิชาที่ควรตัดออก หรือเห็นว่าไม่ประโยชน์น้อยที่สุด ในระดับปริญญาตรี ได้แก่ วิชาห้องสมุดและสิ่งพิมพ์ หนังสือสำหรับเด็กและวัยรุ่น ประวัติห้องสมุดและวิวัฒนาการห้องสมุด หนังสือและการพิมพ์ การจัดหมู่ระบบห้องสมุดรัฐสภาอเมริกัน การวิจัย ไลต์ทัศนวิสัย และเทคนิคการใช้ความรู้เกี่ยวกับห้องสมุดต่าง ๆ ความรู้ด้านวรรณกรรมประเภทต่าง ๆ ระดับปริญญาโทได้แก่ รายวิชาจดหมายเหตุ การควบคุมทางบรรณานุกรม สัมมนาห้องสมุดประเภทต่าง ๆ

2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรการศึกษาด้านบรรณาธิการศาสตร์และสาขานิเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง เน้นระหว่างปี พ.ศ. 2521-2531

1. เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรบรรณาธิการศาสตร์และสาขานิเทศศาสตร์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526-2532 เน้นที่ระดับความสามารถสูงสุดของบุคคลในการปฏิบัติหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างสารสนเทศกับผู้ใช้สารสนเทศ เพื่อสามารถสนองตอบความต้องการบุคลากรในปัจจุบัน

2. ทิศทางและแนวโน้มในการจัดหลักสูตรการศึกษาด้านบรรณาธิการศาสตร์และสาขานิเทศศาสตร์ จะมีการเปลี่ยนแปลงไปใน 3 แนวทางคือ

2.1 ท้ายเวลาการเรียนการสอนในหลักสูตรบรรณาธิการศาสตร์ เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาวิชาอื่น นอกเหนือจากวิชาบรรณาธิการศาสตร์ ซึ่งส่วนใหญ่จะมุ่งให้นักศึกษาได้ฝึกหัดการใช้คอมพิวเตอร์แบบเข้ม เพื่อให้เกิดความชำนาญเฉพาะด้าน

2.2 จัดโปรแกรมบรรณาธิการศาสตร์ร่วมกับโปรแกรมสาขาวิชาอื่น นักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาจะได้รับ 2 ปริญญา จากโปรแกรมร่วม (Joint-degree program) พบว่าโปรแกรมบรรณาธิการศาสตร์ ร่วมกับโปรแกรมทางด้านการศึกษา ประวัติศาสตร์ หรือ กฎหมาย

มากที่สุด ปัญหาที่เกิดขึ้นจากโปรแกรมร่วมคือ

ก. ความพยายามในการที่จะยึดขอบเขตของวิชาชีพ เกิดความกังวลว่า สาขาวิชาอื่น ๆ จะกำหนดธรรมชาติของวิชาชีพสำหรับอาชีพสารนิเทศได้ชัดกว่า

ข. ปัญหาด้านการเงินของภาควิชา ที่จะขาดรายได้จากการลงทะเบียนผ่านโปรแกรม

ค. นักศึกษาไม่มีพื้นฐานความรู้ทางด้านเทคนิคคอมพิวเตอร์ คณิตศาสตร์ หรือสถิติ

ง. ขาดแคลนผู้สอนในโปรแกรมการศึกษาระบบบริหารศาสตร์ที่สอนเกี่ยวกับเทคนิคด้านคอมพิวเตอร์ คณิตศาสตร์ หรือสถิติ

2.3 จัดหลักสูตรการศึกษาเพื่อผลิตผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน โดยเน้นหนักในประเภทของรายวิชาให้เหมาะสมกับกิจกรรมและสถานการณ์ของแต่ละประเภทห้องสมุด หรือศูนย์สารนิเทศที่นักศึกษาจะไปปฏิบัติงาน ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ การกำหนดความสามารถเฉพาะด้านที่ต้องการลงในหลักสูตรอย่างมีเหตุผล และการกำหนดวิชาแกนร่วมกัน สำหรับการศึกษาเฉพาะด้าน ให้เหมาะสมลงในหลักสูตร

3. ความพยายามในการกำหนดวิชาแกนร่วมกัน ในส่วนนี้ ได้นำเสนอโครงร่างหลักสูตรวิชาแกนตามสมมุติฐาน ซึ่งได้จากความพยายามร่วมกันหลายมหาวิทยาลัย ส่วนประกอบของวิชาแกน ยังคงเน้นอยู่ทั้งงานเทคนิคของห้องสมุด คือ Reference, Cataloging and Classification, Administration and Selection นอกจากนี้ ยังมีการกำหนดวิชาแกนในหลักสูตรสำหรับการผลิตบรรณารักษ์แต่ละประเภทของห้องสมุด

3. การจำแนกและจัดลำดับความสำคัญทางแนวคิดด้านการจัดหลักสูตร กระบวนวิชา

จากรายชื่อวิชาที่มีการเสนอแนะทั้งสิ้น 334 รายวิชา จำแนกออกเป็น 3 กลุ่มสาขาวิชาคือ

1. กลุ่มสาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์
2. กลุ่มสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์
3. กลุ่มสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

3.1 เมื่อจำแนกและจัดลำดับความสำคัญตามความถี่ของแนวคิด พบว่า กลุ่มสาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์มีการเสนอรายชื่อวิชามากที่สุด 136 รายชื่อวิชา

(40.72%) รองลงมาคือ กลุ่มสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ 126 รายชื่อวิชา (37.72%) และ กลุ่มสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง 72 รายชื่อวิชา (21.56%)

เมื่อพิจารณาจากการจัดลำดับความสำคัญของรายวิชา พบว่า กลุ่มรายวิชาด้าน Collection Management, & Organization ในกลุ่มสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ เป็นอันดับ 1 (11.98%) อันดับ 2 เป็นกลุ่มวิชา Administration/Management/Accounting ในกลุ่มสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องอันดับ 3 ได้แก่กลุ่มรายวิชาด้าน User Service/Reference Service (8.08%) ในกลุ่มสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ อันดับ เป็นกลุ่มรายวิชาด้าน Technology Appiled to Library Process (5.99%) ในกลุ่มสาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์ และบรรณารักษศาสตร์ อันดับ 5 ได้แก่ Database Design and Management (5.69%) อยู่ในกลุ่มสาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ อันดับ 6 ได้แก่ Communication (5.39%) ในกลุ่มสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง อันดับ 7 กลุ่มรายวิชาที่มีความถี่เท่ากัน 2 กลุ่ม ซึ่งจัดไว้ที่ อันดับ 8 ได้แก่ Computer Programming และ Information Science, Philosophy and Sociology of Information Science and Economics of Information Science (4.49%) อยู่ในกลุ่มสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ อันดับ 9 กลุ่มรายวิชาที่มีความถี่เท่ากัน 3 กลุ่มรายวิชา (4.19%) จัดไว้ที่อันดับ 11 ได้แก่ General and Introductory courses on Computer and Data processing ; On-line Information Retrieval from Remote Databases ในกลุ่มสาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์ และบรรณารักษศาสตร์ และ Library Resources ในกลุ่มสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์

3.2 เมื่อพิจารณาแยกตามกลุ่มสาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ กลุ่มรายวิชาที่มีการเสนอรายชื่อมากที่สุด อยู่ในกลุ่ม Technology Appiled to Library Process (14.71%) อันดับ 2 คือ กลุ่มรายวิชา Database Design and Management (13.97%) อันดับ 3 มี 2 กลุ่มรายวิชาที่มีความถี่เท่ากัน จัดไว้ที่อันดับ 4 คือ Computer Programming (11.03%) และ Information Science, Philosophy of Information Science and Economics of Information

3.3 กลุ่มรายวิชาในสาขาบริหารรักษาสถียร อันดับ 1 ได้แก่ Collection Management & Organization (31.75%) อันดับ 2 User Service/Reference Service (21.43%) อันดับ 3 Library Resources (11.11%) อันดับ 4 Library Administration/Management. (10.32%) อันดับ 5 Bibliographic Tools and Techniques (9.52%)

3.4 กลุ่มสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง พบว่า กลุ่มรายวิชาด้าน Administration/ Management/ Accounting (41.67%) เป็นอันดับ 1 กลุ่มรายวิชาด้าน Communications (25.00%) เป็นอันดับ 2 กลุ่มรายวิชา Research (11.11%) เป็นอันดับ 3 กลุ่มรายวิชา Foreign Language (6.94%) เป็นอันดับ 4 และ กลุ่มรายวิชา Economics (2.78%) เป็นอันดับ 5

4 ศักยภาพของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ในการพัฒนาเพื่อการขยายการศึกษาไปสู่หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

ปัจจุบันหลักสูตรของสถาบันการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์หลายแห่งในสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ สามารถร่วมมือกันทางเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์ นักศึกษาในโปรแกรมการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ในสหรัฐอเมริกาและแคนาดาส่วนใหญ่ จะมีความสามารถทางเทคโนโลยีจึงสามารถเลือกเรียนใน โปรแกรมที่ส่งเสริมให้ตนเป็นผู้ชำนาญการเฉพาะด้านยิ่งขึ้น เช่นเป็นผู้วิเคราะห์ระบบสารนิเทศหรือห้องสมุด สามารถมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในโครงการของห้องสมุดอัตโนมัติ และเป็นผู้มีส่วนช่วยเหลือในความคิดใหม่ ๆ และการปฏิบัติงานในเทคโนโลยีของห้องสมุด

พัฒนาการของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทยในปัจจุบันมีทิศทางในแนวเดียวกับพัฒนาการหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ในสหรัฐอเมริกา ในปีพ.ศ. 2518 เป็นต้นมา ซึ่งอาจคาดคะเนแนวโน้มของพัฒนาการหลักสูตรในอนาคตว่าอาจจะเปลี่ยนแปลงไปใน 4 แนวทางดังได้สรุป

ไว้ข้างต้น

ในปี พ.ศ. 2533 ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ได้เสนอโครงการจัดตั้งคณะสารนิเทศศาสตร์ และได้รับอนุมัติจากทบวงมหาวิทยาลัยให้บรรจุไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาขั้นอุดมศึกษา ระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ซึ่งถือได้ว่าเป็นพัฒนาการของหลักสูตรการศึกษา ด้านบรรณารักษศาสตร์ที่สำคัญอีกก้าวหนึ่ง ในแนวทางของการจัดหลักสูตรเฉพาะสาขาวิชา เพื่อผลิตผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

จากการศึกษาข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการวิเคราะห์เอกสาร ปรากฏว่าภาควิชา มีศักยภาพในการจัดตั้งคณะสารนิเทศศาสตร์อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง โดยพิจารณาหาความพร้อมในด้านต่อไปนี้

1. งบประมาณ ผู้บริหารมหาวิทยาลัยเห็นด้วยอย่างมากในการจัดตั้งคณะสารนิเทศศาสตร์ และพร้อมให้การสนับสนุนในด้านการจัดสรรงบประมาณ ซึ่งขึ้นอยู่กับข้อเสนอขอและหลักการที่เหมาะสม ที่ชี้ให้เห็นความสำคัญและประโยชน์ที่ชัดเจนในโครงการของภาควิชา

2. คณาจารย์ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ปรากฏว่าความพร้อมของคณาจารย์อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาความพร้อมของคณาจารย์ในแต่ละสาขาวิชาตามจำนวนอาจารย์ประจำที่ระบุไว้ในโครงการพบว่านอกจากสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์แล้ว จำนวนอาจารย์ประจำในสาขาวิชาอื่นอีก 4 สาขายังไม่เป็นไปตามเกณฑ์การพิจารณาหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา ซึ่งกล่าวถึงการเปิดหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา ต้องมีคณาจารย์ประจำทำหน้าที่อาจารย์บัณฑิตศึกษาที่จะสอนในสาขาวิชา โดยมีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่กำหนดไว้เป็นจำนวนอย่างน้อย 5 คน สำหรับหลักสูตรระดับปริญญาโท แต่เมื่อพิจารณาถึงจำนวนอาจารย์พิเศษซึ่งล้วนแต่เป็นผู้ที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน รวมกับจำนวนอาจารย์ประจำที่มีความสามารถในการสอนและประสบการณ์ในสาขาวิชาเฉพาะแล้ว จัดว่ามีความพร้อมในด้านคณาจารย์สูง

3. ด้านอาคารสถานที่ และบริการสนับสนุนที่ส่งเสริมให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ในส่วนของอาคารสถานที่มหาวิทยาลัยได้รับการอนุมัติงบประมาณ ให้สร้างอาคาร 15 ชั้นบริเวณอาคารศิลปวัฒนธรรมปัจจุบัน ให้เป็นที่อยู่ของคณะใหม่ 3 คณะ ซึ่งรวมทั้งคณะสารนิเทศศาสตร์ด้วยความพร้อมของภาควิชาในด้านอาคารสถานที่สูงมาก ซึ่งอยู่กับการจัดการและวางแผนของภาค

วิชาเอง ในส่วนของบริการสนับสนุนที่ส่งเสริมให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารให้การสนับสนุนสูงมาก ในด้านการจัดหาทุนสำหรับผู้สนใจจะศึกษาต่อ หรือผลิตผลงานทางวิชาการ ซึ่งมหาวิทยาลัยให้อิสระและให้การสนับสนุนอยู่แล้ว ภาควิชาจะต้องเป็นผู้กระตุ้นให้อาจารย์เกิดความกระตือรือร้นในการผลิตผลงาน ผลิตตนเอง และจัดบริการต่าง ๆ สนับสนุนผู้ที่ผลิตผลงานทางวิชาการ เตรียมความพร้อมด้านอื่น ๆ เช่น จัดเตรียมงบประมาณสำหรับอาจารย์ที่จะเข้าร่วมประชุมสัมมนาฝึกอบรม

4. วัตถุประสงค์ ผู้บริหารให้การสนับสนุนมากที่สุด ปัจจุบันให้การสนับสนุนด้านคอมพิวเตอร์ จัดให้มีโสตทัศนูปกรณ์ประจำคณะ จัดทำโครงการศูนย์หนังสือ มศว รวบรวมหนังสือตำราที่อาจารย์ของ มศว เป็นผู้เขียนขึ้น เป็นหน้าที่ของภาควิชาที่จะสร้างบรรยากาศทางวิชาการ สนับสนุนให้อาจารย์เขียนตำรา จัดทำโครงการเชิญวิทยากรตลอดปี เพื่อกำหนดงบประมาณ

5. แหล่งฝึกงานสำหรับนักศึกษา สามารถระบุแหล่งฝึกงานในแต่ละสาขาดังต่อไปนี้ สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ มีแหล่งฝึกงานในห้องสมุด สาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์และสาขาวิชาวิทยาการจัดการทรัพยากรสารสนเทศ มีแหล่งฝึกงานในหน่วยงานสารนิเทศทั้งในรูปแบบห้องสมุดและนอกรูปแบบห้องสมุด ในหน่วยงานราชการและภาคเอกชน สาขาวิชาวรรณกรรมเด็ก มีแหล่งฝึกงานในหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กเช่น โรงพยาบาล ศูนย์ต่าง ๆ และสาขาวิชาเทคโนโลยีการผลิตหนังสือ มีแหล่งฝึกงานในโรงพิมพ์ สำนักพิมพ์ ร้านขายหนังสือ จัดว่ามีความพร้อมในระดับสูง

6. แหล่งรองรับแรงงานจากผลผลิตของภาควิชาในการมีงานทำของนักศึกษา สำหรับสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ สาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์ และสาขาวิชาวิทยาการจัดการทรัพยากรสารสนเทศ มีข้อมูลด้านตลาดแรงงานจากงานวิจัยสนับสนุนให้เห็นว่ามีแหล่งรองรับแรงงานอย่างพอเพียง ส่วนสาขาวิชาวรรณกรรมเด็ก และสาขาวิชาเทคโนโลยีการผลิตหนังสือ ถึงแม้ว่าจะไม่พบว่ามีข้อมูลจากงานวิจัยด้านตลาดสนับสนุน แต่ผู้ที่มีความสามารถเฉพาะด้านนี้ยังมีน้อย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังมีความต้องการบุคลากรที่มีความสามารถเฉพาะด้านจำนวนมาก นอกจากนี้ผู้ที่จบจากสาขาวิชาเหล่านี้ สามารถประกอบอาชีพอิสระได้ โอกาสที่จะตกงานจึงมีน้อยมาก

การอภิปรายผลการศึกษาค้นคว้า

1. พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์

พัฒนาการของหลักสูตรการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย ได้เจริญรอยตามแบบอย่างของการจัดการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ของสหรัฐอเมริกามาตั้งแต่ต้น ปัจจุบัน ผู้สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ ผู้ประกอบวิชาชีพ ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ร่วมกันพิจารณากำหนดทิศทาง ปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ ให้เหมาะสม สอดคล้องกับสังคมยุคใหม่ของไทย ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในภาครัฐและเอกชน หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ในปัจจุบัน จะเพิ่มเติมด้านความสามารถในการเป็นนักสารนิเทศ และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารนิเทศ ตอบสนองความต้องการด้านบุคลากรที่มีความสามารถในการจัดการสารนิเทศของหน่วยงานทั้งในภาครัฐและเอกชน

พ.ศ. 2529-2531 ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย มีการปรับปรุงและวางแผนเปิดหลักสูตรใหม่ ทั้งในระดับปริญญาตรี ระดับปริญญาโท และระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต โดยบรรจุรายวิชาใหม่ ๆ ที่จะช่วยให้ผู้เรียน สามารถใช้คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีข่าวสารอื่น ๆ เพื่อจัดดำเนินการออกแบบ ประมวลผล และเรียกใช้ข้อมูล เพื่อให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ มีทัศนภาพที่กว้างขวาง และเล็งถึงปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต (นิมลพรรณ เรนเฟอร์. 2531 : 104) การศึกษาพัฒนาการและแนวคิดในการจัดหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ในต่างประเทศ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นต้นแบบของการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ของไทย จึงอาจเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดทิศทางปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า ทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและแนวคิดในการจัดหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ ในต่างประเทศ มี 3 แนวทางคือ

1. ขยายเวลาในการเรียนการสอนในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ เพื่อให้นักศึกษาได้ศึกษาและฝึกหัดการใช้คอมพิวเตอร์แบบเต็ม เพื่อให้เกิดความชำนาญเฉพาะด้าน และวิชาอื่นนอกเหนือจากวิชาบรรณารักษศาสตร์ที่นักศึกษาต้องการ

2. จัดโปรแกรมบรรณารักษศาสตร์ร่วมกับโปรแกรมสาขาวิชาอื่น ซึ่งพบว่า โปรแกรมการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ร่วมกับโปรแกรมด้านการศึกษา ประวัติศาสตร์ หรือ กฎหมายมากที่สุด นักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาจะได้รับ 2 ปริญญาจากโปรแกรมร่วม (Joint-degree program)

3. จัดหลักสูตรการศึกษาเพื่อผลิตผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน โดยกำหนดรายวิชาให้เหมาะสมกับกิจกรรมและสถานการณ์แต่ละประเภทท้องถิ่น หรือหน่วยงานสาวิเทศ หรือจัดรายวิชาเฉพาะเพื่อเน้นในการผลิตผู้ชำนาญการบางประเภท

2. การจัดเตรียมรายวิชา

ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ในแต่ละแนวทางคือ การกำหนดความสามารถที่เป็นที่ต้องการลงในหลักสูตรอย่างมีเหตุผล และการกำหนดวิชาแกนร่วมกันสำหรับการศึกษาเฉพาะด้าน ให้เหมาะสมกับอัตราส่วนในหลักสูตร ซึ่งมหาวิทยาลัยหลายแห่งได้มีความพยายามร่วมกันในการค้นหาแกนร่วมของหลักสูตร ซึ่งพบว่า ส่วนประกอบของวิชาแกนในโครงร่างหลักสูตรวิชาแกนตามสมมติฐาน ยังคงเน้นอยู่ที่ การจัดหมู่และการทำรายการ การบริการอ้างอิง การคัดเลือกและการบริหาร ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาจากการจำแนกและจัดลำดับความสำคัญทางแนวคิดด้านการจัดหลักสูตรและกระบวนวิชา ซึ่งพบว่า รายวิชาที่มีการเสนอแนะสูงสุด 10 อันดับแรก ยังคงมีรายวิชาด้านงานเทคนิคท้องถิ่น และการให้บริการแก่ผู้ใช้ มีดังนี้ คือ 1) Collection Management & Organization 2) Administration/ Management/ Accounting 3) User Service/ Reference Service 4) Technology Applied to Library Process 5) Database Design and Management 6) Communications อันดับ 7 มีการเสนอแนะเท่ากัน 2 รายวิชา จัดไว้ที่อันดับ 8) ได้แก่ Computer Programming และ Information Science, Philosophy and Sociology of Information Science and Economics of Information อันดับ 9 มีการเสนอแนะเท่ากัน 3 รายวิชา จัดไว้ที่ อันดับ 11) ได้แก่ General and Introductory courses on Computers and Data Processing ; On-line Information Retrieval from Remote Databases และ Library Resources

3. ศักยภาพในการขยายหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ขึ้นเป็นคณะสาหรณิเทศศาสตร์

โครงการจัดตั้งคณะสาหรณิเทศศาสตร์ของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มศว ประสานมิตร นับเป็นพัฒนาการของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ก้าวใหม่ที่สำคัญ สอดคล้องกับแนวทางของพัฒนาการของหลักสูตรด้านบรรณารักษศาสตร์ในต่างประเทศในการจัดเตรียมหลักสูตรเฉพาะสาขาวิชา เพื่อผลิตผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา ซึ่งภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มีศักยภาพปานกลางค่อนข้างสูงในการจัดตั้งคณะสาหรณิเทศ โดยพิจารณาจากความพร้อมในด้านต่างๆ ดังนี้

1. งบประมาณ ภาควิชามีความพร้อมสูงเนื่องจากผู้บริหารให้การสนับสนุนด้านงบประมาณสูงมาก

2. คณาจารย์ ภาควิชามีความพร้อมปานกลาง ยังมีความต้องการผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขามาเพิ่มเติม และแทนที่อาจารย์ที่กำลังจะเกษียณอายุ :

3. อาคารสถานที่ และบริการสนับสนุนที่ส่งเสริมให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ภาควิชามีความพร้อมสูง เนื่องจากคณะสาหรณิเทศจะมีที่อยู่ในอาคาร 15 ชั้นที่จะสร้างใหม่ส่วนบริการสนับสนุนที่ส่งเสริมให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพนั้น มหาวิทยาลัยให้การสนับสนุนสูงมาก เป็นหน้าที่ของภาควิชาในการจัดการ และการกำหนดเป้าหมายหรือแนวทางที่ชัดเจนเพื่อก่อให้เกิดบรรยากาศทางวิชาการ

4. วัสดุหลักสูตร เช่น ตำรา เอกสารอ่านเสริม หนังสือคู่มือ อุปกรณ์การสอน และการจัดเชิญวิทยากร เป็นต้น ภาควิชามีความพร้อมด้านวัสดุหลักสูตรค่อนข้างสูง โดยเฉพาะสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ สาขาวิชาสาหรณิเทศศาสตร์ สาขาวิชาวรรณกรรมเด็ก ในสาขาวิชาวิทยาการจัดการ และสาขาวิชาเทคโนโลยีการผลิตหนังสือ ต้องมีการจัดเตรียมเป็นส่วนใหญ่ในด้านตำรา เอกสารอ่านเสริม และหนังสือคู่มือ

5. แหล่งฝึกงานของนักศึกษา เนื่องจากเป็นการศึกษาเฉพาะสาขาวิชา จึงสามารถระบุแหล่งฝึกงานได้อย่างชัดเจน จัดว่าภาควิชามีความพร้อมในด้านนี้สูง

6. แหล่งรองรับแรงงานจากการผลิตของภาควิชาในการมีงานทำของนักศึกษา ภาควิชามีความพร้อมในด้านนี้สูง นอกจากสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ซึ่งมีตลาดงานรองรับอยู่แล้ว

เนื่องจากการสานต่อโครงการเดิม สาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์และสาขาวิชาวิทยาการจัดการ ทรัพยากรสารนิเทศ มีข้อมูลด้านตลาดแรงงานจากการวิจัยสนับสนุนให้เห็นว่า มีแหล่งรองรับ แรงงานที่มีความสามารถ ในการจัดการสารนิเทศเป็นจำนวนมาก ส่วนสาขาวิชาวรรณกรรมเด็ก และสาขาวิชาเทคโนโลยีการผลิตหนังสือ ซึ่งมีความต้องการแรงงานที่มีความรู้ความสามารถ เฉพาะด้านจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้สำเร็จการศึกษาในสาขาวิชาทางด้านวรรณกรรมเด็ก และสาขาวิชาเทคโนโลยีการผลิตหนังสือ สามารถประกอบอาชีพอิสระได้

อาจสรุปจากความพร้อมด้านต่าง ๆ ในแต่ละสาขาวิชาตามลำดับดังนี้ //

1. สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ มีความพร้อมด้านต่าง ๆ สูงที่สุด เนื่องจากการ สานต่อโครงการเดิมของภาควิชา ไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก

2. สาขาวิชาวรรณกรรมเด็ก มีความพร้อมในด้านต่าง ๆ รองลงมาจากสาขาวิชา บรรณารักษศาสตร์ อาจารย์มีความพร้อม และได้คลุกคลีอยู่ในวงการวรรณกรรมเด็ก และจัด กิจกรรมต่าง ๆ สำหรับเด็กมานาน มีผลงานมากมายทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ เป็น ที่ยอมรับ ส่วนอาจารย์พิเศษ ก็เป็นผู้ที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน ความพร้อมในด้านวัสดุหลักสูตร อุปกรณ์การสอน ก็พร้อมอยู่แล้ว เพราะมีโครงการในการจัดกิจกรรมด้านนี้ของภาควิชาบรรณา- รักษศาสตร์ปัจจุบันอยู่เสมอ มหาวิทยาลัยให้การสนับสนุนด้านนี้สูง ผู้เรียนจะได้รับการฝึกงานจาก การร่วมโครงการต่าง ๆ ที่ภาควิชาจัด เป็นการเพิ่มประสบการณ์ไปด้วย โอกาสในการมีงานทำสูง เพราะสามารถประกอบอาชีพอิสระได้ หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเด็กก็ยังมีความต้องการ บุคลากรที่มีความชำนาญในด้านนี้เป็นจำนวนมาก

3. สาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์ มีความพร้อมด้านต่าง ๆ รองลงมาจากสาขาวิชาวรรณกรรม เด็ก จำนวนอาจารย์ประจำและอาจารย์พิเศษมีน้อยกว่า อีกทั้งเปิดสอนทั้งระดับปริญญาตรีและ ปริญญาโท อาจารย์จะรับภาระสอนหนัก อย่างไรก็ตามสาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์เป็นการดำเนิน ตามโครงการหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์) ซึ่งเปิดสอน ต่อเนื่องกัน ความพร้อมในด้านวัสดุอุปกรณ์มีอยู่ก่อนแล้ว โอกาสในการมีงานทำของนักศึกษามีค่อนข้าง สูง พิจารณาจากข้อมูลด้านแรงงานจากงานวิจัยพบว่า ตลาดแรงงานภาคเอกชนมีความต้องการ บุคลากรที่มีความชำนาญทางด้านสารนิเทศ มีความรู้และทักษะด้านการจัดการสารนิเทศเป็นจำนวน

มาก

4. สาขาวิชาวิทยาการจัดการทรัพยากรสารสนเทศ มีความพร้อมในด้านต่าง ๆ รองลงมา จากสาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์ เนื่องจากเป็นสาขาวิชาใหม่ แต่ยังมีรากฐานจากสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เปิดสอนเฉพาะระดับปริญญาโท จำนวนอาจารย์ประจำ และอาจารย์พิเศษน้อยกว่าสาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์ ความพร้อมในด้านอื่น ๆ เหมือนกับสาขาวิชาสารนิเทศศาสตร์

5. สาขาวิชาเทคโนโลยีการผลิตหนังสือ จัดไว้เป็นอันดับสุดท้าย เป็นสาขาวิชาใหม่ อาจารย์ประจำมีเพียงคนเดียว ที่มีประสบการณ์และความชำนาญในด้านนี้ แต่มีอาจารย์พิเศษหลายคนซึ่งเป็นผู้ที่มีชื่อเสียง ประกอบกิจการและมีประสบการณ์ด้านนี้มานาน จะช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ความพร้อมในด้านวัสดุหลักสูตรค่อนข้างน้อย ต้องมีการจัดหาและจัดเตรียมขึ้นใหม่เป็นส่วนใหญ่ ความพร้อมด้านแหล่งฝึกงานค่อนข้างสูงเพราะมีสถานประกอบการด้านนี้เป็นจำนวนมาก เช่น โรงพิมพ์ สำนักพิมพ์ ร้านหนังสือ เป็นต้น ซึ่งสถานประกอบการเหล่านี้ ยังมีความต้องการบุคลากรที่มีความรู้ด้านนี้เป็นจำนวนมาก อีกทั้งผู้สำเร็จการศึกษาสามารถประกอบอาชีพอิสระได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะต่อภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

1.1 ภาควิชาควรกำหนดนโยบายหรือเป้าหมายของการจัดการศึกษาของภาควิชาที่ชัดเจน โดยเฉพาะด้านการสนับสนุน ให้อาจารย์ผลิตผลงานทางวิชาการ การลาศึกษาต่อ การบริการทางวิชาการแก่สังคม การทุนเวียนผลิตเปลี่ยนกันสร้างผลงานทางวิชาการ และการกำหนดความร่วมมือกันระหว่างคณาจารย์ และภาควิชาในการให้ความช่วยเหลือ และอำนวยความสะดวกแก่อาจารย์ที่กำลังผลิตผลงานทางวิชาการ

1.2 การฝึกฝนอบรม ดูงาน ประชุมสัมมนา เท่าที่ผ่านมา ภาควิชามักประสบปัญหาเรื่องทุนหรืองบประมาณสนับสนุน ในส่วนนี้ผู้บริหารมหาวิทยาลัยกล่าวว่า ให้การสนับสนุนด้านนี้เต็มที่

แต่งงบประมาณมีจำกัด และต้องจัดสรรให้กับทุกหน่วยงานของมหาวิทยาลัยที่ขอมา ภาควิชาควรทำโครงการอบรม ดูงาน ประชุมสัมมนาตลอด การจัดเชิญวิทยากรล่วงหน้าตลอดปีเพื่อกำหนดงบประมาณ แต่การจัดทำโครงการล่วงหน้ามักเกิดปัญหา เมื่อมีการประชุมสัมมนานอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในโครงการ ไม่สามารถไปได้ ต้องใช้ทุนของตนเอง กรณีนี้ภาควิชาควรมีการจัดหาทุนสำรอง เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับอาจารย์ ปัญหาอีกประการหนึ่งคือ เมื่อถึงกำหนดการประชุมสัมมนา หรือดูงาน อาจารย์บางท่านไม่สามารถปลีกตัวจากภาระงานที่ผูกพันหรือเร่งด่วนในช่วงนั้น ทำให้พลาดโอกาส กรณีนี้อาจารย์ควรจัดแผนงานของตนเองล่วงหน้า เพื่อให้ว่างในช่วงที่มีการจัดประชุม สัมมนา

1.3 ภาควิชาควรมีการจัดการประชุม ปรึกษาหารือระหว่างอาจารย์ภายในภาค และนิสิต เพื่อพิจารณาเรื่องต่าง ๆ รวมถึงปัญหาของนิสิต และอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวร่วมกันพิจารณาแก้ไขปัญหาย่างสม่ำเสมอ การร่วมกันพิจารณาเพื่อเตรียมหัวข้อวิจัยสำหรับแนะนำให้กับนิสิต การให้นิสิตมีส่วนร่วมในงานวิจัย หรือการผลิตผลงานทางวิชาการของภาควิชา ซึ่งนอกจากจะช่วยให้นิสิตมีประสบการณ์ในการวิจัย แล้วยังเป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างภาควิชา อาจารย์ที่ปรึกษาและนิสิตอีกด้วย

2. ข้อเสนอแนะต่อการจัดตั้งคณะสภานิติศาสตร์

2.1 ภาควิชาควรจัดทำแผนการประชาสัมพันธ์หลักสูตร สาขาวิชาที่จะเปิดสอนในคณะใหม่

2.2 ภาควิชาควรมีการสำรวจความพร้อมของบุคลากร ในสาขาวิชาทั้งในสาย ก และสาย ข ที่มีต่อหลักสูตรใหม่ ให้ชัดเจนว่า บุคลากรที่มีความพร้อมในการสอนหลักสูตรใหม่มีเป็นจำนวนมากน้อยเพียงใด ส่วนที่ไม่พร้อมควรจัดการฝึกอบรมอย่างไร ซึ่งภาควิชาควรศึกษาความเป็นในการฝึกอบรม (Training need) การวิเคราะห์งานอย่างเป็นระบบ เพื่อจัดการฝึกอบรมหรือประชุมปฏิบัติการได้ตรงตามความต้องการของอาจารย์ผู้สอน

2.3 ภาควิชาควรมีการกำหนดเกณฑ์ที่มีประสิทธิภาพในการรับนิสิตเข้าเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีภูมิหลังที่ใกล้เคียงกัน เช่น ปัญหาผู้เรียนไม่มีพื้นฐานความรู้ทางด้าน วิทยาศาสตร์ คณิต-

ศาสตร์ สถิติ ทำให้การเรียนการสอนด้านที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีต่าง ๆ เป็นไปได้ช้า ไม่ก้าวหน้าไปตามระดับที่ต้องการ ผู้สอนต้องปรับเนื้อหาการสอนให้เข้ากับผู้เรียน ปัญหาผู้เรียนที่ไม่มีพื้นฐานความรู้ทางด้านบรรณารักษศาสตร์มาก่อน อาจทำให้เกิดปัญหา เพราะยังไม่มีเกณฑ์ที่บังคับผู้เรียนที่ไม่มีพื้นฐานความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์ ต้องเรียนรายวิชาที่เป็นบรรณวิชา เป็นต้น

2.4 ควรมีการจัดเตรียมและส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถพิเศษที่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน โดยเฉพาะในภาคเอกชน ซึ่งต้องการ ความสามารถพิเศษที่มีจะระบุไว้ในประกาศรับสมัครงาน ได้แก่ ความรู้ภาษาต่างประเทศ ประสบการณ์การทำงาน ความสามารถในการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ และพิมพ์ดีด และความรู้เกี่ยวกับการบริหารธุรกิจ

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับข้อมูลด้านแรงงานที่สัมพันธ์กับสาขาวิชาที่จะเปิดสอนในคณะวาริชศาสตร์ เพื่อให้เห็นสภาวะ ทิศทาง และปริมาณของแรงงานที่เป็นที่ต้องการ

3.2 ควรศึกษาข้อมูลจากแหล่งบุคคลต่าง ๆ ได้แก่ ผู้เรียน (ผู้ที่จบการศึกษาแล้ว และผู้ที่กำลังศึกษาอยู่) ผู้สอน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชา ตลาดแรงงาน เพื่อเป็นการประเมินคุณค่าของการศึกษาในแต่ละสาขาวิชา ของคณะวาริชศาสตร์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาปัญหา และวางแนวทางแก้ไขที่เหมาะสมต่อไป

3.3 ควรมีการศึกษากาพพจน์ของวิชาชีพทางวาริชศาสตร์ในสายตาของบุคคลในวงการต่าง ๆ เพื่อให้ทราบถึงสถานะภาพของวิชาชีพ แนวทางในการประชาสัมพันธ์ และแนวทางในการปรับปรุงกาพพจน์ของวิชาชีพ ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ไม่เกิดการจูงใจในผู้ที่มีพื้นฐานความรู้ทางด้านอื่น ๆ เช่น ด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และ สถิติ ให้สนใจเข้ามาเรียนในวิชาชีพทางวาริชศาสตร์

ਗਰਮਾਨਾ ਰਵ

บรรณานุกรม

- กุศล นาคะชาติ, สวาสดิ์ เดชพิชัย, อัมจิตต์ ดันสกุล. "การศึกษาเรื่องประสิทธิผลของ
หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ต่อการปฏิบัติงานของนิเทศมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ปีการศึกษา 2522 - 2527," วารสารห้องสมุด. 31(1) : 49 - 81;
มกราคม - มีนาคม 2530.
- โครงการจัดตั้งคณะวาริชศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2533
จ้อย นันทวิชรินทร์, ม.ล. "1985 : เทคโนโลยีใหม่สำหรับห้องสมุด," บรรณศาสตร์.
5(1) : 1 - 13, มกราคม 2528.
- จารุพร พงศ์ศรีวัฒน์. "ผลกระทบของเทคโนโลยีที่มีต่อบริการห้องสมุด," ข่าวสารห้อง
สมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 66(6) : 6 - 7 ; ปีที่หลัง มิถุนายน 2531.
- จารุวรรณ สินธุโสภณ. "ผลการสำรวจบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์ ซึ่งสำเร็จการศึกษาจากคณะศิลป-
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ระหว่างปีการศึกษา 2524 - 2528," ในแนวโน้มน
การผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และวาริชศาสตร์ เอกสารประกอบการสัมมนา.
หน้า 175 - 181. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2529.
- จิรวรรณ ภักดีบุตร. "บรรณารักษ์และนักบริการวาริชศาสตร์ : บทบาทในอนาคต," ใน
แนวโน้มนการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และวาริชศาสตร์ เอกสารประกอบการ
สัมมนา. หน้า 226 - 223. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2529.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะอักษรศาสตร์ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์. การผลิตบัณฑิต
บรรณารักษศาสตร์และวาริชศาสตร์. เอกสารบรรณารักษศาสตร์ เล่ม 30
2530.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์. "หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขา
วิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย," วิทยบริการ.

9(2) : 67 - 80 ; ธันวาคม 2530.

ฉวีวรรณ คุณาภิมุข. "การศึกษาสภาพการทำงานบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์ วิทยาลัยครูบ้าน-
สมเด็จเจ้าพระยา ปีการศึกษา 2523 - 2527," ใน แนวโน้มการผลิตบัณฑิต
บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เอกสารประกอบการสัมมนา. หน้า 182 - 199.
กรุงเทพฯ : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

เฉลียว พันธุ์ลีดา. "แนะนำให้รู้จักภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร," บรรณศาสตร์. 9(2) : 69 - 65 ; เมษายน
2529.

ชุ่มจิตต์ แซ่ฉั่น. แนวโน้มหลักสูตรและการสอนบรรณารักษศาสตร์ในมหาวิทยาลัย.
วิทยานิพนธ์ อม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

เฉลียว พันธุ์ลีดา. "วิชาบรรณารักษศาสตร์ระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย," วารสารห้องสมุด.
18(6) : 455 - 470 ; พฤศจิกายน - ธันวาคม 2517.

ชัยเลิศ ปริสุทธกุลและคณะ. "การผลิตบัณฑิตทางบรรณารักษศาสตร์," ใน แนวโน้มการผลิต
บัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เอกสารประกอบการสัมมนา. หน้า 8 -
72. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

ชัยวัฒน์ คุณประตะกุล. "ห้องสมุดแห่งอนาคต," ใน ห้องสมุดวันรุ่งขึ้น. เอกสารวิชาการจัดพิมพ์
เนื่องในการประชุมใหญ่สามัญประจำปี พ.ศ. 2531. หน้า 163 - 170. กรุงเทพฯ
: สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ, 2531

ชุดิมา ลัจจานนท์. "หลักสูตรวิชาสารนิเทศศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช,"
วิทยบริการ. 9(1) : 55 - 62 ; กรกฎาคม 2530.

เชียงใหม่, มหาวิทยาลัย คณะมนุษยศาสตร์. หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาบรรณารักษ
ศาสตร์ ปีการศึกษา 2530.

- ดร.ณัฏฐา สมบุรณกุล. "บทบาทของบรรณารักษ์และนักบริการสารนิเทศในอนาคต," ใน แนวโน้มการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เอกสารประกอบการสัมมนา. หน้า 234 - 237. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- ดร.พี ฌ ลำปาง. รายงานการวิจัย เรื่องประสิทธิผลของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ต่อการปฏิบัติงานของบัณฑิต ปีการศึกษา 2519 - 2523. ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2525.
- นางลักขณ์ ไม่ทนายกิจ. "สภาพการทำงานของบัณฑิตและมหาบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2524 - 2528," ใน แนวโน้มการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ : เอกสารประกอบการสัมมนา. หน้า 201 - 225 ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- นันทนา เผือกม่วง. บรรณารักษศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 3. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520.
- "บรรณารักษ์และนักบริการสารนิเทศที่คาดหวัง," ใน รายงานการสัมมนาทางวิชาการเรื่องแนวโน้มการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์. ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 20-21 ตุลาคม 2529.
- นวลวิ สุธรรมวงศ์. "การศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทย," ห้องสมุด. 3 : 145 - 178 ; พฤษภาคม - มิถุนายน 2513.
- น้ำเพ็ญ โรจน์ปรีชา. "หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์," วารสารห้องสมุด. 30(3) : 129 - 134 ; กรกฎาคม-กันยายน 2529.
- ประภาวดี สืบสนธิ์. "บทบาทของบรรณารักษ์นักบริการสารนิเทศในอนาคต," ใน แนวโน้มการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ : เอกสารประกอบการสัมมนา. หน้า 243 - 248. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

โพนธ์ น้อยแสงศรี. "คำกล่าวรายงานในพิธีเปิดการสัมมนาทางวิชาการเรื่องการปรับปรุงหลักสูตร
บรรณารักษศาสตร์," ใน รายงานการสัมมนาทางวิชาการเรื่องการปรับปรุงหลักสูตร
บรรณารักษศาสตร์. ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, 2525.

นิมลพรรณ แรพเพอร์. "ทิศทางการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในอนาคต...", วารสาร
รามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์. 12(1) : 103 - 110; กันยายน 2531.

ภรณ์ ศิริโชติ. "รายการสัมมนาเรื่อง การปรับปรุงหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ ระดับปริญญา
ตรี," บรรณารักษศาสตร์ มข. 3(2) : 19 - 22 ; เมษายน 2528.

มาลินี ประเสริฐวงศ์. การศึกษาและประเมินผลหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ ของคณะศิลป
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2518.

บุษิตา ไตรลิขิต. ลักษณะตำแหน่งงานด้านการจัดการสารนิเทศตามความต้องการของสถาบัน
ธุรกิจเอกชน. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2532.

แม็กมาส ชาวลิต. "บทนำ," ใน มาตรฐานเพื่อพัฒนาบริการห้องสมุด. เอกสารวิชาการจัดพิมพ์
เนื่องในการประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2529. หน้า 1 - 9. กรุงเทพฯ : สมาคม
ห้องสมุดแห่งประเทศไทย, 2529.

_____. "มาตรฐานห้องสมุดในประเทศไทย," ใน มาตรฐานเพื่อพัฒนาบริการห้องสมุด.
หน้า 25 - 38. เอกสารวิชาการ จัดพิมพ์เนื่องในการประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2529,
กรุงเทพฯ : สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย, 2529.

แม็กมาส ชาวลิตและสิรินทร์ ช่วงโชติ. คู่มือบรรณารักษศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
เกษมบรรณกิจ, 2511.

ยุพิน เตชะมณี. "บทบาทของบรรณารักษ์และนักบริการสารนิเทศในอนาคต," ใน แนวโน้มการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เอกสารประกอบการสัมมนา. หน้า 238 - 242. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

_____. "พัฒนาหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์," บรรณารักษศาสตร์ มข. 1(2) : 69 - 83 ; เมษายน 2526.

รามคำแหง, มหาวิทยาลัย. หลักสูตรมนุษยศาสตร์ [ฉบับร่าง]. 2528.

ละอองกาญจน์ เหล่าไพบูลย์. "การปรับปรุงหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น," บรรณารักษศาสตร์ มข. 4(2) : 1 - 16, เมษายน 2529.

_____. "การปรับปรุงหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น อันเนื่องมาจากสภาพการทำงานของบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์," ใน แนวโน้มการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เอกสารประกอบการสัมมนา. หน้า 94 - 116.

กรุงเทพฯ : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

ลานนา ทวีเศรษฐ. "บัณฑิตศึกษาด้านสารนิเทศ ณ มหาวิทยาลัยซีเรคิวซ์ มลรัฐนิวเจอร์ซีย์ ประเทศสหรัฐอเมริกา," วารสารห้องสมุด. 31(3) : 75 - 90 ; กรกฎาคม - กันยายน 2530.

ลานนา ทวีเศรษฐ. "เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง ประสบการณ์การประชุมนานาชาติในวิชาชีพบรรณารักษ์และสารนิเทศ และการศึกษาด้านวิทยาการจัดการทรัพยากรสารนิเทศ (Information Resources Management) ณ มหาวิทยาลัยซีเรคิวซ์ รัฐนิวเจอร์ซีย์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ในระหว่างเดือนสิงหาคม 2528 - สิงหาคม 2530," ข่าวสารสำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยรามคำแหง. 10(2), (4) : 32 - 34 ; กุมภาพันธ์ - เมษายน 2531.

วาที ฐานวงศ์คานติ. "สถานการณ์การทำงานและความคิดเห็นต่อหลักสูตรของบัณฑิตวิชาเอก
บรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยบางแสน," ใน แนวโน้มการผลิต
บัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เอกสารประกอบการสัมมนา.
หน้า 94 - 116. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2529.

วิไล ปานพลอย. "สภาพการทำงานของบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่ (ระดับปริญญาตรี)," ใน แนวโน้มการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และ
สารนิเทศศาสตร์ : เอกสารประกอบการสัมมนา. หน้า 156 - 167. ภาควิชา
บรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

สอองศรี หรสุวรรณ. "บรรณารักษศาสตร์หรือสารนิเทศศาสตร์ในอนาคต," ใน ท้องสมุด
วันพຽງนี้. เอกสารวิชาการ จัดพิมพ์เนื่องในการประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2531.
หน้า 213 - 218. กรุงเทพฯ : สมาคมท้องสมุดแห่งประเทศไทย, 2531.

สุทธิลักษณ์ อำพันวงศ์. มาตรฐานท้องสมุดในประเทศไทย แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ใน
ประเทศไทย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2511.

สุทธิลักษณ์ อำพันวงศ์. "20 ปีของแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย 2498 - 2518," ใน บรรณารักษ์ 20. หน้า 1 - 15. กรุงเทพฯ :
ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518.

สุนทร แก้วลาย. "การเรียนบรรณารักษศาสตร์ ณ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร,"
ท้องสมุด. 16(5) : 398 - 408 ; กันยายน - ตุลาคม 2515.

_____. "บัณฑิตทางบรรณารักษศาสตร์ที่ต้องการ," ใน รายงานการสัมมนาทางวิชา
การเรื่อง การปรับปรุงหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์. หน้า 75 - 78 ภาควิชาบรรณา
รักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2525

_____. "สนเทศศาสตร์ในระบบสาขาวิชา," วารสารบรรณศาสตร์ ฉบับพิเศษ :
3 - 17 ; ตุลาคม 2521.

เสริมศรี เจริญผล. "แนวโน้มการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง," ใน แนวโน้มการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ : เอกสารประกอบการสัมมนา. หน้า 73 - 93. ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

ท้องสมุดแห่งประเทศไทย, สมาคม. คณะอนุกรรมการพิจารณามาตรฐานการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์. รูปแบบจำลองมาตรฐานการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์. (2529).

อัมพร ทิษะระ. "บรรณารักษศาสตร์ในอนาคต," ใน แนวโน้มการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เอกสารประกอบการสัมมนา. หน้า 249 - 255. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

อัมพร ทิษะระ. "มาตรฐานการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์," ใน มาตรฐานเพื่อพัฒนาวิชาการท้องสมุด. เอกสารวิชาการ จัดพิมพ์เนื่องในการประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2529. หน้า 80 - 95. กรุงเทพฯ : สมาคมท้องสมุดแห่งประเทศไทย, 2529.

Atan, H. B. and P. Havard-Williams. "Library Education in the ASEAN," International Library Review. 19(2) : 143 - 152 ; April 1987.

Banchong Chantrasa. Proposed standards for education for Librarianship in Thailand. Doctor's Thesis. Nashville, Tennessee : George Peabody College for Teacher, 1974. photocopied.

Bidlack, Russell E. "Accreditation of Library Education," in Encyclopedia of Library and Information Science : Supplement 4. V. 39 pp. 1 - 34. New York : Marcel Dekker, 1958.

Brindley, Lynne. "Management Development for Information professional of the Future," Aslib Proceedings. 39(9) : 235 - 243 ; September 1987.

- Brittain, J. Michael. "Information specialists : new directions for education and training," Journal of Information Science. 13(6) : 321 - 326; 1987.
- Brittain, J. Michael, Nick Moore and Margaret Slater. "Library and Information Science Education : Exploring the Future," Journal of Information Science. 13(6) : 343 - 344, 1987.
- Broadbent, Marriane and Kerry Grosser. "Continuing Professional Development of Special Library and Information Center Managers," Journal of Education for Library and Information Science. 28(2) : 99 - 115, Fall 1987.
- Buckland, Michael K. "Education for Librarianship in the Next Century," Library Trends. 37(4) : 777 - 788 ; Spring, 1986.
- Carpenter, Ray L. "Librarianship Education and Service," International Library Review. 20(2) : 127 - 134; April 1988.
- Chaudhry, Abdus Sattar. "Information Science Curricula in Graduate Library School in Asia," International Library Review. 20(2) : 185 - 202; April 1988
- Colson, John Calvin. "Professional Ideals and Social Realistics : Some Questions About the Education of Librarians," Journal of Education for Librarianship. 21(2) : 91 - 98, Fall 1980.
- Culnan, Mary J. "What Corporate Librarians Will Need to Know in the Future," Special Libraries. 77(4) : 213 - 216; Fall 1986.
- Davinson, Donald, "Education for Librarianship : The big picture," Library Review. 33 : 153 - 168, Autumn, 1984.
- Day, Alan. "Profession Education Change course Again," Library Review. 30 : 209 - 215, Winter 1981.

Debon, Anthony. "Education in Library and Information Science," in Encyclopedia of Library and Information Science Vol.7. pp.414 - 474. New York : Marcel Dekker, 1972.

Debons, Anthony and others. Information Professional Servey of an Emerging Field. New York : Marcel Dekker, 1981.

"Education and training for information work : Diversity of Education Background," Annual Review of Information Science and Technology Vol. 16. pp. 299 - 302. New York : Knowledge Industry publication for American Society for Information Science, 1981.

Fosdick, Howard. "Trends in information science education," Special Libraries. 75 : 292 - 302; October 1984.

Grotzinger, Laurel A. "Curriculum and Teaching Styles : Evaluation of Pedagogical Patterns," Library Trends. 34(3) : 451 - 468, Winter 1986.

Hayes, Robert M. "Part I. Curricula and Accreditation : Education of the Inforamtion Professional : a Library School Perspective," Journal of the American Society for Information Science 39(5) : 312 - 317, September 1988.

Holley, Edward G. "Does Library education have a future?," American Libraries. 17(9) : 704 - 706, October 1986.

Hunt, Mary Alice, Sarah R. Reed, and Blanche Woolls. "Servey of Library Science Ph.D. Graduates of Three Universities," Journal of Education for Librarianship. 19(3) : 241 - 247, Winter. 1979.

Koenig, Michael E.D. "Education for Information Management : Competition or Cooperation?," Library Trends. 34(3) : 715 - 728, Spring 1986.

_____. "Education for Special Librarainship," Special Libraries. 74(2) : 182 - 196, April 1983.

- Lajeunesse, Marcel. "Education and Training of information specialist in French - Speaking Countries : a comparative study," Journal of Information Science, Librarianship and Archives Administration 1(2) : 124 - 137. April - June 1979.
- Lancaster, F.W. "Implications for Library and Information Science Education," Library Trends. 32(3) : 337 - 347, Winter 1984.
- Martin, Susan K. "Library Education : An Administrator's review," Library Journal. 111(3) : 115 - 117; February 15, 1986.
- Mathews, Elizabeth W. "Update in Education for Community College Library Administrators," Journal of Education for Librarianship. 19(3) : 304 - 311, Winter, 1979.
- McGarry, K. J. "The Influence of Technology on Professional Curricula," Aslib Proceedings. 35(2) : 99 - 105 ; February 1983.
- Ochai, Adakole. "The Emerging Information Society," International Library Review. 16(4) : 367 - 372 ; October 1984.
- Oen, Carol, Marrienne Cooper. "Professional identify and the Information Professional," Journal of the American Society for Information Science. 39(5) : 355 - 357, September 1988.
- Parr, Ed. and Michael Done. "Curriculum Development and the Norminal Group Technique : Gaining the Practitioners' View," Journal of Education for Librarianship. 19(3) : 223 - 232. Winter 1979.
- Pearson, Ricahrd C. and T.D. Webb. "The New Librarians : How Prepared are They ?," Library Journal. 113(14) : 132 - 134, September 1988.
- Powell, Ronald R. and Sheila D. Creth. "Knowledge Bases and Library Education," College & Research Libraries. 47(1) : 16 - 27, January 1986.

Reed, Sarah R. "Library Education 1977 - 1987," Journal of Education for Librarianship. 19(2) : 87 - 96, Fall 1987.

Robbins - Cater, Jane; Charles A Seavey. "The Master's Degree : Basic Preparation for professional Practice," Library Trends. 34(4) : 561 - 580, Spring 1986.

Rogers, Sally A. "New Directions in Library Education : A Young Practitioner's View," The Journal of Academic Librarianship. 9(2) : 90,98, May, 1982.

Smith, Nathan M., Maurice P. Marchant and Laura F. Nielson. "Education for Public and Academic Librarians : A View From the Top," Journal of Education for Librarianship. 24(4) : 233 - 245, Spring 1984.

Spaulding, Frank H. "Special Librarian to Knowledge Counselor in the Year 2006," Special Libraries. 79(2) : 83 - 91, Spring 1988.

Stueart, Robert D. "Preparing Libraries for Change," Library Journal. 15 : 1724 - 1726 ; September 1984.

Subramanyam, K. "Information Technology and Library Education," in Encyclopedia of Library and Information Science. Vol. 41. p. 161 - 193. New York : Marcel Dekker, 1986.

Surprenant, Thomas T. and Clandia Perry-Holmes. "The Reference Librarian of the Futures : A Scenario," R.Q. 25(2) : 234 - 238 ; Winter, 1985.

Tees, Miriam. "Graduate Education for Special Librarians : What Special Librarians Are Looking for in Graduates," Special Libraries. 77(4) : 190 - 197, Fall 1986.

_____. "New Roles for Library School Graduates," Canadian Library Journal. 43(6) : 372 - 376 ; December 1986.

- Thomson, James. "Keynote address," in The New Information Professionals. Proceedings of the Singapore-Malaysia Congress of Librarians and Information Scientists. Singapore 4-6 September 1986. p.
- Veaner, Allen B. "1985 to 1995 : The Next Decade in Academic Librarianship, Part II," College & Research Libraries. 46(4) : 295 - 308, July 1985.
- White, Herbert S. "The Future of Library and Information Science Education," Journal of Education Library and Information Science. 26(3) : 174 - 181. Winter 1986.
- White, Herbert S. and Marion Paris. "Employer Preference and the Library Education Curriculum," The Library Quarterly. 55(1) : 1 - 33 ; January 1985.

ภาคผนวก

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

1. ตารางวิเคราะห์กลุ่มกระบวนการวิชา
2. แบบสัมภาษณ์

ตารางวิเคราะห์กลุ่มกระบวนวิชา

ประเภทกลุ่มรายวิชา	ความถี่ของรายวิชา	รวม	อันดับที่
กลุ่มสาขาสารนิเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ 1.General and Introductory courses on computers and data processing 2.On-line information retrieval from remote data bases 3.Database Design and Management 4.System analysis, design, and evaluation 5. Technology applied to library processes 6. Computer programming 7. Networks and networking 8.Information Science, Philosophy and sociology of information Science, and economics of information 9. Computer Science courses 10. Mathematics and statistics courses			

ประเภทกลุ่มรายวิชา	ความถี่ของรายวิชา	รวม	อันดับที่
กลุ่มสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ 1.Library Science : General and introduction courses 2.Library System 3.Library Administration / Management 4.Collection Management & Organization 5.User education/ User Studies 6.User service/ Reference service 7. Library Resources 8.Bibliographic tools and techniques กลุ่มสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง 1. Education 2. Administration/Management/Accounting 3.Communications 4.Foreign language 5.Economics 6.Research			

แบบสัมภาษณ์สำหรับอธิการบดี รองอธิการบดี และคณบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้ให้สัมภาษณ์.....ตำแหน่ง.....
 วัน/เดือน/ปีที่ทำสัมภาษณ์.....เวลา.....
 สถานที่.....

ตอนที่ 1 ความคิดเห็นในการขยายหลักสูตรด้านบรรณารักษศาสตร์ขึ้นเป็นคณะวารนเทศศาสตร์

1. โดยหลักการ ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการปรับปรุงหลักสูตรอยู่เสมอ เพื่อตอบสนองความต้องการทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางวิชาการ?

- () เห็นด้วยอย่างยิ่ง () เห็นด้วย () ไม่มีความเห็น
 () ไม่เห็นด้วย () ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

เหตุผลเพิ่มเติม.....

.....

2. ท่านจะให้การสนับสนุนในด้านการอำนวยความสะดวกและการจัดสรรงบประมาณเพียงใด ถ้าภาควิชาใดจะเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ?

- () มากที่สุด () มาก () ปานกลาง
 () น้อย () น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่มเติม.....

.....

3. ท่านคิดว่าเป็นเรื่องที่น่ายินดีและเป็นความหวังใหม่เพียงใดในกรณีที่ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ได้รับอนุมัติให้จัดตั้งเป็นคณะวาริชศาสตร์ในแผนพัฒนามหาวิทยาลัย ฉบับที่ 7 ?

() มากที่สุด () มาก () ปานกลาง

() น้อย () น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่มเติม.....

4. การที่ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์พัฒนาเป็นคณะวาริชศาสตร์นั้น เมื่อพิจารณาจากพื้นฐานองค์ประกอบต่าง ๆ แล้ว ท่านมีความเชื่อมั่นเพียงใดว่าคณะใหม่ สามารถปฏิบัติงานจริง ประสบความสำเร็จได้ตามโครงการ?

() มากที่สุด () มาก () ปานกลาง

() น้อย () น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่มเติม.....

ตอนที่ 2 การให้ความสนับสนุนในด้านต่าง ๆ

5. ท่านจะให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ และการอำนวยความสะดวกเพียงใดในการฝึกฝนอบรมคณาจารย์ในภาควิชาบรรณารักษศาสตร์เพิ่มขึ้น เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามหลักสูตรใหม่ ?

() มากที่สุด () มาก () ปานกลาง

() น้อย () น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่มเติม.....

6. ท่านจะให้การสนับสนุนเพียงใด เกี่ยวกับเรื่องการศึกษาต่อของคณาจารย์ ?

() มากที่สุด

() มาก

() ปานกลาง

() น้อย

() น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่มเติม.....

7. ท่านจะใช้ความพยายามในการแสวงหาทุนเพื่อการฝึกฝนอบรม การศึกษาต่อ หรือการศึกษาวิจัยของคณาจารย์ในภาควิชาบรรณารักษศาสตร์เพียงใด ?

() มากที่สุด

() มาก

() ปานกลาง

() น้อย

() น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่มเติม.....

8. หากการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรตามโครงการคณะสารนิเทศศาสตร์ จำเป็นต้องมีการจัดหาบุคลากรเพิ่ม ท่านจะให้การสนับสนุนเพียงใด ?

() มากที่สุด

() มาก

() ปานกลาง

() น้อย

() น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่มเติม.....

9. การขยายหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ ไปสู่การศึกษาด้านสารนิเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง จำเป็นต้องมีการพัฒนาด้านอาคารสถานที่ เครื่องมือและอุปกรณ์ และบริการสนับสนุนที่ส่งผลให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ท่านจะให้การสนับสนุนในการจัดสรรงบประมาณเพื่อการนี้เพียงใด ?

() มากที่สุด

() มาก

() ปานกลาง

() น้อย

() น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่มเติม.....

10. ในแง่ของการขยายหลักสูตรของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มศว. ประสานมิตร ท่านจะให้การสนับสนุนด้านต่อไปนี้เพียงใด การผลิตคู่มือ เอกสารและตำรา การจัดหาอุปกรณ์การสอน และการเชิญวิทยากร เป็นต้น ?

() มากที่สุด

() มาก

() ปานกลาง

() น้อย

() น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่มเติม.....

11. ท่านสนใจติดตามความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการจัดตั้งคณะกรรมการนิเทศศาสตร์เพียงใด ?

() มากที่สุด

() มาก

() ปานกลาง

() น้อย

() น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่มเติม.....

.....

.....

12. ท่านคิดว่าในฐานะที่ท่านเป็นผู้บังคับบัญชา ท่านจะมีส่วนช่วยในด้านใดบ้าง ในการที่จะส่งเสริมให้โครงการจัดตั้งคณะกรรมการนิเทศศาสตร์สามารถดำเนินงานได้อย่างก้าวหน้า ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์สำหรับอาจารย์

ผู้ให้สัมภาษณ์.....ตำแหน่ง.....

วัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์.....เวลา.....น.

สถานที่.....

1. ท่านสอนวิชาอะไรบ้าง ระดับใด?

- 1.1 วิชา..... () ปรินญาตรี () ปรินญาโท
- 1.2 วิชา..... () ปรินญาตรี () ปรินญาโท
- 1.3 วิชา..... () ปรินญาตรี () ปรินญาโท
- 1.4 วิชา..... () ปรินญาตรี () ปรินญาโท
- 1.5 วิชา..... () ปรินญาตรี () ปรินญาโท
- 1.6 วิชา..... () ปรินญาตรี () ปรินญาโท
- 1.7 วิชา..... () ปรินญาตรี () ปรินญาโท
- 1.8 วิชา..... () ปรินญาตรี () ปรินญาโท
- 1.9 วิชา..... () ปรินญาตรี () ปรินญาโท
- 1.10 วิชา..... () ปรินญาตรี () ปรินญาโท

2. นอกจากการสอนแล้ว ท่านเป็นกรรมการอะไรบ้าง ต่อไปนี้ ?

- () กรรมการบริหารหลักสูตรและนิจารณาเค้าโครงปรินญานินพนธ์
- () กรรมการควบคุมปรินญานินพนธ์
- () ประธานควบคุมปรินญานินพนธ์
- () อาจารย์ที่ปรึกษาทั่วไป ระดับ () ปรินญาตรี () ปรินญาโท

ตอนที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพของสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

3. ท่านคิดว่าการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์ทั้งในต่างประเทศและประเทศไทยในปัจจุบันนี้ มีการเปลี่ยนแปลงมากนักน้อยเพียงใด ?

- () มากที่สุด . () มาก () ปานกลาง
() น้อย () น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่มเติม.....

4. ท่านคิดว่าการนำเทคโนโลยีหรือวิทยาการใหม่ ๆ เช่น เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีการสื่อสาร และเทคโนโลยีที่เกี่ยวกับการจัดการสารสนเทศ เข้ามาสอนในภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ เป็นผลดีเพียงใด ?

- () มากที่สุด () มาก () ปานกลาง
() น้อย () น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่มเติม.....

5. ท่านคิดว่าวิทยาการใหม่ ๆ เช่น เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีการสื่อสาร และเทคโนโลยีที่เกี่ยวกับการจัดการสารสนเทศ เป็นสิ่งจำเป็นต่อวิชาชีพบรรณารักษ์ เพียงใด ?

- () มากที่สุด () มาก () ปานกลาง
() น้อย () น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่มเติม.....

.....

.....

6. ท่านคิดว่าวิทยาการใหม่ ๆ เช่น เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีการสื่อสาร และเทคโนโลยีที่เกี่ยวกับการจัดการสารสนเทศ เป็นสิ่งจำเป็นต่อวิชาชีพสารสนเทศสาขาอื่น ๆ ที่ไม่ใช่บรรณารักษ์ เพียงใด ?

() มากที่สุด

() มาก

() ปานกลาง

() น้อย

() น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่มเติม.....

.....

.....

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการด้านการศึกษาของภาควิชา

7. ท่านพอใจในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มศว ประสานมิตร เพียงใด ?

() มากที่สุด

() มาก

() ปานกลาง

() น้อย

() น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่มเติม.....

.....

.....

8. ท่านมีความพอใจในระบบการเรียนการสอนของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ในสาขาวิชาที่ท่าน
เกี่ยวข้องเพียงใด ?

() มากที่สุด

() มาก

() ปานกลาง

() น้อย

() น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่มเติม.....

.....

.....

9. ท่านมีความพอใจในระบบการทำวิทยานิพนธ์ของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ปัจจุบัน เพียงใด ?

() มากที่สุด

() มาก

() ปานกลาง

() น้อย

() น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่มเติม.....

.....

.....

10. ท่านมีความพอใจในการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาทั่วไปให้กับนิสิตของภาควิชาเพียงใด ?

() มากที่สุด

() มาก

() ปานกลาง

() น้อย

() น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่ม.....

.....

.....

11. ท่านมีความพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวกของภาควิชาที่ช่วยสร้างบรรยากาศทางวิชาการในระดับบัณฑิตศึกษาเพียงใด ?

- () มากที่สุด () มาก () ปานกลาง
() น้อย () น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่มเติม.....

12. ท่านมีความพอใจต่อความเข้มข้นทางวิชาการ ได้แก่ การผลิตผลงานทางวิชาการ การเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการ การให้บริการทางวิชาการแก่สังคมของคณาจารย์ในภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ปัจจุบัน เพียงใด ?

- () มากที่สุด () มาก () ปานกลาง
() น้อย () น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่มเติม.....

13. ท่านมีความพอใจกับการส่งเสริมทางวิชาการ อันได้แก่ การผลิตผลงานทางวิชาการ การเข้าร่วมประชุม การให้ลาเพื่อวิจัย เพื่อพัฒนาตนเอง ที่ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์จัดให้แก่คณาจารย์ของภาควิชาในปัจจุบัน เพียงใด ?

- () มากที่สุด () มาก () ปานกลาง
() น้อย () น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่มเติม.....

14. ท่านมีความพอใจกับการจัดการของภาควิชาฯ ในอันที่จะก่อให้เกิดบรรยากาศทางวิชาการ และการกระตุ้นให้คณาจารย์ร่วมมือกันพัฒนาวิชาการ ได้แก่ การผลิตผลงานทางวิชาการ การเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการ การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม เพียงใด ?

() มากที่สุด

() มาก

() ปานกลาง

() น้อย

() น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่มเติม.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการขยายหลักสูตรด้านบรรณารักษศาสตร์ขึ้นเป็นคณะวารนเทศศาสตร์

15. ท่านพอใจกับการเปลี่ยนแปลงภาควิชาเพื่อจัดตั้งเป็นคณะวารนเทศศาสตร์เพียงใด ?

() มากที่สุด

() มาก

() ปานกลาง

() น้อย

() น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่มเติม.....

.....

.....

16. ท่านมีความกระตือรือร้นเกี่ยวกับการขยายหลักสูตร หรือเปลี่ยนแปลงรายวิชา ตามโครงการ จัดตั้งคณะใหม่เพียงใด ?

() มากที่สุด

() มาก

() ปานกลาง

() น้อย

() น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่มเติม.....

.....

.....

17. ท่านคิดว่า ตัวท่านเองจะมีส่วนช่วยในการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่ในสาขาวิชาที่ท่านเกี่ยวข้อง เพียงใด ?

() มากที่สุด

() มาก

() ปานกลาง

() น้อย

() น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่มเติม.....

ตอนที่ 4 ความพร้อมของบุคลากรอาจารย์

18. ท่านคิดว่า ตัวท่านเองมีปัญหากับการติดตามวิทยาการใหม่ ๆ เช่น เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีการสื่อสาร และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสารสนเทศ เพียงใด ?

() มากที่สุด

() มาก

() ปานกลาง

() น้อย

() น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่มเติม.....

19. ท่านคิดว่าการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรในคณะใหม่ จะก่อปัญหาในด้านการปรับตัวให้แก่ท่านเพียงใด ?

() มากที่สุด

() มาก

() ปานกลาง

() น้อย

() น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่มเติม.....

20. ท่านคิดว่าคณะใหม่ จะเติบโตไปในทิศทางที่ท่านคาดหวังเพียงใด ?

- () มากที่สุด () มาก () ปานกลาง
() น้อย () น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่มเติม.....

.....

.....

21. ท่านคิดว่า คณะใหม่ มีความจำเป็นในการจัดหาบุคลากรเพิ่มเพียงใด ?

- () มากที่สุด () มาก () ปานกลาง
() น้อย () น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่มเติม.....

Age Group	Education Level	Percentage of Respondents
18-29	High School	~45%
	College	~55%
	Graduate	~65%
30-49	High School	~50%
	College	~60%
	Graduate	~70%
50-69	High School	~55%
	College	~65%
	Graduate	~75%
70+	High School	~60%
	College	~70%
	Graduate	~80%

22. จากสภาพการและองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ในปัจจุบันท่านมีความมั่นใจในการเติบโตและความสำเร็จของคณะใหม่เพียงใด ?

- () มากที่สุด () มาก () ปานกลาง
() น้อย () น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่มเติม.....

.....

.....

23. หากมีโอกาสนในการฝึกฝนอบรม เพื่อให้ท่านสามารถสอนวิชาตามโครงการใหม่ซึ่งท่านไม่เคยสอนมาก่อน ท่านยินดีจะเข้าร่วมในกิจกรรมเหล่านี้เพียงใด ?

- () มากที่สุด () มาก () ปานกลาง
() น้อย () น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่มเติม.....

24. หากมีโอกาสลาศึกษาต่อระยะยาว ท่านยินดีที่จะเข้าร่วมโครงการศึกษาต่อ เพียงใด ?

- () มากที่สุด () มาก () ปานกลาง
() น้อย () น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่มเติม.....

25. หากมีโอกาสลาศึกษาต่อระยะสั้นภายในประเทศ ท่านยินดีที่จะเข้าร่วมโครงการหรือไม่ ?

- () มากที่สุด () มาก () ปานกลาง
() น้อย () น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่มเติม.....

26. หากมีโอกาสลาศึกษาต่อระยะสั้นในต่างประเทศ ท่านยินดีจะเข้าร่วมโครงการเพียงใด ?

() มากที่สุด () มาก () ปานกลาง

() น้อย () น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่มเติม.....

.....

.....

27. หากมีโอกาสศึกษาและดูงานระยะสั้นภายในประเทศ ท่านยินดีที่จะเข้าร่วมโครงการเพียงใด ?

() มากที่สุด () มาก () ปานกลาง

() น้อย () น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่มเติม.....

.....

.....

28. หากมีโอกาสศึกษาและดูงานระยะสั้นในต่างประเทศ ท่านยินดีที่จะเข้าร่วมโครงการเพียงใด ?

() มากที่สุด () มาก () ปานกลาง

() น้อย () น้อยที่สุด

เหตุผลเพิ่มเติม.....

.....

.....

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ นางสาวอุมาวดี โกศล

เกิดวันที่ 23 เมษายน พุทธศักราช 2502

สถานที่เกิด อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

สถานที่อยู่ปัจจุบัน 72 หมู่ที่ 4 ถนนสุขุมวิท ตำบลบางทราย อำเภอเมือง
จังหวัดชลบุรี 20000

สถานที่ทำงานปัจจุบัน ห้องสมุดโรงเรียนศรีราชา อำเภอศรีราชา
จังหวัดชลบุรี 20110

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2525 ศศ.บ. (บรรณารักษศาสตร์) จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง

พ.ศ. 2534 กศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร

ศักยภาพในการขยายการศึกษาด้านสารนิเทศของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

บทคัดย่อ
ของ
อุมาวดี โกศล

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์
กุมภาพันธ์ 2534

จุดมุ่งหมายของการวิจัยครั้งนี้มี 3 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง เพื่อศึกษาพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2521-2531 โดยได้ศึกษาวิเคราะห์จากเอกสารหลายประเภท ประการที่สอง เพื่อจำแนกและจัดลำดับความสำคัญของแนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร และเพื่อที่จะศึกษาศักยภาพของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ในการพัฒนาเพื่อการขยายการศึกษาไปสู่หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง การเก็บรวบรวมข้อมูลมี 2 วิธี คือสำรวจจากเอกสารชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ เพื่อเก็บรวบรวมแนวความคิด และข้อเสนอแนะของผู้เขียน และการสัมภาษณ์ผู้บริหารมหาวิทยาลัยจำนวน 3 คน คณะบดี 1 คน หัวหน้าภาควิชา 1 คน และอาจารย์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จำนวน 18 คน

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ รายวิชาที่ได้รับการเสนอแนะให้บรรจุไว้ในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ตามลำดับความถี่ คือ การจัดการทรัพยากรและองค์การ การบริหาร/การจัดการ/บัญชี ผู้ใช้และบริการอ้างอิง และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีกับงานห้องสมุด วิชาที่ได้รับการเสนอแนะสำหรับหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ได้แก่ การออกแบบและการจัดการฐานข้อมูล การสื่อสาร การเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ สารนิเทศศาสตร์ และปรัชญาและสังคมวิทยาเกี่ยวกับสารนิเทศ สำหรับประเทศไทย หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ได้รับอิทธิพลมาจากแนวความคิดทางตะวันตก ตั้งแต่เริ่มมีหลักสูตร ผู้วางรากฐานหลักสูตรเป็นผู้เชี่ยวชาญชาวตะวันตก และเป็นอาจารย์ที่ได้รับการศึกษาจากประเทศทางตะวันตก อิทธิพลเหล่านี้ ได้แสดงผลจนถึงปัจจุบัน ดังเห็นได้จากหลักสูตรด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในระยะหลัง ซึ่งได้นำเอาหลักสูตรทางตะวันตกมาเป็นแบบอย่าง

สำหรับหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ที่จัดโดยภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มีโครงสร้างของหลักสูตร คล้ายคลึงกับหลักสูตรของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์แห่งอื่น ๆ ในประเทศไทย เมื่อพิจารณาองค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่ ความพร้อมของอาจารย์ และปัจจัยสนับสนุนอื่น ๆ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์มีบุคลากรเพียงพอที่จะดำเนินการจัดหลักสูตรปัจจุบัน แต่ในการขยายหลักสูตรใหม่ไปในทิศทางที่ยังไม่มีบุคลากรหรือมีบุคลากรจำนวนน้อย ภาควิชาจำที่จะต้องเพิ่มจำนวนอาจารย์ซึ่งเชี่ยวชาญในสาขาวิชาเทคโนโลยีสารนิเทศและสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องให้มากกว่าที่เป็นอยู่

POTENTIAL EXPANSION OF INFORMATION EDUCATION OF THE DEPARTMENT OF
LIBRARY SCIENCE, FACULTY OF THE HUMANITIES,
SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY
AT PRASARNMIT

AN ABSTRACT
BY
OUMAWADEE KOSON

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree
at Srinakharinwirot University
February 1991

The purposes of this investigation were threefold: firstly, to study development and changes in the field of library and information science in Thailand as well as abroad during B.E. 2521-2531 as documented in various publications; secondly, to arrange, according to its frequencies of occurrences in the documents, ideas and recommendations for the development and changes of the curricula; and to equate this arrangement with the resources possessed by the Department of Library Science, Srinakharinwirot University if it were to expand programs in library and information science and related fields. Two major techniques were applied for data collection. A documentary survey of the primary and secondary publications was comprehensively pursued in order to collect ideas and recommendations of various authors. This was supplemented by an interview with 3 administrators, a dean, a head department, and 20 faculty members of the Department of Library Science.

Major findings were as follows. Courses or areas which were mentioned and recommended to be included in the graduate curricula in library science were Collection Management and Organization, Administration/Management/Accounting, User or Reference Services, and Technology Applied to Library Process consecutively. While following areas were recommended for Library and Information Science program, namely, Database Design and Management, Communication, Computer Programming, Information Science, and Philosophy and Sociology of Information. With regard to Thailand, library and information science curricula were mostly influenced by western concepts at the very beginning. Founders of the curricula were both western experts and faculty members educated in western countries. These influences continued to bear fruit to

the present as reflected in the latest curricula which closely took western curricula as their prototypes.

Regarding the library and information science program launched by the Department of Library Science of Srinakharinwirot University at Prasarnmit, it was found that the structure of the program was much similar to other library science departments in Thailand. Considering various components, faculty qualifications as well as supporting facilities, the Department was self-sufficient in carrying out the current programs. In expanding into new program which no or few faculty members available, the Department needed to add few more to the list of its faculty members in the specialized area such as information technology and related fields.